

Sociální pracovník obce, jeho možnosti a limity

Bc. René Loubek

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. René Loubek**
Osobní číslo: **H138223**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Sociální pracovník obce, jeho možnosti a limity**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžně výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na historické zachycení sociálních pracovníků až po současnost;
- na možnosti a limity sociálních pracovníků obce III. stupně;
- na to jaká je jejich současná pozice, možnosti a jakou úlohu může sehrát sociální pedagogika v uvedené problematice.

Součástí práce bude sociologický výzkum ve formě nestandardizovaného, kvalitativního rozhovoru se zaměřením na problematiku sociálních pracovníků.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Hayesová, N. Základy sociální psychologie. Praha: Portál, 2011.

Matoušek, O. Základy sociální práce. Praha: Portál, 2007.

Matoušek, O., K. Koldinská a L. Průša. Sociální služby. Praha: Portál, 2011.

Matoušek, O. a kol. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál, 2013.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jaromír Pospíchal

Institut mezioborových studií

Datum zadání diplomové práce:

4. listopadu 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2015

V Brně dne 4. listopadu 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 10.2.2015

RENÉ LOUBEIL
.....
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Diplomová práce zachycuje společensko-historický vznik sociálních pracovníků. Jejich intervence začala vznikem dobročinných spolků, které položily základy pro postupně rozvíjející se profesionální sociální práci až do dnešní podoby. Práce se zaměřuje na jejich přístupy a metody, kdy jsou zachyceny jejich možnosti a limity poskytované pomoci, včetně problémů se kterými se potýkají. Teoretická část práce mimo jiné neopomíná neméně důležitý lidský faktor, samotnou hranici lidských možností v pomáhajících profesích. Praktická část se proto zaměřuje na prostředí sociálních pracovníků městských úřadů III. stupně.

Klíčová slova: rodina, sociální pracovník, sociální práce, prevence, syndrom vyhoření, spolupráce, sociální pedagogika, sociální politika, metody sociální práce, sociální služba.

ABSTRACT

Diploma thesis captures socio-historical emergence of social workers. Their intervention began with the creation of the charitable associations, which laid the foundations for the gradually emerging professional social work until today. The work focuses on their approaches and methods, which are captured in their possibilities and limits provided assistance, including the problems they are facing. The theoretical part of the work does not neglect the equally important, inter alia, the human factor, the boundary of human choices in related professions. The practical part, therefore, focuses on the environment, the social workers of urban authorities (III). degree.

Keywords: family, social worker, social work, prevention, Burnout, collaboration, social pedagogy, social policy, methods of social work, social service.

Citát:

„Každý by si měl určit nedosažitelný cíl. Jen tak může bojovat a snažit se.“

Johann Heinrich Pestalozzi

Děkuji Mgr. Jaromíru Pospíchalovi za velmi užitečnou, odbornou, metodickou pomoc a podporu, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce. Velmi si vážím této podpory, protože přišla v době, kdy jsem ji potřeboval nejvíce. Také děkuji za silnou podporu a pomoc v době realizovaného pilotního projektu, který běžel vedle diplomové práce.

Děkuji z celého srdce své přítelkyni Monice Drápalové za morální, partnerskou podporu a pomoc. Velmi si vážím přístupu své partnerky a velmi oceňuji tuto podporu. Děkuji také svým rodičům za podporu a pomoc při studiích Marii Loubkové, Antonínu Loubkovi.

Velmi také oceňuji podporu Mgr. Magdalény Filipové, která mi svým profesionálním a odborným přístupem pomohla zvládnout průběh celých studií. Velmi si vážím přátelství a vaši podpory.

V neposlední řadě chci poděkovat sociálním pracovnícům, sociálním pracovníkům, vedoucím pracovníkům, bez kterých by praktická část diplomové práce nemohla být nikdy uskutečněna. Velmi si vážím vaši důvěry a vstřícného přístupu.

Vyjadřuji velké poděkování za spolupráci Ministerstvu práce a sociální politiky v Polsku (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej), které přispělo svým hodnotným obsahem do mé diplomové práce. Děkuji za vstřícnost a skvělou ukázkou krásné mezinárodní spolupráce.

Děkuji Mgr. Petrovi Pospíchalovi za pomoc a podporu – vyjadřuji Vám upřímné poděkování za dlouhodobé přátelství, podporu a pomoc s realizací pilotního projektu, který běžel vedle diplomové práce.

Děkuji Bc. Boženě Králíkové za pomoc a podporu při zpracování mé diplomové práce. Velmi si vážím přátelství a vaši podpory.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK Z POHLEDU HISTORIE A VÝVOJE	10
1.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	16
1.2 ÚLOHA SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA V ČR	20
1.2.1 Nová právní úprava	25
1.3 ÚLOHA SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA V POLSKU	27
1.4 ÚLOHA SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	29
1.4.1 Sociální pedagogika a rodina	31
1.4.2 Poslání sociální pedagogiky	34
1.4.3 Posílení sociální pedagogiky v ČR	35
2 SOCIÁLNÍ PRÁCE ÚŘADU III. STUPNĚ	39
2.1 SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBY PRO RODINY S DĚTMI.....	41
2.2 NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ.....	43
3 ODBOR SOCIÁLNÍCH VĚCÍ A ZDRAVOTNICTVÍ	46
3.1.1 Komunitní plánování.....	49
3.2 ORGÁN SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ.....	50
3.3 KURÁTOR PRO MLÁDEŽ A DOSPĚLÉ	52
3.4 ZÁTĚŽOVÉ MODELOVÉ SITUACE	55
II PRAKTICKÁ ČÁST	60
4 EMPIRICKÁ ČÁST – FENOMENOLOGICKÉ ZAMĚŘENÍ	61
4.1 VYMEZENÍ CÍLŮ.....	61
4.1.1 Výzkumný postup	62
4.1.2 Charakteristika a popis vybraného souboru	62
4.1.3 Výzkumné metody	63
4.2 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT.....	67
4.3 VYHODNOCENÍ - INTERPRETACE.....	77
4.3.1 Komparace – pilotní projekt.....	82
ZÁVĚR	87
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	89
SEZNAM GRAFŮ	94
SEZNAM PŘÍLOH	95

ÚVOD

Téma jsem si zvolil především proto, že přikládám velký význam práci, kterou vykonává sociální pracovník. V roce 2003 jsem z hlediska své profese strážníka prakticky analyzoval, zkoumal sociálně patologický jev "Bezdomovectví" přičemž okrajově zjišťoval, jaké jsou možnosti sociálních pracovníků a příslušných institucí. V současné době je sociální politika, jako praktická a vědní disciplína, velmi proměnlivá, což samozřejmě občan vnímá v podobě různých nástrojů a opatření. Tyto stát zapracovává do své koncepce a reaguje tak na změny ve společnosti. Sociální práce je tak aplikována sociálním pracovníkem, který má svá pověření a pracuje tak na různých úrovních nabízených služeb. Diplomová práce proto bude zaměřena na fenomén „Sociální pracovník, jeho možnosti a limity“. Jedná se o velmi široké obsahové zaměření, zasahující do mnoha oblastí našeho života. Stále však nabývá na síle a stává se aktuálním tématem naší doby. Sociální pracovník především posuzuje, realizuje a vede klienta k tomu, aby sám participoval na zlepšení svých životních podmínek. Cílem práce je zjistit, jakou úlohu sehrává sociální pracovník na úradech III. stupně tj. obce s rozšířenou působností (odbor sociálních věcí a zdravotnictví), jaké jsou jeho možnosti a limity. Nabízí se, tak další otázka pohled na sociálního pracovníka z hlediska lidských možností - empirická zkušenost sociálních pracovníků s dlouholetou praxí, kdy bude zvolen velmi citlivý přístup k dané problematice. Jakou úlohu může sehrát hraniční, přesahující, pedagogická vědní disciplína Sociální pedagogika, která se zaměřuje na hledání optimálních forem pomoci člověku? Při své orientaci na praxi navíc spojuje sociální pomoc s výchovnými snahami (humanistický přístup, porozumět emocionálním vztahům). Zaměřuje se na roli prostředí v procesu výchovy, a to ve vztahu k celé společnosti a zkoumá tak sociální aspekt výchovy. Proto přikládá velký význam diagnostice, analyzování prostředí. Dále bych se chtěl pokusit o komplexní uchopení problematiky související se sociálními pracovníky. Výzkum byl zaměřen, *možnosti a limity sociálních pracovníků obce III. stupně. Dále má za cíl poukázat tak na nelehkou úlohu sociálních pracovníků obce III. stupně, a s jakými problémy se při své práci potýkají. Jakou úlohu by mohla sehrát sociální pedagogika potažmo sociální pedagog v uvedené problematice?* Poznatky z výzkumné práce mohou pomoci porozumět některým jevům a poukázat na současné problémy, potřeby sociálních pracovníků.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK Z POHLEDU HISTORIE A VÝVOJE

V počátcích byly vedeny polemiky, zda má být sociální pracovník výhradně dobrovolníkem nebo profesionálem. Jedni vyzdvihovali přínos dobrovolnic a jejich místní, osobní znalosti a důvěru občanů. Druzí naproti tomu argumentovali širšími znalostmi profesionálních sociálních pracovníků. Nakonec vítězí kompromis, kdy o situaci rozhodla samotná praxe tj. důvěra v dobrovolnictví obzvláště na venkově se zapojením profesionálního sociálního pracovníka. Tento model byl vzájemně respektován a došlo tak ke koordinaci v jejich práci v otázkách intervence. Definice SP - sociální práce je chápána, jako intervence do sociálního života jedince za účelem poskytnutí pomoci. To znamená, že zasahuje v případě ztráty nějakých hodnot, potřeb, které jsou společností považovány za důležité, a je tudíž nutné tyto nedostatky zmírňovat. Vzniká tak situace, kdy jedinec evidentně selhává a sám nezvládá svůj život organizovat. Pomáháme s odstraněním příčin, které sociální události vyvolaly.¹

Jestliže nástrojem porozumění je poznání, měli bychom vzít v úvahu vztah výchovy a prostředí, tak stejně musíme hledat společensko-historický kontext pro pochopení samotného významu sociální práce. Sociální práci můžeme uchopit do jisté míry nejen z hlediska svého vzniku, strategií, metod, mechanismů, cílů, ale také nástrojů, kdo stál na počátku akademické disciplíny a potažmo profese? Kdo rozvíjel tuto oblast a obohacoval jí svými zkušenostmi, dovednostmi a schopnostmi? Kdo konal dobro v zájmu celé společnosti a jakou to mělo nakonec odezvu? Kdo stojí za výchovou a kulturními tradicemi, je to člověk, tudíž dojdeme k závěru, že v roli sociálního pracovníka, je člověk a jako takový má své možnosti a limity. T. G. Masaryk řešil otázku, zdali mravnost vyvozovat z rozumu nebo citu. Hledal spojení, kdy city a rozum mají být v jisté harmonii. Protože cit je slepý: „Musíme citu svítit rozumem.“ Ideál humanitní - zůstat člověkem a respektovat lidskost druhých.²

¹KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2013, 132 s. ISBN 978-80-246-2256-9. s. 72-73.

²MATOUŠEK, O a kol. *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012, 309 s. ISBN 978-80-262-0211-0. s. 72

Charles Louis Montesquieu, francouzský filosof a spisovatel, uvažoval podobně, když se zabíral myšlenkou náboženství a rozumu. Náboženství spojil se srdcem, které člověku ukazuje cestu. V rozumu spatřuje pravidla a nařízení ve spojení s duševnem.³

Ti, kteří pomoc poskytovali, o důležitosti významu sociální práce nepochybovali. Jak to pomohlo dalšímu rozvoji a kde si stojí česká sociální práce dnes? Vývoj byl v zemích Evropy velmi různorodý, vše se odvíjelo od společenského uspořádání.

Nabízí se otázka laického a profesního přístupu sociálních pracovníků. Profesionální přístup nastupoval s příchodem moderní doby. Nicméně nástup byl ovlivněn tehdejšími sociálními hnutími, které položilo základ budoucí sociální práci a principů sociálních států, a to v pojmech jako: rovnost, sociální spravedlnost a solidarita. Jak byla definována tehdejší sociální práce? Její definice zněla: „Cílená snaha prokazovat lidem dobro“. Budeme-li posuzovat lidskou činnost „konání dobra“ jako takové hovoříme o laické sociální práci. Víme, že aktivity sociální práce zaznamenáváme až ve 20. století. Samotné kořeny však sahají mnohem dál a mají podobu dobročinné a chudinské péče, která se postupně formovala až do dnešních dnů. Systematická činnost laické sociální práce se začala objevovat na přelomu 18. a 19. stol., různých spolkových činnostech, které se spíše, než na prevenci orientovaly na zmírnění negativních společenských jevů. Práce se z větší části zaměřovala na děti a mládež (zdravotní, psychická nedostatečnost). Jiné spolky poskytovaly stravu a ubytování, finanční podporu - pro chudé osoby. Snaha těchto spolků položila základ pro pozdější profesionální sociální práci.⁴

Sociální pracovnice Marie Riegerová-Palacká (18. dubna 1833 – 29. března 1891) byla česká filantropka zaměřující se na pomoc chudým, matkám a dětem. Aktivně působila v dobročinných a vzdělávacích spolcích.⁵

Patřila mezi laické sociální pracovnice. Při své práci v terénu využívala principy etnografického přístupu, který se neobešel bez reflexního deníku, poznámek, které částečně

³MATOUŠEK, O a kol. *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012, 309 s. ISBN 978-80-262-0211-0. s. 14.

⁴KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2013, 132 s. ISBN 978-80-246-2256-9. s. 11-12

⁵Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Marie_Riegrová-Palacká

vystihují způsoby šetření v rodinách, které samy žádají o podporu a na rodiny vyhledávané sociálním pracovníkem. Volí proto vhodnou komunikaci a citlivý přístup. Rodina sama popisuje své problémy, vnímání reality. Během šetření jim nevnucovala žádná řešení, ale pomáhala rodině si uvědomit svoji situaci, která vyžaduje pomoc zvenčí. Zdůrazňovala nutnost rozlišit jednotlivé podpory.

Uvedeme momenty, které Marie Riegerová považovala za důležité při návštěvách rodin: Zamýšlí se nad způsobem šetření podle obsahu, rozlišuje žádosti na oznámené a zjištěné z terénu sociálním pracovníkem, při šetření volí citlivý přístup, aby nedocházelo k pocitům strachu a ponížení, metoda volného rozhovoru, kdy klient popisuje své problémy, tak jak je vnímá, nevnucuje svá řešení, i když to situace nabízí, s opatrností nastíní zjevné skutečnosti, jako chudobu aj., takticky rozhovor doplní otázkami, které napomohou odhalit nepřesnosti ve výpovědích jedinců. (rozlišit pravdu od lži), rozlišovat podporu finanční, hmotnou, jednorázovou, opakovanou, rozlišovat podporu u dětí na hmotnou, ale i mravní, rozlišovat podporu u dospělých, dále se zamýšlela nad mechanismy, které způsobily chudobu, ztráta zaměstnání, nemoc, nezodpovědnost, kdy jedinci neřeší svoji situaci a těží z dobročinnosti a pomoci druhých, a přitom si mohou pomoci sami.⁶

Můžeme vidět, že shora uvedená aktivita laické sociální práce měla vytvořený a promyšlený systém, který postupně profesionalizoval tuto oblast. Cílem bylo dostat tyto principy sociální práce do podvědomí široké veřejnosti, což nebylo snadné, k tomuto účelu posloužili novináři, kteří pomáhali zveřejňovat výsledky této prospěšné práce. Sociální politika, jako vědní a praktická disciplína čerpá ze zkušenosti. Tyto zkušenosti pomáhaly formovat profese sociální práce a vyvažovaly hospodářské krize v dobách I. a II. světové války. V roce 1919 byl Lvem Wintrem zřízen vědecký a propagační Sociální ústav ČSR pod hlavičkou ministerstva sociální péče, který z oblastí sociálních věd předkládal studie napomáhající při tvorbě právních norem např. velmi propracované sociální pojištění. Tento ústav nebyl zaměřen jen na státní sféru, ale i na soukromou. Při své práci byl v úzkém kontaktu s Masarykovou sociologickou společností založenou v letech 1925. Můžeme zmínit několik základních bodů, kterými se tento ústav zabýval: „Sociologické problémy, sociální pojištění, nezaměstnanost, zprostředkování práce, vystěhovalectví, reforma bydlení, bytová péče, péče

⁶ KODYMOVÁ, P. Historie české sociální práce v letech 1918-1948. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2013, 132 s. ISBN 978-80-246-2256-9. s. 13.

o matku a dítě o mládež“. V roce 1923 ústav přijal sociální pracovnice a následně byla zřízena Sociální poradna, která sloužila studentkám Vyšší školy sociálně-zdravotní péče, jako příprava na praxi. Provoz tehdy zajišťovaly profesionální sociální pracovnice.⁷

Tyto snahy byly provázány se samosprávou obcí a okresů a byl činěn dohled ze strany státních orgánů při poskytování péče. Stát svojí sociální politikou přerozděloval některé úkoly a pomáhal do jisté míry i s finančním krytím soukromé sociální péče. Veřejnou sociální péči vykonávala samospráva tj. okresy, které zajišťovaly chudinskou péči. Vedle toho působily okresní soudy s poručenstvím a soudnictví nad mládeží. Okresní nemocenské pojišťovny ve vztahu k sociálnímu pojištění. Sociální pracovníci převážně působící v soukromém sektoru spolupracovali s úřady a společnostmi, jak v rovině veřejné tak soukromé. Dohled ze strany veřejných úřadů nad soukromými spolky byl garantován organizačním řádem, vnitřním předpisem, který jasně definoval zastoupení veřejné správy v příslušných výborech soukromých spolků. Tento vliv přinesl nejen možnost finančního příspěvku na realizaci různých projektů, ale také účast v soukromé sociální péči. Soukromé spolky můžeme chápat, jako takový předvoj, který ukazoval směr, kterým by se sociální péče veřejná tak soukromá měla ubírat. Stát pomáhal s vybudováním nových projektů a samotné spolky byly tím základním pilířem vyzkoušet a otestovat provoz a podpořit jej také svými získanými prostředky. Tato úzká spolupráce zajišťovala informovanost všech dotčených stran a podporu zřízených poradenských služeb. Pokud by se tyto snahy osvědčily, měly přejít pod veřejnou správu, což zjevně vyvolávalo soupeření mezi dobrovolnými organizacemi se snahou udržet si svůj statut. Tato rivalita měla za jisté velký vliv na hbitý vývoj sociálně-zdravotní péče. Bylo to doprovázeno bojem o finanční prostředky a určování priorit nabízených služeb.

Jelikož na sociálně-zdravotní péči byly neustále kladeny vyšší požadavky ze strany veřejné správy, dobrovolných spolků. Byla vytvořena instituce: „Národní ústředí dobrovolné, sociální a zdravotní péče“. Tento vrcholný orgán měl zajistit přerozdělování finančních prostředků, a to zájmovým odborným skupinám. Došlo proto ke sloučení zájmových skupin a spolků na šest základních, kdy každá měla své zaměření, pole působnosti a sdružení konkrétních korporací. Hospodářsko-finanční - Národní pomoc, péče sociálně podpůrná -

⁷ KODYMOVÁ, P. Historie české sociální práce v letech 1918-1948. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2013, 132 s. ISBN 978-80-246-2256-9. s. 14, 22-23.

Charita, Armáda spásy, České srdce, Ústředí soc. péče čs. církve evangelické, Ochranu státních zaměstnanců, Hospodářskou pomoc, péče o mládež – pracující dorost, sociálně-zdravotní – studenstvo, péče zdravotně-výchovná – Červený kříž, zdraví a blaho venkova, Svaz národního zdraví, péče o tělesně a duševně vadné – hluchoněmé, duševně úchylné, zmrzačené, slepce, epileptiky, boj proti lidovým chorobám – popisující tzv. sociální choroby, srdeční, revmatické, zhubné⁸

Helena Žabová-Babáková – předesílala ve svém článku, že by kvalifikovaný sociální pracovník, který nastupuje do okresního města, měl získat místní a osobní znalost a vyhotovit plán účelné pomoci. Dobrovolný sociální pracovník znalý terénu měl být nápomocný, bohužel, jeho náplň práce, mu tuto spolupráci nedovolovala. Tato společná úloha měla případně zajistit součinnost mezi kvalifikovaným a dobrovolným sociálním pracovníkem. Na druhou stranu kvalifikovaný sociální pracovník přispěl dobrovolníkům svými znalostmi, metodami práce, které pomáhaly zefektivnit pracovní postupy při poskytování pomoci. Celá tato snaha kvalifikovaných sociálních pracovníků byla chápána ze strany dobrovolných sociálních pracovníků, jako nutné zlo s neutuchajícím pocitem ohrožení svých pracovních pozic. V polovině 30. let 20. století nebyl zájem o intervenci kvalifikovaných pracovníků v jednotlivých okresech. Tento názor zastřešoval fakt úsporných opatření. Proto měl jeden kvalifikovaný pracovník na starost více organizací a jeho pozice byla vždy v ohrožení, když se projednávaly finanční náklady související s jeho provozem.⁹

V době první republiky 1918-1938 se na sociální péči pohlíželo, jako na teoretický pilíř, který vede praktickou sociální práci a stává se tak základnou udávající směr. Máme-li teorie, musíme se ptát po nezbytném vzdělávání a rozvoji v tomto směru. Tady nemůžeme nezmínit velmi významnou osobnost tehdejší doby Alici Masarykovou (3. května 1879 – 29. listopad 1966) političku, socioložku, sociální pracovníci, která stála u zrodu humanitární společnosti Československého Červeného kříže.¹⁰

⁸ KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2013, 132 s. ISBN 978-80-246-2256-9. s. 32-34.

⁹ KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2013, 132 s. ISBN 978-80-246-2256-9. s. 35.

¹⁰ Dostupné z: <http://www.cervenkykruz.eu/cz/kdojsme.aspx>

V čele tohoto spolku působila dlouhých 20 let, a je tedy právem považována za průkopnici české sociální práce. Položila základy Vyšší školy sociální péče v Praze. Mimo jiné si tuto velkou ženu připomínáme na „Den matek“, který připadá na 8 března, k němuž v roce 1923 dala sama podnět. Tento svátek si připomínáme dodnes a nemůžeme si nepřipomenout její velké snahy v oblasti české sociální práce a jejímu odkazu – Masarykova škola sociální péče.¹¹

Před první světovou válkou se začala vytvářet sociální hnutí v evropských zemích a výrazně to ovlivnilo postavení žen ve společnosti, což napomohlo historii sociální práce. Vytvářela se tak nová pracovní místa, kde profese sociálního pracovníka vykonávaly převážně ženy. Ovšem neznamenalo to, že by muži v tehdejší době sociální práci nevykonávali. Jednalo se zpravidla však o příbuzné profese, které k sociální práci měly blízko. Podobně tomu je i dnes v té široké škále pomáhajících profesí. Domnívám se a jsem o tom hluboce přesvědčen, že by muži měli v tomto poměrně mladém oboru sociální práce, dostat více pracovních příležitostí a možnost vnést do této oblasti také své inovativní přístupy. Mohu-li hovořit z vlastní zkušenosti o roli strážníka, který v momentě, kdy zasahuje do práv občanů, je mimo jiné povinen tyto poučit o právech a povinnostech. Ocítá se tak poměrně často v roli právníka, psychologa a v neposlední řadě sociálního pracovníka. Čerpá tak z poznatků a týmové spolupráce veřejné správy, kdy můžeme hovořit o interdisciplinárním přístupu. Protože současná doba vyžaduje potřebné znalosti a velký přehled různých přístupů, příbuzných oborů.¹²

Z uvedeného vyplývá, že vývoj sociální práce 1918 – 1948 se vyvíjel velice dynamicky a že i v této oblasti s přívlastkem sociální, bylo zapotřebí ostrých loktů. Ve skutečnosti určit priority nebylo snadné, i když to z pohledu zvenčí mohlo vypadat jednoduše. Posuzování jednotlivých oblastí sociální péče je velmi subjektivní záležitostí a najít proto společnou řeč nebylo jistě snadné. Kooperaci a koexistenci ve vztazích se musíme učit i dnes. Stejná oblast zájmu nemusí nutně znamenat konfrontaci směrem ke konfliktu, ale

¹¹ Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/alice-masarykova>

¹²KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2013, 132 s. ISBN 978-80-246-2256-9. s. 9-10.

můžeme ji chápat, jako zesílení intervence a využití dalších prostředků k překonání nesnází. Demokracie nemusí nutně znamenat dělbu moci, vládu lidu, ale nezbytnou solidaritu, vzájemnou podporu. Pokud se spolupráce nevytváří, můžete to, tak jako v jiných oblastech společenského života, připomínat spíše boj o moc, kdy samotný ušlechtilý záměr se nakonec vytrácí. Domnívám se, že tato situace v oblasti sociální práce může výrazně poškodit obě strany, které se snaží o poskytnutí pomoci druhým lidem v nouzi. Proč si neudržet humanistický přístup z dob osvícenství a nepokračovat v ušlechtilých záměrech této doby, která se snažila především zmírňovat nedostatky ve společnosti a nastolit rovnováhu? Jak mohu být sám šťastný, když soused je nešťastný?

1.1 Vymezení základních pojmů

Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948 je považována za etický kodex (sociální zásadu), jako stavební kámen pro sociální politiku a sociální práci. Občanům bylo uznáno právo na lidský důstojný život. Jedná se o velmi významný, nezávazný doporučující dokument (není právním aktem), k němuž se státy ratifikací dobrovolně zavázaly. Dokument obsahuje základní výčet přirozených lidských práv. Vznikla tak po nějaké době potřeba přesnějšího vymezení lidských práv, nejen těch přirozených. Závazné dokumenty z roku 1966: Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Úmluva o právech dítěte - ratifikační listina z roku 1990. Ústava ČR v čl. 10 přiznává vnitrostátní závaznost a přednost právních aktů EU při kolizi s normami vnitrostátními a mezinárodními. Sociální pracovník by měl obsah těchto právních aktů znát, protože jejich články byly závazně implementovány do příslušných norem vnitrostátního práva.¹³

Sociální práce je považována za jeden z nástrojů sociální politiky. Sociální politika, jako taková by měla být soustavná, cílená, schopná dodržet zásady systematicky vytvořených postupů a jejich fungování. Poskytuje nám jistotu, sociální zabezpečení, sociální pomoc, zdravotní a sociální služby, bytovou politiku. Domnívám se, že v 90. letech 20. stol. nastoupila velmi uvolněná liberální politika, tedy způsob řízení, který byl velkorysý, a to se značnou dávkou důvěry k novým zítřkům. Nemusíme získat úplný přehled všech

¹³MATOUŠEK, O a kol. *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012, 309 s. ISBN 978-80-262-0211-0.

sociologických studií, abychom pochopili, že ustavičné systémové reformy v poslední době nepřinášejí mnoho pozitivního. Otázkou zůstává, kdy bychom se na začátku k vytoužené svobodě vydali jinou cestou, jakou podobu by měl dnešní stát a jakým hrozbám by společnost čelila dnes? Na druhou stranu neuškodí přechýlit si názory odborníků na současný stav naší společnosti. Stále častěji se hovoří o evidentních hrozbách, které mají charakter nesolidárnosti, nefunkční soudržnosti. Hrozí opravdu nesouměřitelnost společenských vrstev v takové míře, že se přestaneme vzájemně podporovat? Současný a nejvýznamnější, uznávaný sociolog prof. Jan Keller poslanec Evropského parlamentu vidí situaci takto: *„Bud'to se udrží a rozvine sociální stát v podobě, která bude nejlépe odpovídat trendu sjednocování Evropy, anebo převládne politika neoliberalismu, která usiluje nejen o likvidaci sociálního státu, ale také o rozbití Evropy“*.¹⁴

Je tedy skutečně ohrožen sociální stát, kterému hrozí sociální rozklad? Dne 4. ledna 2015 ve 13.05 h na ČT 24 v pořadu otázky Václava Moravce se prof. Keller vyjadřoval k otázkám přílivu neevropských imigrantů, rozdílů mezi chudými a bohatými a mnohokrát zmiňovanému pojmu (nesouměřitelnost). To byla malá ukázka současnosti a vedených diskusí. Vraťme se ovšem zpět k tématu sociálního pracovníka a sociální politiku ponechejme stranou, alespoň do doby očekávaných legislativních změn zákona o sociálních službách. Tato změna by měla přinést nový pohled na sociálního pracovníka a sociální práci obecně. Sociální pracovník ze své pozice prokazuje cíleně lidem dobro, popisuje.¹⁵

Práce sociálního pracovníka musí mít jasná pravidla a cíle, kdy mimo jiné poskytovaný čas, je stěžejním kritériem při pomoci lidem v nouzi. Sociální práce, jako vědní disciplína nemá jednotnou definici a nevychází tudíž z obecné teorie, je to dáno různými názory autorů dřívějších i současných. Každý stát měl svá specifika a své potřeby a tím byl určován vývoj poskytovaných služeb a kompetence sociálních pracovníků.¹⁶

¹⁴ Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/ohrozeni-socialniho-statu.html>

¹⁵KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2013, 132 s. ISBN 978-80-246-2256-9. s. 11.

¹⁶KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2013, 132 s. ISBN 978-80-246-2256-9. s. 57.

Sociální pracovník vycházel z teoretického základu a díky praktickým zkušenostem si osvojil vlastní metody sociální práce s klientem. V období 1918 – 1948 se jednalo převážně o tyto rozšířené metody: případová sociální práce, techniky poradenství, skupinová sociální práce se prosadila až v letech 1948. Základy vědecké profesionální metodologie položila Mary Ellen Richmondová, která vycházela z dlouhodobých poznatků hledání příčin chudoby a sociálního vyloučení (vztah jednotlivce a prostředí). Své metody zveřejnila v roce 1917.¹⁷

Obor sociální práce v současnosti má nejblíže k sociální pedagogice. V podstatě se jedná o stejné oblasti působení a dochází tak k využívání poznatků a ke spolupráci těchto příbuzných a jiných oborů (humanistický přístup). Na formování sociální pedagogiky měla značný vliv obecná pedagogika, filozofie a potažmo ve druhé polovině 19. stol., vznik sociologie. Mohli bychom tak SP definovat jako sociální pomoc s výchovnými snahami. Sociální práce v posledních deseti letech zaznamenala velký rozvoj podobně, jako sociální pedagogika. Přejdem z centrálně plánované ekonomiky na tržní hospodářství v letech 1989 se dalo za vznik hlubší sociální práci a vytvoření záchranné sociální sítě na pomoc lidem v nouzi. Protože hospodářská politika měla vliv na sociální politiku. Sociální práce má v zahraničí mnohem delší historii. U nás se vymezila jako disciplína, která svojí činností předchází problémům jedinců, kteří se dostali do konfliktu, a pomáhá jim zlepšovat kvalitu života a zmírňuje různé sociální události.¹⁸

Nástrojem sociální politiky je mimo jiné právo tj. právní normy, které zastřešují aktivitu institucí v různých oblastech sociální politiky např. zaměstnanost, sociální zabezpečení, zdravotní, vzdělávací, bydlení, rodina.

Pojmy

- Sociální - vztahující se ke společnosti, můžeme mít rovinu teoretickou i praktickou spadající do sociální politiky, sociální péče, sociální práce.
- Sociální pracovník – „Pomáhá lidem při řešení jejich tíživé sociální situace. Sociální pracovník plánuje, monitoruje a vyhodnocuje poskytované sociální služby. Pracuje

¹⁷KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2013, 132 s. ISBN 978-80-246-2256-9. s. 61.

¹⁸KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 56.

přímo s cílovou skupinou, vede a vyhodnocuje plány uživatelů této služby. Poskytuje sociálněprávní poradenství. Při realizaci sociálních opatření spolupracuje často i se zdravotnickými pracovníky“.¹⁹

- Komunikační kompetence může zahrnovat nejen znalosti a dovednosti mateřského jazyka, přiměřeně reagovat na vzniklou situaci, ale také orientaci cizího jazyka (dodržení pravidel řečnické etiky).²⁰
- Sociální práci – veřejnost u nás i v zahraničí chápe, jako dobrovolnou pomoc sociální oporu ve všech jejich formách, především nekvalifikovanou.²¹

Pojmy v rámci legislativního ukotvení: zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.

- Sociální služba - soubor činností zajišťující pomoc a podporu osobám/sociální začlenění/sociální poradenství, služby sociální péče, služby sociální prevence.
- Nepříznivá sociální situace – oslabení nebo ztráta schopnosti způsobená např. věkem, zdravotním stavem, krizová sociální situace, konflikt se společností/sociální začlenění/prevence
- Dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav – lékařsky potvrzen trvání déle než jeden rok, omezení duševní, smyslové, fyzické, nesoběstačnost.
- Přirozené sociální prostředí – rodina, sociální vazby k blízkým osobám
- Sociální začlenění (inkluze) - proces inkluzivní, integrační, který zajišťuje, poskytuje možnost zapojit se do ekonomického – sociálního - kulturního života.
- Sociální vyloučení (exkluze) - osoby žijí na okraji společnosti v důsledku nepříznivé sociální situace/odpojení od běžných a dostupných zdrojů.
- Zdravotní postižení – tělesné, mentální, duševní, smyslové, kombinované.²²

¹⁹ Dostupné z: <http://uok.msmt.cz/uok/home.php>

²⁰ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013, 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9. s. 131.

²¹ Mühlpachr, P. *Sociální pedagogika II*. Brno: Institut mezioborových studií, 2011. s. 101-111.

²² Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších změn a dodatků

1.2 Úloha sociálního pracovníka v ČR

Sociální pracovník má konvergentní charakter. Sociální pracovník je v praxi vybízen k mnoha rolím, kdy jedna role převládá, ale v zásadě se neobejde bez druhé. Záleží vždy na povaze věci, se kterou se musí sociální pracovník vypořádat. Tímto přesahuje svoji základní roli a nabízí univerzální, individuální přístup s mnoha variacemi:

- Pečovatel – poskytovatel služeb, zasahuje v domácnostech klientů či v pobytových zařízeních (nesoběstačnost klienta).
- Zprostředkovatel služeb – zjišťování dostupnosti služeb, navázání spolupráce se službou, která nejvíce vyhovuje klientovi (diagnostická činnost).
- Cvičitel (učitel) – pomoc s adaptací, jak přistupovat ke svému problému.
- Poradce – terapeut – poradenství s navázáním na hlubší pomoc s návyky, postojí pro zvládnání situace a znovu získání rovnováhy.
- Případový manažer – koordinátor v případech kombinování služeb pro potřeby klienta. Sladit přístupy pomoci od různých subjektů.
- Manažér – plánuje a kontroluje rozsah a kvalitu služeb.
- Personální manažér – zajištění výcviku, výuky, supervizí, administrátor.
- Administrátor – zavádí komunitní plány, plní vnitřní i vnější záležitosti organizace, vedoucí, řídicí pracovník.
- Komunitní sociální pracovník – angažuje se při řešení různých problémů se snahou o plošné zavedení do praxe (střednědobé plány). Pomoc konkrétním skupinám hledat řešení a sdělit toto na příslušných místech. Vyvolání diskusí a širší spolupráce.²³

Sociální pracovník v mnoha případech poskytuje a nabízí celé spektrum sociálních služeb, které tak pokrývají jednotlivé oblasti celospolečenského života. Pomáhají jedincům, skupinám v jejich v nepříznivé sociální situaci získat znovu rovnováhu. Klient vyjadřuje

²³ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. Dotisk 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, 80 s. ISBN 80-858-5000-1. s. 57.

souhlas se zapojením do programu „Sociální pomoci“. Svobodně se zavazuje podílet se plně na zlepšení své dosavadní neutěšené situace formou sociálního učení, vzděláváním ve vztahu k sociální realitě. Sociální procesy jsou v životě jedince velmi proměnlivou záležitostí a my se stále učíme v hodně reagovat. Předpokladem k výkonu povolání je „způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, zdravotní a odborná způsobilost“ dle § 110 odst. 1 Zákona o sociálních službách. V sociálních službách spolupůsobí mimo sociálních pracovníků, zdravotníků a pedagogických pracovníků a pracovníků v sociálních službách, kteří musejí absolvovat kvalifikační kurz dle prováděcí vyhlášky č. 505/2006 Sb., ve znění pozdějších změn a dodatků, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách (§ 37 kurz odborné a zvláštní způsobilosti s přihlédnutím dosaženého vzdělání). Pracovník v sociálních službách provádí: „přímou obslužnou péči o osoby v ambulantních, pobytových zařízeních, základní výchovnou nepedagogickou činnost, pečovatelskou činnost v domácnosti osoby“. Z výše uvedeného vyplývá, že požadavky na pracovníka v sociálních službách jsou mnohem nižší nároky, než na samotného sociálního pracovníka.²⁴

Kompetence

Vymežíme-li si pojem kompetence z latinského výrazu „competens“, jako vhodnost např. nést odpovědnost, splňovat požadované náležitosti, budujeme si a priori model o jedincových schopnostech a dovednostech, které jsou nezbytné pro úspěšně zvládnutí úkolů. Právo se na tento pojem dívá, jako na schopnost vést rozumné úvahy. Pod pojmem kompetence si můžeme obecně představit širší pravomoc (volnost rozhodování, motivace, přesvědčování) a odpovědnost za svěřený úsek, což může vyžadovat potřebu plánování (forma strategie, taktiky, organizování, umění naslouchat, schopnost vést lidi atd. Naproti tomu pod pojmem profesní kompetence si můžeme představit člověka, jako odborníka v konkrétní oblasti - odborného poradce, který umí nejen jednat v rovině konvenční komunikace a ovládat formální jazyk, ale také schopnost operativní komunikace. To znamená hledat při problémech alternativní řešení. Samozřejmě je mnoho dalších vlastností, které jsou vyžadovány z hlediska profese např. sociálního pracovníka a významu (public relations) – sociální komunikační aktivita vztah s lidmi a získávání jejich důvěry. Dnes je

²⁴MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011, 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3. s. 47-48.

častým trendem vzdělávat své pracovníky, což pomáhá s uplatněním v budoucnosti. Neměli bychom ovšem zapomínat na kritéria povýšení – hodnotící aspekt – zkušenosti, schopnosti, dovednosti, návyky, praxe a výsledky. Prevenci jen těžko změříme, nicméně zaměstnání, které vyžaduje kvalitativní přístup a jde ruku v ruce s individuálními plány, přístupy a ty, jak všichni víme, vyžadují velké úsilí. Vyžadujeme odbornost od lidí působících v oblasti sociální práce a docenujme zároveň jejich úsilí, protože si naši podporu zaslouží. Podívejme se na předpoklady sociálního pracovníka z pohledu jeho práce:

- Účinná komunikace a schopnost ji dále rozvíjet (jedinec, skupina, rodina)
- Orientovat se v prostředí klienta a plánovat
- Odhalit silné stránky klienta a podporovat soběstačnost
- Znat své metody práce, poskytnout systém služeb
- Přispívat, zlepšovat svoji práci organizaci a učit se²⁵

Pod těmito body si dokážeme jistě představit, jak asi práce sociálního pracovníka vypadá, jaké má možnosti a limity a co se od něj očekává? Sociální pracovník se rozhodně neobejde bez znalostí metod sociální práce a bez aktivní účasti klienta. Vyčerpá-li však své možnosti a oprávnění nebo narazí-li na specifický problém vyžadující odbornější stanovisko. Naváže spolupráci s příbuznými obory, ale tím jeho sociální práce nekončí. Naopak vytvoří nový plán spolupráce pro efektivnější podporu jedince.

Sociálního pracovníka jeho odborná způsobilost k výkonu povolání dle § 109, § 110 odst. 4 zák. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších dodatků. Navrhované legislativní změny zákona o sociálních službách přináší nové postavení sociálního pracovníka a významu sociální práce. Do února 2015 je možné vyjádřit se k navrhovaným změnám.

Odborná způsobilost

Kvalifikační předpoklady jsou definovány takto: vyšší odborné vzdělání, příbuzné obory se sociální tematikou zaměřené na sociální práci: sociální pedagogika viz doporučení MPSV č.

²⁵ Dostupné z: <http://eapraha.cz/joomla/images/dokumenty/kompetence.pdf>

2/2008 (posuzování VŠ studijních programů) - VŠ vzdělání bakalářský, magisterský, doktorský studijní program se sociálním zaměřením, sociální pedagogika, sociální péče, sociální patologie, speciální pedagogika – akreditované vzdělávací kurzy sociálního zaměření nejméně 200 hodin a praxi sociálního pracovníka nejméně 5 let, za podmínky ukončeného VŠ vzdělání. V případě středoškolského vzdělání s maturitou (sociálně – právní) ukončeno do 31. 12. 1998, je požadovaná praxe nejméně 10 let a 200 hodin (akreditovaný kurz oblast sociální). Další vzdělávání: zák. č.108/2006 Sb., § 111., odst. 1), 2), 3), 4), 5).

- Vykonává sociální šetření
- Sociální agendy, řešení právních problémů v zařízeních poskytující služby
- Sociálně – právní poradenství
- Sociální prevence
- Depistážní činnost
- Krizová pomoc
- Sociální rehabilitace
- Koordinuje činnost sociálních služeb...²⁶

Naproti tomu sociální pracovník úřadu s rozšířenou působností tj. úřadu III. Stupně, který vykonává státní správu v přenesené působnosti, má několik možností, jak setrvat ve svém zařazení po nástupu do pracovního poměru. Od nástupu do pracovního poměru je zákonem stanovena 18 měsíční lhůta, jako nejzazší termín absolvování zkoušky z odborné a zvláštní způsobilosti na Institutu pro veřejnou správu v Praze. Uznávání rovnocennosti vzdělání dle zákona č. 312/2002 Sb., požadavky vyřizuje: Ministerstvo vnitra ČR, odbor veřejné správy, nám. Hrdinů 1634/3, 140 21 Praha 4.²⁷

Tyto dvě zkoušky musí absolvovat každý úředník, kterému nebyla uznána kvalifikace akreditační komisí Ministerstva vnitra. Pakliže má pracovník kvalifikaci, jehož obor je

²⁶ Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

²⁷ Dostupné z: <http://www.institutpraha.cz/vykon-statni-spravy/akreditace-a-rovnocennost-vzdelavani>

vzdálenější od pracovního zařazení a hodlá nadále setrvat v pracovněprávním vztahu, nevyhne se absolvování požadovaných zkoušek. Může mu být také uznána kvalifikace jen z části a vykoná pouze zkoušku zvláštní způsobilosti. U těchto pomáhajících profesí a oborů je společným cílem z těch mnoha cílů uspokojení potřeb jedince, klienta a pacienta. Cílová skupina a prostředí je samozřejmě odlišné a v některých případech je samotné prostředí neopakovatelné. Jsem však přesvědčený, že sociální pedagog především svým zaměřením, znalostmi, širokým záběrem do jisté míry, univerzálností, může být velkým přínosem nejen ve školství, zdravotnictví, ale i na obecních úřadech III. stupně. Srovnání příbuzných profesí či oborů a jejich kompetencí bude pojednáno níže.

Současná legislativa:

Sociální pracovník v sociálních službách

- zák. č.108/2006 Sb., § 116 v odst. 1) písm. a), b), c).
- Příloha č. 4 k vyhlášce č. 505/2006 Sb.

Odborná způsobilost

- zák. č.108/2006 Sb., § 116, odst. 5) písm. a), b), c), d).

Odborná způsobilost ošetřovatele

- zák. 96/2004 Sb., §36 ve znění pozdějších změn a dodatků.

Další vzdělávání

- Zák. č.108/2006 Sb., § 116, odst. 9)

Sociální služby ukazují na určitou náročnost a specializaci různých oborů. Cílem organizace by měl být výběr takových lidí, kteří mají předpoklad. Nabízí se dvě možnosti, obsadit pozice již kompetentními lidmi z vlastních zdrojů organizace z důvodu jejich rozvoje a následné motivace nebo učinit externí výběr a dosadit přímo nositele kompetenci se silnou vůlí a motivací. Na kulturu organizace to může mít pozitivní vliv. O kritériích sociálních pracovníků toho bylo řečeno opravdu mnoho. Zřejmým předpokladem platí emoční či sociální inteligence. V dnešní proměnlivé době si nemůžeme vystačit s vědomostmi z procesu formálního vzdělávání, je tedy nezbytné se ve vzdělávání v rámci své kompetence rozvíjet. Od netechnických kompetencí očekáváme schopnost vést lidi včetně jejich rozvoje,

umět naslouchat, třídění informací, být schopen komplexního rozhodnutí, analyzovat, syntetizovat závěry. Přijímat zpětnou vazbu a hledat řešení, sebereflexe.²⁸

1.2.1 Nová právní úprava

Od dvacátých let 20. stol. se v západních zemích vedou spory do jaké míry sociální pracovníky specializovat. Jedná se o země, kde sociální práce má dlouhodobou tradici o tom není pochyb. Zdáli je žádoucí, aby sociální pracovník výhradně pracoval se skupinou, na kterou byl vyškolen nebo pracoval se všemi skupinami a do jaké míry tyto sociální pracovníky specializovat na konkrétní případy. V USA v roce 1929 v městě Milford se konala konference, kde byly zastávány dva protichůdné názory:

- a) Sociální pracovník specializovaný, jelikož každá cílová skupina má jiné potřeby a jsou vyžadovány patřičné znalosti a dovednosti
- b) Sociální pracovník s obecnějšími znalostmi, dovednostmi, argument efektivita, schopnost odkazovat na další služby

Většina účastníků konference se vyjádřila pro model, který si vzal od každého názoru část. Ideální model viděli někde uprostřed. ČR je teprve na začátku podobných jednání. MPSV v současné době připravuje právní normu, která se bude týkat sociálních služeb, sociálních pracovníků, požadavků na vzdělání. Z dosud známých pracovních materiálů je zřejmá obecná definice kompetentního sociálního pracovníka s obecnými požadavky na vzdělání.

- a) Tříleté pomaturitní studium na vyšší odborné škole
- b) Bakalářské – magisterské vzdělání na VŠ
- c) Specializace v rámci – celoživotního vzdělávání

Je zřejmé, že daný model bude v budoucnu vyžadovat týmovou kohezi, koordinaci odborných profesí v rámci ohrožených skupin v oblastech, jako, např. domácí násilí, rozvodové situace atd. Kdo z dané profese přejímá za daný případ odpovědnost je zatím otázkou praxe. O poměrech a součinnosti jednotlivých vědních oborů bude pojednáno v praktické části této práce. Nemáme hierarchický systém přejímání odpovědnosti. To

²⁸MÜLLER, D. *Kultura organizace je cestou ke strategii*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2013, 267 s. Action Learning - praktický management. ISBN 978-80-7261-265-9. s. 188-191, 234, 235.

znamená, že každá z profesí přispívá svým umem, svými dovednostmi. Přesto model 80. let 20. století všichni mohou dělat všechno, neplatí. Sociální pracovník se svojí současnou kvalifikací přináší práci se vztahy, životními podmínkami, plány. Aktivizuje, mobilizuje, pracuje s jednotlivcem s rodinnou, okolím. Sociální pracovník je obvykle součástí pracovního týmu: psycholog, psychiatr, psychiatrická sestra, zdravotně – sociální pracovník, ergoterapeut (pracovní terapie).²⁹

Proč by nemohl být součástí tohoto týmu sociální pedagog s uplatněním všech jeho principů?

Připravovaná nová právní úprava sociálních pracovníků

- Konzultační dokument MPSV pro období leden až březen 2014
- Cílem úpravy je podpořit odborný status a prestiž sociálního pracovníka

Závěrem je nutné zmínit připravovanou legislativní změnu, na které, se již dva roky pracuje a měla by přinést změny týkající se postavení sociálního pracovníka. Momentálně by nemělo velký význam zacházet do podrobností připravovaných změn, ale stojí za zmínku, že sociální pracovník podle nové úpravy se profesionalizuje, kdy je odbornost bude mít několik úrovní a pověření. V konzultačním dokumentu MPSV je na první pohled z obsahu patrná změna v příslušných kompetencích sociálního pracovníka. Podobný hierarchický model nám funguje ve zdravotnictví. Podávat náměty a návrhy na nové změny bude možné do února r. 2015. Současná legislativa považuje za sociálního pracovníka v podstatě každého, kdo splňuje stanovené minimální kvalifikační požadavky. Nově nastavené kvalifikační podmínky budou muset dodržovat i nestátní subjekty. Sociální pracovník se tak bude moci dále profesně rozvíjet ze sociálního pracovníka všeobecného na specializovaného a licencovaného. Vyšší stupně kvalifikovaného sociálního pracovníka budou s přívlastkem - profesní kompetence, kde se užívají pojmy, jako expert, metodik, koordinátor, supervizor. Motivace při této práci je velmi důležitým faktorem a může napomoci další snaze vzdělávat se v tomto oboru a podávat ty nejlepší výkony. Doufejme tedy, že nevznikne paradox, tak jak je tomu v současné době, kdy sociální pracovník se střední školou bez maturity vystupuje u neziskové organizace na (pomoc seniorům), jako přímý sociální pracovník, personalista,

²⁹MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0. s. 13-14, 143.

jednatel, ředitel společnosti v jedné osobě. Tento pracovník už dosáhnul svého nejvyššího stupně a k tomu mu postačila pouze praxe a odpovídající střední vzdělání. Nově navrhovaný v této chvíli pracovní dokument MPSV mimo jiné hovoří o povinnosti sociálního pracovníka na území ČR být členem profesní komory a splňovat požadované předpoklady (vyšší odborné vzdělání). Na finálovou verzi připravované legislativy si musíme ještě nějakou dobu počkat. Například strážník Městské policie musí mít tyto kvalifikační předpoklady: úplné střední vzdělání a každé tři roky musí absolvovat tzv. prologační zkoušku formou ústního a písemného projevu před komisí Ministerstva vnitra. Úspěšným absolvováním zkoušky mají strážníci navenek všichni stejné oprávnění a postavení – dosud neexistující karierní řád. Podobně tomu je u sociálních pracovníků, kde také chybí karierní řád, což by se mohlo v brzké době změnit právě zmiňovanou úpravou.³⁰

1.3 Úloha sociálního pracovníka v Polsku

Sociální pracovník je v Polsku regulovaným povoláním, jehož oprávnění stanovují předpisy zákon o sociální práci. Cílem jeho práce je především pomoci:

- Osobám, rodinám, formou posilování žádoucího, což má za cíl vést k opětovnému fungování ve společnosti. Mimo jiné dostávají nezbytné informace, které jim pomáhají řešit jejich životní situaci a pomáhají s osamostatněním. Podporuje se přitom sociální aktivita a svépomoc.

„Sociální pracovníci jsou v Polsku profesní skupinou, která nemá vlastní profesní samosprávu“. Profesionální povinnosti sociálních pracovníků vyplývají ze zákona o sociální pomoci ze dne 12. března 2004, čl. 119 odst. 1. Sociální pracovník při své práci využívá oprávnění vstupovat a dotazovat se na rodinné poměry za účelem zjištění skutečného stavu věci, což zahrnuje získat nezbytné informace v oblasti osobních, finančních, majetkových záležitostí. Z tohoto šetření posléze učiní výstup pro posouzení, poskytování, přiznání sociální pomoci.

Při plnění těchto úkolů je povinen:

- Dodržet pravidla etiky

³⁰ Dostupné z: http://socialniprace.cz/soubory/Pracovni_dokument_profesni_zakon_FINAL.pdf

- Pravidla dobra, respektovat důstojnost
- Zabraňovat nehumánním praktikám, diskriminaci
- Poskytovat kompletní informace o službách a formách různé pomoci
- Zachovat diskrétnost – utajit informace získané z šetření, tyto pravidla platí i po skončení zaměstnání tj. působení jako sociální pracovník.
- Povinnost zvyšovat své sebevzdělávání, školeními či rovnou kvalifikací

Úkoly sociálních pracovníků v Polsku

- Sociální práce
- Analýza a hodnocení jevů
- Poskytování informací
- Poskytnutí poradenské činnosti, zajištění dostupnosti
- Pomoc v souladu s etikou
- Pomoc vedoucí k svépomoci
- Spolupráce s dalšími specialisty
- Iniciují novou formu pomoci např. rodinám
- Zavádí programy pro zlepšení kvality života jedince

Sociální pracovník působí

- V organizacích, které poskytují sociální pomoc:
- Výchovná střediska
- V centrech na pomoc rodinám
- V domech sociální pomoci
- V pečovatelských a výchovných pracovištích
- Dále působí v institucích:
- Pro nezaměstnanost
- Nemocnice

- Věznice
- Nestátní organizace

Kvalifikace sociálního pracovníka je zmíněna v zákoně o sociální pomoci v čl. 116 v odst. 1. Od 1. ledna 2014 je vyžadována kvalifikace k výkonu tohoto povolání absolvováním:

- Třífetleté po maturitní studium pro pracovníky sociálních služeb ukončené diplomem titul sociální pracovník.
- VŠ – první stupeň obor sociální práce
- VŠ – druhý stupeň obor sociální práce

Se shora uvedených možností vyplývá, že není možné v Polsku pracovat na pozici „Sociálního pracovníka“ na základě kurzů, pomaturitní studia, profesní stáže, které jsou považovány za rovnocenné. Zde můžeme vidět, že kompetence jsou obdobné a etická pravidla s touto prací přirozená. V ČR u nás se s nově přichozí a dlouho očekávanou normou týkající se sociálních pracovníků uvažuje o zpřísnění pravidel, která souvisí s požadovanou kvalifikací. Domnívám se, že kariérní řád je i v této oblasti nutný. Pořád se snažíme hledat různé motivační mechanismy pro zlepšení pracovní úrovně a odhodlání zaměstnanců a toto může být cesta, jak k tomu dojít. Mělo by to v každém případě pozvednout prestiž sociálních pracovníků u nás.³¹ (korespondence ze dne 12. 2. 2015 viz příloha).

1.4 Úloha sociální pedagogiky

Současná modernizace společnosti sebou přináší nejen změny technického pokroku, ale i změny ve vztazích. Jedinec stojí před novými výzvami společenského prostředí. Vývoj dále ovlivňuje sociálně-výchovné klima. Postmoderní společnost vyžaduje neustálou adaptaci, přizpůsobení se novým životním podmínkám a hledání různých východisek, vyskytují se problémy v oblasti společensko-sociálního systému. Vznikají tak nároky na zvládnání nových sociálních situací a událostí, kterým je nutné čelit. Lze tedy předpokládat, že záchranná sociální síť, musí svoji strukturou velmi pružně reagovat, a to takovými nástroji, které pomohou jedinci zmírnit či, odrazit tyto negativní dopady. Tyto snahy vyžadují jistou flexibilitu, erudovanost zainteresovaných lidí tj. odborný a profesionální přístup. Sociální

³¹Polsko. Ministerstvo práce a sociální politiky: Sociální pracovník. In: *DPS-VI. 5120.20.JLM/2015.*

pedagogika je nasycená všemi nezbytnými teoriemi příbuzných vědních oborů, kdy může nabídnout rozmanité paradigmaty, která se vykristalizovala a nyní tvoří koncepce a modely sociálně pedagogické teorie. Sociální pedagogika nabízí široké spektrum možností, jak zvládnout oblast sociální a pedagogickou. „Zkoumá vliv sociálního prostředí na výchovný a vzdělávací proces“. Ve svém hledáčku má také sociálně patologické jevy, které mají navíc tendenci se řetězit a mnohonásobně zvyšovat rizika u jedince, potažmo celé společnosti. Tato disonance (nesoulad) volá po harmonizaci se snahami vyvážit potřeby jednotlivců a společnosti. V posledních desetiletích 20. stol. se mnohem více využívá teoreticko-praktických poznatků sociální pedagogiky.³²

Považujeme-li stále rodinu za pilíř celé společnosti, o čemž není pochyb. Měli bychom jí věnovat náležitou pozornost, protože její úloha ve společnosti, je jen velmi těžko zastupitelná. Svědčí o tom neustále vedené diskuse o úloze ústavní a náhradní rodinné péče a vlivu na zdravý vývoj dítěte. Jak můžeme pomoci rodině, která má dysfunkční charakter a neplní své poslání vůči svým dětem a celé společnosti? Můžeme například předejít syndromu zavrženého otce nebo je to pro nás latentní až do chvíle, kdy uplynou tři roky života. Ve které chvíli je vhodné zasáhnout, abychom byli schopni zajistit optimální vývoj dítěte? Jaké znaky pozorovat? V současné době není v silách sociálních pracovníků adekvátně zasáhnout a rozpoznat tento fenomén, protože je považován za velmi latentní formu. Já osobně věřím, že to možné je a pomoci by mohl sociální pedagog. Hluběji bych se mohl nad věcí zamyslet případně při dalším sociálním výzkumu, do kterého bych mimo jiné mohl vložit konkrétní příklad od počátku do samotného konce a jakou úlohu v tom sehrála samotná instituce. V této kapitole chci nastínit dvě základní věci, ve kterých může sociální pedagog se všemi svými principy plnit svoji významnou úlohu (rodina, škola). Další úlohu zmíním v praktické části, která se bude zabývat pomocí lidem v nouzi (pilotní projekt sociální pedagog poskytující sociální oporu). Dalším bodem bude oblast sociálního kurátora v obci III. stupně jeho možnosti a limity.

Německý filozof Immanuel Kant (1724-1804) se proslavil velmi moudrou větou, ve které naši společnosti zanechal vzkaz k zamyšlení: „Hvězdné nebe nade mnou a mravní zákon ve

^{32]} Laca, S., a kol. Sociální pedagogika v kontextu teorie a praxe I. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2013. ISBN 978-808-7182-451. s. 4-5.

mně“. Rodina nám pomáhá formovat mravní základ v procesu výchovy, jako atribut člověka ve vztahu k hodnotám, emocím, schopnostem, návykům, učí orientovat se ve vztazích v interakci s druhými.

- Rodina vystupuje, jako forma legitimního partnerského, příbuzenského svazku (manželství, rodičovství, osvojení dětí).
- Žijící pod jednou střechou ve společné domácnosti.
- Každý člen rodiny naplňuje svoji roli a plní úlohu, která se od něj očekává.³³

1.4.1 Sociální pedagogika a rodina

Pedagogika sama o sobě je svým charakterem sociální, protože pomáhá s výchovou a vzděláváním. Pedagogika ze svého dominantního postavení se snaží cíleně působit na méně rozvinutého jedince, kdy jim pomáhá s rozvojem jejich osobnosti se vzděláváním získáváním vědomostí s upevňováním žádoucích hodnot a orientovat se v životě. Výchově a vzdělání se v současné společnosti přikládá velký význam, ale bylo tomu tak i v minulosti? Ano bylo, už Marie Terezie ve svých 23 letech prohlásila, že nízké vzdělání se projevovalo ve všech oblastech společenského života (Blatný, L., Jůva, V., 1996)

Velkou pozorností nyní prochází právě hraniční vědní obor sociální pedagogika, která má ve svém středu význam „prostředí výchovy“, problematiku specifických vlivů prostředí na výchovu, kdy bere v úvahu sociální a pedagogický aspekt. Dělíme jí proto na dvě dimenze: sociální a pedagogickou. Sociální dimenze – to jsou společenské podmínky v konkrétním společenském uskupení. Každá společnost nastavuje určité podmínky a okolnosti, přičemž nemusí dojít vždy k optimální socializaci jedinců či skupin. Sociální pedagogika počítá s tím, že mohou nastat kolize a pomáhá hledat řešení, východiska k znovu získání rovnováhy. Sociální pedagogika se zabývá sociální dimenzí – reaguje na změnu prostředí, ve kterém je jedinec zasazený (skupina, rodina).

Sociální pedagogika - pedagogická dimenze – hledá řešení jakým způsobem prosadit a realizovat společenské požadavky, současné kladené nároky, které si společnost

^{33]} Laca, S., a. kol. Sociální pedagogika v kontextu teorie a praxe I. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2013. ISBN 978-808-7182-451. s. 7-8.

předsevzala, přičemž dostat situaci do rovnováhy s jedincem nemusí být vždy snadné. Vezmeme-li v úvahu odlišnosti a povahu prostředí (mikro, mezo, makro). Sociální pedagog pro minimalizování rozporů užívá pedagogických prostředků. Vstupuje přitom do interakčních a socializačních teorií v rámci výchovy a vzdělávání. Nastupuje také tam, kde selhávají běžné výchovné prostředky s jedinci a skupinami.

Sociální pedagogika zaměřuje svoji pozornost na výchovný proces v sociálním prostředí, na analýzu podmínek, které pomohou nejen poznat, ale také pochopit jedince, což umožní najít optimální řešení k uspokojení jeho potřeb. Uvedme si příklad: za kulturu organizace je odpovědný vrcholný management, jeho strategie ovlivňuje spokojenost zaměstnanců. Nespokojený zaměstnanec je vizitkou celé organizace a dotváří to tak obraz konkurenci. Proto kvalita života ve společnosti, je tolik závislá na kvalitě rodinného života. Nejefektivnější cestou, jak řešit problémy v rámci rodiny a společnosti, je stále prevence. To však vyžaduje zapojit nejen vědu a výzkum, státní představitele, ale každého člověka ve společnosti.

Tomuto může také napomoci úzká koheze škola – rodič – žák. Úkolem obecného pedagoga je samozřejmě přímá pedagogická činnost, řídit se přitom osnovami a pokyny rámcového vzdělávacího programu, který do jisté míry může mít vložené vlastní zkušenosti s výukou (školní vzdělávací program), dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním vyšším odborném a jiném vzdělávání – školský zákon.³⁴

Školní prevence – prostor pro sociálního pedagoga

Jestliže je prevence stále efektivním nástrojem společnosti neměla by chybět v rodině ani ve škole, která plní významnou úlohu v dotváření životního stylu člověka. Proto je nutné do těchto rolí postavit odborně připravené pracovníky, kteří budou primární prevenci aplikovat formou preventivních programů a budou mít dostatečnou průpravu v teorii tak v praxi. Situace v současné době ukazuje model člověka (učitele, metodika prevence) s více rolami, kde prevence je zatím spíše formální záležitostí, i když s podporou pedagogicko-psychologických poraden a krajských úřadů. Tato role mu byla přisouzena vedením školy,

³⁴Laca, S., a. kol. Sociální pedagogika v kontextu teorie a praxe I. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2013. ISBN 978-808-7182-451. s. 23-25, 32-34.

aniž by měl s prevencí nějakou zkušenost. Výzkumy ukázaly, že tohle provizorní řešení prevence nemá patřičný efekt. Důsledky takové prevence:

- Preventivní akce má – monologickou metodu přednášky
- Nejsou zmapovány potřeby těchto dětí, nečerpá se ze zkušenosti
- Akce je monotónní, přednáška obsahuje všeobecně známé informace, nezajímavé
- Klasicky vedená přednáška, lektorské pojetí, malý prostor pro řešení vlastních problémů.
- Aktivita realizována ve velkých skupinách, omezený prostor na dotazy a individuální případy.

Postavit základ prevence a vyřešení těchto jevů na samotnou školu, kde navíc přenesenou odpovědnost nese jeden z učitelů, není přípustné. Domnívám se, že možnosti učitele jsou do značné míry velmi omezené. Je nutné neustále reagovat na nové podněty a zaujmou k nim nějaké stanovisko, což bude vyžadovat poměrně velké úsilí a týmovou odbornou práci. Sociální pedagog by mohl se školním psychologem vytvořit úzkou týmovou spolupráci a pomoci mu tak s individuálními programy a službami. V rámci regionálních projektů byly zaznamenány výsledky, kdy role sociálního pedagoga na škole byla pozitivní. Výchova a prevence se dá realizovat ve školním prostředí mnohem optimálněji, ale hlavně dlouhodobě. Bude-li prevence a výchova, zajišťována profesionálními odborníky předejdeme tak mnoha problémům. Otvírají se tak možnosti uplatnění profesionálních sociálních pedagogů.³⁵

SP intervenuje tam, kde se lidé na své životní cestě setkávají s nějakými překážkami a pomáhá jim tuto situaci zvládat a kompenzovat pozitivní stránky osobnosti s hodnotami, prioritami. Mohou to proto být nejen děti, mládež nebo lidé v produktivním věku, ale také lidé v pokročilém věku. Život sebou přináší změny a ne vždy se umíme vypořádat s těžkostmi každodenního života. Zásah zvenčí je mnohdy jediným východiskem. Učíme se ve společnosti neustále zvládat nějaké sociální situace, jsou však události, které nás mohou v životě zaskočit nepřipravené. Mohou to být interpersonální vztahy na všech úrovních,

³⁵PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 208 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5. s. 178-17.

problémy v rodině, ve škole, přechod škola, práce, odchod do důchodu, ztráta zaměstnání, blízké osoby, nemoc, zklamání, bezmoc.

Při naplňování vlastních cílů je na nás jakou hranici si určíme a kterou budeme považovat za naplněnou. Proto i malé krůčky mohou znamenat dosažený cíl. Máme-li, ale naplňovat společenské cíle pro blaho všech, měli bychom myslet i na ty jedince, kteří nebudou schopni udržet tempo postmoderní společnosti. Kam vlastně postmoderní společnost řídí své kormidlo? Daří se nám naplňovat malé cíle nebo čekáme na velký cíl, kde čas je otázkou jedné nebo dvou generací. Mnohdy to připomíná pravidla kvantové fyziky je to takhle, ale mohlo to být jinak. Pokud to mohlo být jinak, musíme převzít odpovědnost a snažit se vyvážit sociální stratifikaci. Je předvídatelné, že v tržním hospodářství nebudou všichni úspěšní podnikatelé a je-li demokracie postavena na svobodě a solidaritě měla by k problémům také tak přistupovat nejen z pohledu jednotlivce, ale celé společnosti. Proto je pro mě tak těžko pochopitelný fakt, že pomáhající vědní disciplína sociální pedagogika v České republice, stále nemá legitimní statut, který by jasně vymezil pravomoc a zařadil ji mezi pomáhající profese na trhu práce.

Musím přiznat, že mi to připomíná podobnou situaci v 90. letech, kdy se vláda rozhodla zřídit složku Městské policie po vzoru západních sousedů, ale bez dostatečných pravomocí. Trvalo dlouhou řadu let, než mohl strážník zastavit řidiče za přestupek. Dodnes neexistuje kariérní řád, výslužné (definitiva), proběhla 7 x příslušná novelizace v oblasti pravomocí tj. oprávnění a povinností. Stačilo přitom velmi málo za léta vybudovaný organizační řád ukotvit do zákona a zajistit jeho trvalé fungování a doplňovat ho koncepcemi pro efektivní řízení.

1.4.2 Poslání sociální pedagogiky

Posláním sociální pedagogiky je poskytovat odbornou pomoc celé společnosti, tak i jednotlivcům. Měla by se využívat a pomáhat při vytváření právních předpisů v oblasti výchovy, vzdělávání, sociální, zdravotnické politiky a zároveň spoluvytvářet infrastrukturu samotného systému. Přitom zasahovat do všech oblastí celospolečenského života. Německý pedagogický teoretik Klaus Mollenhauer, vidí úlohu sociální pedagogiky především, jako vyvažování těchto tří aspektů, a to mezi požadavky – pohnutkami (motivací jedince) a nároky současné společnosti (Sociální pedagogika poskytující činnost ochranou, pečovatelskou a poradenskou, pomoc se socializací a odstraněním konfliktů). Hermann Giesecke spatřuje úlohu sociální pedagogiky v hledání příčin, nedostatků a souvislostí ve

vztahu k sociální realitě a neustále se měnící společnosti (ofenzivní sociální pedagogika, zvládání konfliktů a prevence). Hans Thirsch v úloze sociální pedagogiky spatřuje v zajištění sociálních služeb v daném regionu, kdy intence vychází ze životního prostředí, prevence a participace jedince na zvládnutí své sociální situace.

Jakým způsobem posílit sociální pedagogiku na Slovensku?

Možností je hned několik. Od vytvoření odborných diskusí, zaměřených na výchovu, poradenství a prevenci až po hlubší analýzu samotné historie s připomenutím významných osobností a jejich odkazů (Samuel Těšedík, Juraj Čečetka, Ondrej Baláž, atd.), překlad německých a polských autorů sociální pedagogiky. Podpořit vědecké a výzkumné projekty, příklad české strany časopis *Éthum*. Vyvolat dialog mezi odborníky a představiteli sociální pedagogiky a příbuznými obory. V neposlední řadě legislativní nastavení platné právní normy by vedlo k ujasnění úlohy sociálního pedagoga. Vymezení kvalifikačních požadavků pro středoškolskou (sociální pracovník) a vysokoškolskou oblast (sociální pedagog, sociální pracovník).³⁶

1.4.3 Posílení sociální pedagogiky v ČR

Profese sociálního pedagoga se nachází stále v rovině modelových situací. Znamená to, že sociální pedagog nebyl doposud zařazen do přímé pedagogické činnosti (zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících). Sociální pedagogika je stále pojmem relativně novým a na svoji příležitost teprve čeká, i přes veškeré nemalé snahy začlenit tuto profesi do katalogu prací, uznávání odborných kvalifikací, regulovaných povolání a činností. Nicméně se podařilo alespoň do zákona o výchovných pracovnících, sociálních službách prosadit absolvování studijního oboru, jako dostatečnou kvalifikaci pro výkon některých povolání. Např. doporučující stanovisko MPSV č. 2/2008 popisuje metodiku posuzování VŠ studijních programů ve vztahu k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (povolání sociální pracovník). P. Klímou je definován sociální pedagog takto: „*je to specialista, odborník přinášející znalosti teoretické i praktické se zaměřením na jedince a sociální skupiny,*

³⁶BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008, 251 s. ISBN 978-80-969944-0-3. s. 63-64.

nesoucí znaky destruktivní, nekreativní, které využívají k získávání svých potřeb a k formování vlastní identity (Klíma, 1993).

Sociální pedagog odborným způsobem organizuje a řídí výchovný proces ve dvou funkcích:

- Organizační rovina - poskytuje odbornou pomoc a podporu lidem v krizových situacích. (psychický, sociální, psychosociální aspekt). Hledání řešení z nepříznivé sociální situace, kdy se jedinec pro okolí stává překážkou.

Spočívá také mimo jiné – v možnostech nabízené pomoci a podpory sociálním pedagogem. Do jaké míry jsme schopni problém zmírnit či zastavit.

- Rozvojová rovina - práce s klientem tj. upevňování pozitivních vlastností, čemuž by měla předcházet diagnostika a pracovat na těchto vlastnostech vedoucích k rozvoji osobnosti a získání znovu-rovnováhy. Stanovení takových priorit a hodnot, které směřují k zlepšení životního stylu. Sociální prevence - úspěšně se vyhnout rizikům pokud možno nevystavovat se nežádoucím jevům. Tento přístup je však otevřen všem věkovým kategoriím, zejména dětem a mládeži (Kraus, 2000).

Nabízí složku primární prevence – se snahou o stabilizaci daných podmínek a nastavit efektivnější využívání volného času.³⁷

Pracovní činnost:

- Výchovný aspekt – volnočasové aktivity.
- Poradenství – diagnostika posouzení sociální životní situace, prostředí a pojmenování problému.
- Péče reedukační, resocializační, depistáže (vyhledávání jedinců, kteří pomoc potřebují), zjišťování odchylek.³⁸

Aktuální výzvy na vytvoření profese sociálního pedagoga v ČR. Před vzdělavateli tohoto oboru stojí nelehký úkol:

³⁷PROCHÁZKA, M. Sociální pedagogika. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 208 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5. s. 73.

³⁸KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 198-199.

- Intenzivní spolupráce s resortem MŠMT, MPSV při tvorbě (<http://www.narodnikvalifikace.cz/>), (http://uok.msmt.cz/uok/ru_list.php), (<http://www.msmt.cz/>).
- Vypracovat vzdělávací standard SP, studijní obor
- Vypracovat profesní standard – úzká spolupráce zaměstnavatele
- Hledat řešení pro uplatnění studentů v mezinárodním měřítku.
- Úzká spolupráce organizací i na mezinárodní úrovni, asociací, sdružení odborné komunity.
- Aktualizace katalogu prací – portál MPSV

Sociální pedagog by mohl najít uplatnění v mnoha resortech našeho systému, který hýbe naší společností a má přitom různé dopady na dění kolem nás. Sociální pedagog může pomoci s předcházením a zmírňováním negativních jevů. „SP zkoumá sociální aspekt výchovy“. Uplatnění může najít v celé škále profesí, ale především v oblastech:

- Výchovy pro děti, mládež a seniory, doprovázeno prevencí, metodikou, koordinací, poradenskou činností, krizovou intervencí, kompenzací.
- Penitenciární a postpenitenciární péče – výchovná, nápravná zařízení
- MPSV – asistent, kurátor...
- MV – bezpečnost, prevence
- Neziskové organizace, nadace, humanitární, charitativní pomoc³⁹

A. S. Makarenko spojoval teorii s praxí. Ve svých dílech jednoznačně prezentoval své praktické zkušenosti a ukázal nám princip a význam vztahů (kolektivní výchovy) s problémovou mládeží. Zkoumal také aspekty rodinné výchovy (Kraus, 2008, s. 23). Díla:

- Pedagogická poéma

³⁹KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 204-206.

- Kniha pro rodiče
- O výchově dětí v rodině

Mnohem dříve nám však ukázal specifický přístup k výchově také švýcarský pedagog J. H. Pestalozzi ve svém neznámějším románu - Linhart a Gertruda učí své děti. Zakládal velmi velkoryse ústavy a útulky pro chudé děti. Velmi odvážně se postaral o bezprizorní děti a poskytl jim dokonce zázemí svého domova. Položil tak základní pilíř pro pedagogiku sociální péče. Mnohými je považován za zakladatele sociální pedagogiky. V této souvislosti musíme také zmínit později narozeného dalšího významného německého pedagoga P. Natorpa, který je jinými považován za zakladatele SP. Pestalozziho a Platóna považuje za původce vedených úvah o sociální funkci výchovy. Vychází mimo jiné i z myšlenek Immanuela Kanta, morálky a všelidské solidarity. Pojem sociální pedagogika použil poprvé německý pedagog Adolf Diesterweg, který je znám svým přístupem neustálého vzdělávání učitelů, jeho stěžejní dílo - Rukověť pro německé pedagogy. Nemůžeme nezmínit naše české ikony pedagogického budování, a to je Jan Amos Komenský filosof, spisovatel a všemi uznávaný pedagog. Výchova, jako prostředek pro záchranu světa. Výchovou kultivujeme jedince, a proto vzdělání musí být přístupné všem bez rozdílu. Autor ve svém díle Informatorium školy mateřské přisoudil velký význam vlivu prostředí na výchovu. Začátky sociální pedagogiky v Česku bývají spojovány s Gustavem Adolfem Lindnerem, který je považován za nástupce Komenského. Nejen že přeložil Velkou didaktiku Komenského, ale pojal ji mnohem širěji. Posledním jeho dílem byla „Pedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním“ (1888).⁴⁰

⁴⁰KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 10-11.

2 SOCIÁLNÍ PRÁCE ÚŘADU III. STUPNĚ

V této kapitole se podíváme blíže službu sociální prevence (sociálně aktivizační služby, pro rodiny s dětmi, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež), kterou poskytuje sociální pracovník městského úřadu III. stupně.

V našem právním systému považujeme sociální službu za jakousi činnost – kdy někdo pro někoho něco vykoná. Nemáme tím na mysli dávky státní sociální podpory. Rozdělení sociálních služeb na „sociální služby státní a obecní – sociální služby nestátní“. Veřejnoprávní a soukromoprávní, přičemž není problém svěřit obecní sociální službu nestátní organizaci. Soukromoprávní služby jsou podmíněny koncesí a stát tak činí dozor s možností regulace provozu.⁴¹

Sociální služba ať už je poskytována komukoliv na jakékoli úrovni vychází ze zásady podporovat aktivitu, samostatnost a svébytnost člověka a chránit tak jeho důstojnost. Na této zásadě se jistě shodnou všichni sociální pracovníci působící ve státním či soukromém sektoru. Zřizovatelem sociálních služeb mohou být obce, kraje, MPSV. Obce a kraje mohou v rámci své samostatné působnosti vytvořit sociální službu (organizační složku). Rozhodnutí se odvíjí od samotných požadavků na zřízení a provoz takové služby, která samozřejmě souvisí s technickým zázemím (umístěním prostoru, odborným obsazením). Proto se mnohem výhodněji jeví forma příspěvkové organizace. Většinu poskytovaných služeb do roku 2002 zřizovaly bývalé okresy a po roce 2002 jsou to převážně kraje. MPSV v rámci svého poslání zřizuje specializované ústavy s celostátním rozsahem. Zřizovat a poskytovat sociální služby mohou i nestátní neziskové organizace, a to na základě přijatého zákona č. 83/1990Sb., o sdružování občanů, zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech. V 90. letech 20. stol., vzniklo oprávnění zakládat občanská sdružení, spolky a mohly se tak rozvíjet sociální programy se zaměřením na konkrétní cílové skupiny obyvatel. V současné době máme několik právních forem pro zřízení podobných služeb: občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, církevní právnické osoby. Další neziskovou organizací jsou nadace, které pouze spolufinancují ušlechtilé záměry sociálních služeb a podporují dobrovolnickou činnost. Zmíněné služby nestátního charakteru v podstatě

⁴¹MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012, 309 s. ISBN 978-80-262-0211-0. s. 178.

nemají žádná omezení, mohou zasahovat do všech oblastí společenského života. Jedinou podmínkou je nutnost registrace takové služby. Odborná způsobilost není dosud nijak upravena stejně tak míra kvality a technická vybavenost. Vše se řídí pouze doporučením a příkladem jsou sociální pracovníci státního resortu a jejich právní úprava zákona o sociálních službách. Připravovaná nová právní úprava by měla zahrnovat i neziskové organizace co se týče odborné způsobilosti.⁴²

Sociální služby zahrnují

- Sociální poradenství – základní – odborné/poradenství řeší nepříznivé situace. Základní poskytují všichni pracovníci sociálních služeb. Odborné se zaměřuje na konkrétní oblasti - domácí násilí, osoby se zdravotním postižením, cizinci
- Služba sociální péče – pomáhá lidem s fyzickou a psychickou soběstačností/možnost požádat o příspěvek na péči.
- Služba sociální prevence – se zaměřuje na situace - sociálně negativní jevy, sociální exkluze, kriminalita, osoby bez příštřeší, alkoholová/nealkoholová toxikománie, krize v rodinách.

Sociální služby dále nabízejí tyto přístupy – terénní (přirozené sociální prostředí), ambulantní (jedinec dochází přímo do center služeb) a pobytové (ubytování v centru služeb – domov pro seniory, denní centra/stacionáře, noclehárny). Sociální služby podle svého zaměření mohou tento charakter kombinovat k dosažení požadovaného efektivního výsledku.

Služba sociální prevence až 17 druhů

- Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež od 6-26 let - ambulantní služba, volnočasové aktivity, jako prevence před kriminalitou, alkoholem drogami. Snaha o změnu životního stylu
- Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi – pomoc se zvládnutím člena rodiny

⁴²MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011, 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3. s. 12-15.

Sociální služby se nám v mnoha případech podle charakteru poskytovaných služeb různě kombinují. Například máme služby pouze poradenské a služby, kde se prolíná péče ambulantní a pobytová. Mnohokrát je zmiňována efektivita práce a odpovídající hodnota. Služba sociální a zdravotní má konvergentní charakter, kdy některé sociální služby jsou schopny svým klientům nabídnout mimo jiné i zdravotní služby samostatně nebo ve spolupráci se zdravotnickým zařízením. Služby se navzájem nevylučují, ale podporují. Vzniká jakýsi ekvivalent zdravotnického zařízení s nabídkou nejen sociálních služeb.

- Zdravotní péče v pobytových zařízeních služeb sociální péče – je to druh zvláštní ambulantní péče, která zprostředkovává zdravotnické zařízení nebo sama požívá statut zdravotnického zařízení. Samozřejmě v takovém případě má k dispozici odborný personál. Např. při poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče nemusí mít centrum v názvu zdravotní péče.
- Služby sociální péče ve zdravotnickém zařízení ústavní péče – může nastat situace, kdy pacient nesplňuje podmínky pro akutní zdravotnické lůžko a přitom není možné jej propustit do domácího léčení pro nesoběstačnost. V takovém případě zdravotně - sociální pracovník kontaktuje obec s rozšířenou působností pro vytvoření součinnosti. Pokud se nenajde přijatelné řešení pacient má možnost uzavřít smlouvu se zdravotnickým zařízením o poskytování sociálních služeb.⁴³

2.1 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Služba sociální prevence

Zmíněná pasáž spadá pod službu sociální prevence dle § 65 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších změn a dodatků. Zákon uvádí formu poskytované služby terénní a ambulantní. Sociálně aktivizační služby jsou nabízeny rodinám s dětmi, které procházejí dlouhodobou krizí. Není pochyb o tom, že takový stav může vážně ohrozit vývoj dítěte a je tedy nutná včasná odborná intervence. Tato spolupráce rodiny a centra přispívá nejen ke zvládnutí rodičovské odpovědnosti, ale co je důležité předchází metodicky dalšímu případnému ohrožení. Patologický jev má tendenci se řetězit a vyvolávat mnohem

⁴³ Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2974/otazky_odpovedi_22-rev3.pdf

závažnější stavy, které mohou nést rizika s dlouhodobějšími následky. Proto sociální služba nabízí pomoc rodičům se zvládnutím své rodičovské odpovědnosti a předejít dalšímu ohrožení. Pomoc zahrnuje podrobně tyto činnosti: prováděcí Vyhláška č. 505/2006 Sb., § 30 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

- 1) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti
 - a) pracovně výchovná činnost s dětmi
 - b) pracovně výchovná činnost s dospělými, nácvik rodičovské úlohy 70% terénní služba
 - c) nácvik – motorické, psychické a sociální schopnosti dítěte
 - d) podpora pro vzdělávání dětí
 - e) přijatelné volnočasové aktivity
- 2) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
 - a) doprovázení dětí do škol k lékaři a zpět
- 3) sociálně terapeutické činnosti
 - a) rozvoj sociálních schopností/začlenění
- 4) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí⁴⁴
 - a) pomoc s běžnými záležitostmi
 - b) upevňování vztahů s rodinou

Současné problémy rodin

Od rodinného prostředí se bude samozřejmě odvíjet i samotná funkce a styl výchovy. Vysoká míra rozvodovosti přináší problémy neúplných rodin, kdy rodičovskou zodpovědnost nese pouze jeden z rodičů, což přináší řadu komplikací. Především v tom ekonomickém směru, jako nedostatek financí, starosti s existencí a chodem domácnosti. Výchovná péče o dítě může postrádat tradiční předávání hodnot a norem. Emocionální

⁴⁴ Dostupné z: <http://www.uplnezneni.cz/zakon/108-2006-sb-o-socialnich-sluzbach/>
<http://www.mpsv.cz/cs/13929>

funkce rodiny bude v tomto případě sehrávat důležitou roli a projde určitou zátěží. Autorita a pedagogický přístup v rodině, může velmi přispět ke zvládnutí náročného období. Vždy bychom měli mít na paměti zvyšující se rizika v podobě nežádoucích jevů, jako, zanedbávání dítěte, zneužívání, týrání, agresivita, závislosti, kriminalita obecně.

Jsou uváděny čtyři typy rodin dle (Dunovský, 1986)

1. Funkční rodina – optimální vývoj dítěte – socializace, výchova
2. Problémová rodina – závažnější porucha, ohrožen vývoj dítěte, rodina potřebuje ne vždy zásah zvenčí.
3. Dysfunkční rodina – prochází vážnými a dlouhodobými problémy a bez odborné intervence si sama nepomůže. Ohrožena a poškozena je natolik, že poradenská činnost je neefektivní. Vystává otázka, kdy a jakým způsobem v hodně zakročit a poskytnout rodině či dítěti oporu.
4. Afunkční rodina – rodina přestává plnit svoji základní funkci a výrazným způsobem dítěti škodí a poškozuje na jeho existenci. Objevují se patologické jevy zneužívání, týrání, zanedbávání. Jediné řešení odebrat dítě umístění do ochranné péče. Poté druhý start může dítě prožít v náhradní péči.⁴⁵

2.2 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Služba sociální prevence

Nízkoprahová zařízení s tímto charakterem mají za cíl nabízet pomoc formou maximální dostupnosti a to pro ohroženou skupinu dětí a mládeže. Poskytovaná služba působí preventivně a k ničemu nezavazuje. Pomoc spočívá v odstranění rizikových faktorů, které nepříznivě působí nebo zhoršují kvalitu života, životní styl, který se dostává do rozporu se zájmy společnosti. Sociálně patologické jevy: „*kriminalita, zneužívání návykových látek, násilí, záškoláctví, nezaměstnanost*“.⁴⁶

⁴⁵PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 208 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

⁴⁶HURNÍKOVÁ, Květa a Karla Končerková Kvardová. *Základy pedagogiky: studijní opora pro kombinovanou formu studia*. Ostrava: Obchodní akademie a Vyšší odborná škola sociální Ostrava-Mariánské Hory, 2011. ISBN 978-808-7540-329.

Závislosti ještě nemusí být nutně tím hlavním ohrožujícím faktorem. Mějme také na mysli bezprostřední ohrožení života v podobě nebezpečných toxických látek. Vyžaduje to proto okamžité preventivní opatření obzvláště, jedná-li se o dítě a mladého člověka. Závislost u dospělého člověka může trvat řadu let. Děti přivyknou za mnohem kratší dobu několika měsíců. Navíc hrozí těžké otravy a narušení psychosociálního vývoje u dospívajících. Ztráta sebekontroly, sociálních dovedností další nabalující se rizika v podobě protiprávního jednání (kriminalita).⁴⁷

Tímto posláním naplňujeme obsahově „Úmluvu o právech dítěte“ nejen morálně, ale i programově a nabízíme koncept v podobě služeb sociální prevence, kdy respektujeme s velkým důrazem práva dítěte. Poskytujeme právní ochranu, respektujeme jeho individuální rozvoj. Ohrožené dítě z hlediska prostředí může být kterékoliv dítě. Zmíňme však skupinu se specifickými potřebami dle čl. 23 Úmluvy: „Děti těžce trvale zdravotně postižené – děti poškozované, týrané, zanedbávané“. Takto zasažené děti vyžadují zvláštní péči, vzdělání a výcvik. Právo, povinnost a odpovědnost rodičů vůči svým dětem je podrobně pojednáno v čl. 14, 18, 27, 29.⁴⁸

Koncepce zákona o sociálních službách vymezuje službu sociální prevence, jako nástroj, který zabraňuje sociálnímu vyloučení osob nacházejících se v krizových situacích. Týká se to ohrožených skupin, kde je narušené prostředí, způsob života vyvolávající konflikty ve společenských vrstvách, osvojené nežádoucí návyky a podobně. Zdali vznikl nárok na poskytnutí péče klientovi, popisuje konkrétně prováděcí vyhláška č. 505/2006 Sb. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují službu ambulantní a je-li to nutné i terénní službu dle § 62 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších změn a dodatků. Pokrývá tak věkovou skupinu dětí a mládeže od 6 do 26 let, jako ochranu před sociálně patologickými jevy. Úkolem je zlepšit kvalitu života jedince ať už po stránce zdravotní či sociální. Tímto se snažíme nejen je připravit na situace, které je mohou v životě

⁴⁷NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 4., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 173 s. ISBN 978-80-7367-908-8.

⁴⁸HRADEČNÁ, Marie. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Karolinum, vydavatelství Univerzity Karlovy, 1998, 89 s. ISBN 80-718-4015-7.

potkat, ale učíme je orientovat se v sociálním prostředí a zvládat problémy. Služba může být poskytována i anonymně.⁴⁹ Pomoc zahrnuje tuto činnost:

Prováděcí předpis § 27 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

- 5) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti
 - a) podpora společenských aktivit - podmínky pro volnočasové aktivity
 - b) výchovná činnost s dětmi – pracovní návyky
 - c) osvojení motorických, psychických sociálních schopností
 - d) podpora vzdělávání
- 6) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
- 7) sociálně terapeutické činnosti
- 8) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí⁵⁰

⁴⁹MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011, 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3. s. 44

⁵⁰ Dostupné z: <http://www.uplnezni.cz/zakon/108-2006-sb-o-socialnich-sluzbach/>
<http://www.mpsv.cz/cs/13929>

3 ODBOR SOCIÁLNÍCH VĚCÍ A ZDRAVOTNICTVÍ

Sociální správa

Jsou to instituce, které uvádí do pohybu cílenou sociální politiku státu tj. aplikaci příslušných právních norem. Toto zajišťují kompetentní úřady na jednotlivých pověřených organizačních úsecích, které jsou řízeny ústředními orgány (ministerstvy). Obecní a městské úřady přenášejí nástroje sociální politiky přímo k občanům a mají k nim tedy nejbližší.⁵¹

Reforma sociální práce

Všechny činnosti sociálního pracovníka obecního úřadu týkající se sociální péče jsou rámcově ukotveny v čl. 105 Ústavy ČR a v Listině základních práv a svobod. Role sociálního pracovníka se navrhovanými reformami veřejné správy značně změnila. Podívejme se na věc z pohledu MPSV, co zmiňovaná sociální reforma měla přenést do praxe a jak byla obhajována. Cílem bylo zlepšit adresnost sociálních dávek, jeden orgán rozhodující o dávkách tj. Úřad práce ČR, výplaty zdravotně postiženým administrativně zjednodušit, nové kompetence obecních úřadů s rozšířenou působností při zachování sociální práce, koordinování sociálních služeb a realizovat začleňování osob kvalifikovaným pracovníkem. Vzhledem k tomu, že Úřad práce řešil pouze agendu dávek nikoliv příčiny a situaci jedince očekávala se úzká spolupráce správních obvodů s využitím jejich místních a osobních znalostí komunitního plánování. Jistou změnou měla projít i oblast sociálně právní ochrana dětí, která nebyla součástí reformy, protože se očekávala novela zákona č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších změn a dodatků. MPSV však požadovalo kontrolu ze strany inspekce zabývající se poskytováním sociálních služeb. Nic se také nezměnilo na postavení sociálního kurátora obecního úřadu. Neočekávalo se, že by přecházel na pobočky Úřadu práce ČR, s tím že jeho výkon státní správy v přenesené působnosti budou nadále spravovat obce dle § 92 zákona č. 108/2006 sb., o sociálních službách. Činnost sociálního kurátora nadále zajišťuje OÚ ORP. Někteří ovšem dostali na výběr zahájit svoji působnost jako dávkový specialisté ÚP.⁵²

⁵¹MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012, 309 s. ISBN 978-80-262-0211-0. s. 177.

⁵² Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/277>

Obec v rámci své „samostatné působnosti“ vytváří zázemí pro rozvoj sociální pomoci. Samostatnou působností máme na mysli to, že si obec své záležitosti na svém území spravuje sama, ale i to má své limity. Taková obec nemůže např. vydávat nařízení obce. Své omezení však mohou tyto obce překročit v případě zvláštního pověření. Kdy jim může být svěřen i výkon státní správy. Pak hovoříme o tzv. „přenesené působnosti“. Stát tímto strategickým krokem sleduje lepší efektivitu, hospodárnost práce a co především dostat k lidem informace, služby a nástroje své moci. Jistě by bylo neúčinné a nerozumné kdyby občané museli cestovat za příslušným úředníkem po celém kraji a ještě dál. K tomuto účelu nám právě slouží pověřené obce II, a III. stupně, které jsou zpravidla v dosahu a ve spolupráci s obcemi a vykonávají přenesenou působnost. Pomineme-li obec I. Stupně, která je nám nejbližší a nemá příslušné kompetence. Obecní úřad II. Stupně nese přívlastek „Pověřený obecní úřad“. V této kapitole se však zaměříme na kompetence obecního úřadu s tzv. rozšířenou působností tedy úřadu III. stupně. Tyto úřady nahradily činnost bývalých okresních úřadů, které byly zrušených reformou k 31. 12. 2002. Rozšířenou působnost úřadů III. stupně řeší zákon č. 314/2002 Sb., příloha č. 2. Mohou také podle zvláštního právního předpisu vydávat nařízení obce pro své správní obvody, které je možné rozšiřovat na základě veřejnoprávní smlouvy (§ 11, 61, 66 zákona o obcích č. 128/2000Sb., ve znění pozdějších změn a dodatků). Tímto může veřejná správa lépe koordinovat a řídit svoji práci k uspokojení sociálních potřeb občanů. Tyto reformy veřejné správy přinesly změny i co do kompetencí sociálních pracovníků a sociální ochrany ČR. Základním stavebním kamenem sociální ochrany je: „sociální pojištění, státní sociální podpora, sociální péče“. Obce I. Stupně při své samostatné působnosti obvykle upřednostňují a zřizují raději nezávislé organizace poskytující určité oblasti sociální péče a sociální pracovník je pracovněprávním vztahu k této organizaci. Obec se poté podílí na financování. Sociální pracovník zařazený pod samosprávnou obcí má kompetence v této oblasti:

- prevence - kurátorská činnost
- sociální péče „obecní zařízení“
- sociální dávky

Sociální pracovník vykonávající přenesenou působnost je vždy zaměstnancem obce a na financování se podílí stát. Reforma územní správy přenesla nejvíce úkolů na obce s rozšířenou působností. Sociální pracovník má možnost obrátit se na ministerstvo práce a sociálních věcí, okresní správu sociálního zabezpečení a jiné resorty, které organizačně

zabezpečují sociální systém a požadovat po nich informace. To však nemá zásadní vliv na přímý výkon sociálního pracovníka. Můžeme si představit, že to budou dotazy v oblasti sociálního pojištění: důchodového, nemocenského a zdravotního pojištění, zaměstnanost a podobně.

Druhým pilířem je státní sociální podpora, jako projev solidarity státu. Poskytnout pomoc především rodinám s dětmi. Dávky sociální podpory pokrývá státní rozpočet ČR a jejich posuzování nároků bylo od 1. 4. 2004 přeneseno na Úřady práce. Tímto úřady s rozšířenou působností přišly o poměrně silný nástroj, který se nakonec i potvrdil v praxi. Jedinou výjimkou je Praha, kde sociální podporu poskytují stále sociální pracovníci městského úřadu.

System státní sociální podpory upravuje obecně závazný právní předpis č. 117/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů tj. zákon č. 453/2003 Sb., č. 424/2003 Sb. Tento systém ochraňuje obyvatelstvo a zahrnuje tyto dávky:

Závislé na příjmech

- Přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení a dopravu

Nezávisle na příjmech

- Rodičovský a zaopatřovací příspěvek, dávky péstounské péče, porodné, pohřebné

Třetí systém ochrany obyvatel ČR – sociální péče „sociální pomoc poskytovaná lidem v nouzi, kteří si nedokážou sami pomoci (z nepříznivé sociální situace) nezbytně a přiměřeně“. Důvodem pomoci jsou např. nedostatečné příjmy, zdravotní stav, vysoký věk. V této oblasti by měl působit odborně vyškolený a kvalifikovaný sociální pracovník.⁵³

Orgány sociálního zabezpečení – služby sociální péče:

1. Ministerstvo práce a sociálních věcí
2. Krajské úřady
3. Obce s rozšířenou působností

⁵³KODYMOVÁ, Pavla a Dalibor Holda). *Metody sociální práce: sborník studentských prací*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 9788073082239. s. -10

4. Pověřené obecní úřady
5. Obecní úřady

3.1.1 Komunitní plánování

Podpora komunitního rozvoje se opírá o neformální vztahy sociálního pracovníka a jeho místní, osobní znalosti ze svého regionu. Vyhledává skupiny obyvatel, o kterých je přesvědčený, že pomoc skutečně potřebují. Pomáhá zasaženým jedincům či skupinám prosadit jejich zájmy a cíle. Stává se jejich sociální oporou ve vztahu k sociální realitě, která by mohla ohrozit spolupráci. Aby se program mohl úspěšně vyvíjet, vyžaduje úzkou spolupráci nejen obecních úřadů, ale i zájmových spolků. Proto zprostředkovává komunikaci mezi těmito subjekty, jelikož mohou ovlivnit současnou politiku sociální péče a prevence. Komunitou máme na mysli místní společenství. Komunitní plánování v ČR pomáhali budovat britští odborníci, a to od 90. let 20. stol. V současné době na komunitní plánování dohlíží pověřený pracovník Krajského úřadu, který rozvoj sociálních služeb koordinuje ze zákona o sociálních službách dle § 93, 94 (zajišťuje spolupráci mezi obcemi, kdy se tak strany společně participují na vytváření „Střednědobého plánu“ dle potřeb svého regionu). Tato týmová koheze je obohacena příslušnými odborníky ze všech oblastí sociální práce. Podílet by se na tvorbě měly především sociální služby v místě. Vystává otázka, budou služby ochotny měnit své zavedené programy pro své klienty? Proces vzniku komunitního plánu prochází šesti etapami od přípravy až po realizaci.⁵⁴

Plánování (osoba)

Plánování, které se zaměřuje na konkrétní osobu např. s tělesným či mentálním postižením. Takto vypracovaný plán vychází z individuálních potřeb takového člověka a vyžaduje jednoznačné nastavení priorit a pružnost organizace, která plán sestavuje. V těchto případech jsou důležitější cíle klienta jeho budoucnosti před potřebami organizace. Do této pomoci se zapojují blízké osoby, ale i dobrovolníci z okolí. Plány máme krátkodobé, střednědobé

⁵⁴MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011, 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3. s. 123.

a dlouhodobé s vizí až na 10 let. Takovéto plánování vyžaduje patřičné odborné zkušenosti a vytváření administrativních struktur, které podporují zúčastněné strany.⁵⁵

3.2 Orgán sociálně – právní ochrany dětí

Obecní a krajské úřady ve své přenesené působnosti vykonávají sociálně právní ochranu dětí. Z bývalých okresních úřadů se tato oblast přenesla na OÚ III. stupně. Obce a kraje ve své samostatné působnosti zajišťují zřízení a provoz zařízení „sociálně právní ochrany dětí“. Obce s rozšířenou působností vystupují i jako obce pověřené a plní povinnosti obecních úřadů I. Stupně. Ve statutárních městech kompetence přecházejí na městské části.⁵⁶

Sociálně – právní ochrany dětí je státním orgánem obce s rozšířenou působností zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Mají za úkol prověřovat případy špatného zacházení rodičů s dětmi (pečující osoby o děti). V případě zjištění pochybení navrhuje opatření vedoucí k omezení, pozastavení, zbavení rodičovské odpovědnosti - popřípadě navrhuje ústavní výchovu (zákon č. 109/2002 Sb.), kterou schvaluje soud. Dalším případem je situace, kdy orgán rozhodne o tom, že se rodič o dítě nezajímá a dá podnět k tomu, aby si dítě osvojil náhradní rodič. Stává se opatrovníkem dítěte během rozvodového řízení. Dohlíží nad výkonem ústavní a ochranné výchovy dětí. Provádí návštěvy mladistvých ve věznicích a je přítomen u trestních věcí.

Ústavní výchovu v ČR poskytují kojenecké ústavy. Vliv těchto domovů na jedince byl mnohokrát studiem popisován a diskutován, jako problém s nejistými výsledky. Na dětské domovy mohou navázat poskytované služby v „Domově na půli cesty“, které pomáhají se začleněním jedinců do společnosti ve věku 18-26 let. Ubytování je zpravidla dáno smlouvou v trvání obvykle jednoho roku. Stává se takovým mezičlánkem při propuštění jedinců z ústavní péče do společnosti neústavní péče. Z ústavní péče přichází ještě v úvahu pěstounská nebo adoptivní péče a tím je přejímána rodičovská odpovědnost na tyto nové rodiče. Novela zákona pamatovala na alternativu pěstounské péče, kdy na přechodnou dobu

⁵⁵MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011, 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3.

⁵⁶KODYMOVÁ, Pavla a Dalibor Holda). *Metody sociální práce: sborník studentských prací*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 9788073082239. s. 12-13, 15.

může být dítě umístěno v náhradních rodinách. Je to reakce na mnohokrát diskutovanou úroveň a vysoký počet dětí ve výchovných zařízeních, a to celé pod rouškou finančních nákladů na provoz. V současné době to není systémově a funkčně zajištěno.

Hovoří se o nutnosti zavádět specializované typy pěstounské péče, protože vzniká potřeba snížit stavy dětí v ústavní péči. Současná situace by uvítala zařízení, která by pokryla potřeby společnosti v tomto směru: „*krizová pěstounská péče (okamžitá pomoc dětem), úlevová pěstounská péče (výchovné problémy), terapeutická pěstounská péče (nemoci vážná postižení), pěstounská péče pro mladé matky s dětmi (nezvládnutí výchovy)*“.⁵⁷

Máme k dispozici azylové domy pro matky s dětmi do tří let. Matkám je poskytována podpora a ubytování. Jedná se o případy neshod s partnerem, kdy se nepříznivá situace dotýká samotného dítěte. Ve velkých městech máme nestátní organizace v podobě psychoterapeutické pomoci, které pomáhají dětským obětem. Stále nedisponujeme plány, programy pro rodiče, kteří nevhodně zacházejí se svým potomkem. Týká se to i programů rozpoznávajících ohrožené dítě. V západních zemích probíhají skupinové programy, kam tyto rodiče docházejí. Nestátní organizace v naší zemi momentálně testují lokálně programy na pomoc rodinám tzv. (sanace rodiny), kdy dobrovolníci se integrují do rodiny a pomáhají s běžným provozem a výchovou dětí. Vznikne-li potřeba odborného zákroku, zapojí se odborný poradce. Služby rodinám s dětmi s poruchou chování, učení u nás pokrývají školská zařízení (Pedagogicko-psychologické poradny). Speciálně-pedagogická centra (porucha, řeči, mentální postižení, kombinované). Mimo jiné poskytují poradenské a terapeutické služby. Dále výchovný poradce na školách, osobní asistent. V některých zemích působí sociální pracovníci přímo na školách. U nás zatím zřejmě není vůle, vyžadovalo by to diferenciaci úkolů a dohody již v zavedené infrastruktuře. Můžeme také vzpomenout poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Služby jsou bezplatné. Využívající principy a postupy při řešení konfliktu viz (zákon o mediaci č. 202/2012 Sb., ve znění pozdějších změn a dodatků. S celou rodinnou však pracují při sezení jen ve výjimečných případech.⁵⁸

⁵⁷ MATOUŠEK, O. Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011, 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3. s. 93.

⁵⁸ MATOUŠEK, O. Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011, 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3. s. 93-94

Pojem poprvé použil americký dětský psychiatr Prof. Dr. Richard A. Gardner (1931- 2003) v počátcích 80. let 20. stol. (Parental Alienation Syndrome). Tímto syndromem a překladem se zabýval i český psycholog PhDr. Eduard Bakalář, CSc. (31. 10. 1934 – 18. 02. 2010) napsal knihy „Jací jsou vlastně otcové, Dospělí si mohou stále hrát, Průvodce otcovstvím, Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem, O čem sní muži aneb jako to vidí otcové“.⁵⁹

3.3 Kurátor pro mládež a dospělé

Sociální prevence, sociální ochrana napomáhá procesu socializace a sociální integrace. Sleduje vznik sociálně patologického jevu se snahou o ochranu nezasažené části obyvatelstva. To znamená, že zabraňuje šíření sociálně patologických jevů. U zasažených skupin činí takové kroky, které vedou k sociálnímu začlenění. Tuto problematiku řeší kurátoři pro děti a dospělé, pracovník referátu péče o děti.⁶⁰

Kurátor pro děti a mládež v ČR je státním úředníkem, vykonává státní správu v jeho přenesené působnosti a poskytuje pomoc především rizikové mládeži a jejich rodinám. Intervenuje v rodinách, kde se projevují náznaky asociálního, antisociálního chování. V takových případech dochází k porušování společenských norem. Jedním slovem je to situace, kdy rodiče nezvládají výchovu svých dětí a je nutná odborná intervence zvenčí. V minulých kapitolách se zmiňuji o nelehké úloze státního úředníka, který zpracovává velké množství případů a jeho odborná intervence nemůže být tak intenzivní. Proto se v případech soustavných dlouhodobých obrací na jiné organizace zabývající se problematikou dětí a rodin, jako organizace: „*Střediska výchovné péče, ústavy, nestátní formy ambulantní pomoci, které jsou schopny monitorovat výchovu a rozvoj dítěte*“.⁶¹

Rodinám je poskytována sociální práce ve formě základní poradenské činnosti až po odbornou, která svoji práci dále rozvíjí do cílené a širší socioterapeutické pomoci. Tato

⁵⁹ Dostupné z: <http://promuze.blesk.cz/clanek/pro-muze-novinky/132447/zemrel-psycholog-eduard-bakalar.html>
<http://www.kdejsitato.cz/rodina/dusledky-vylucne-pece-jednoho-rodice/syndrom-zavrzeneho-rodice.html>

⁶⁰KODYMOVÁ, Pavla a Dalibor Holda). *Metody sociální práce: sborník studentských prací*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 9788073082239. s. 11

⁶¹ MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011, 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3. s. 96.

pomoc v první řadě spočívá v poskytnutí základních informací, tak aby se rodina dokázala lépe orientovat ve svém narušeném prostředí a byla tak schopna si pomoci. Rodina by se měla dozvědět, že v případě nepříznivých sociálních situací se může obrátit na sociální specializované služby, jako např. nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Pakliže nastane situace tíšňová, dochází ze strany sociálních pracovníků k rozšíření sociálně terapeutických činností. Sociální práce je zaměřená na rozvoj sociálních schopností se snahou podporující sociální začleňování viz prováděcí vyhláška č. 505/2006 Sb.

Nyní si řekněme něco o zařízeních, které pomáhají dětem i rodinám v systému státních školských zařízení jsou to:

- Diagnostické ústavy – připadá v úvahu i vlastní žádost, kdy délka pobytu je dva měsíce.
- Dětské domovy se školou
- Výchovné ústavy pro mládež

Do těchto zařízení jsou umísťovány rizikové děti a mládež z rozhodnutí soudu, který nařizuje ústavní a ochrannou výchovu. Ústavní péče nese přívlastek rizikových skupin. Tato skupina dětí a mládeže má za sebou těžké období v rodinách a vezměte nyní v úvahu fakt, že skupina s podobnými deprivacními zkušenostmi má vytvářít nějaký kolektiv. Vyžaduje to jistě finanční prostředky na (personální zajištění) pro ohlídání žádoucího chování u každého z chovanců. Výchovu potřebujeme inhibovat nasměrovat k žádoucímu. Potřebujeme, aby výchova byla cílená, záměrná a permanentní a v tomto případě neustále sledována. I když legislativní rámec omezuje (limituje) velikost takové skupiny na osm členů. Není v praxi možné dodržet tuto kvótu a tudíž ani v silách personálu uhlídat všechny vztahy mezi chovanci. Jejich možnosti jsou omezené. Vedle těchto zařízení máme ještě k dispozici SVP tzv. střediska výchovné péče. Některé z nich jsou součástí diagnostických ústavů a poskytují programy ambulantního charakteru nebo krátkodobé pobyty a sociální práci v oblasti poradenské a terapeutické činnosti. O významu náhradních rodin bylo již v kapitole pojednáno. Můžeme se tedy zmínit o výsledcích pěstounské péče náhradních rodin, kde výsledky v porovnání s ústavní péčí byly mnohem uspokojivější. Jedinec si tak nemohl osvojit nápodobou nebo z totožněním určitý druh negativního chování (asociální chování), prostě k tomu neměl příležitost. Náhradní rodinná výchova se u rizikové mládeže zatím nevyužívá. Do pěstounské péče zařazujeme spíše malé děti.

Jaké máme další možnosti pro cílovou skupinu?

- Mentoringové programy
- Program 5 P - pro děti do 15 let, běží jen v některých městech
- Projekt LATA – pro děti od 12-18 let
- Dobrodružní programy v přírodě – dostupné platícím klientům
- Selesiánská střediska mládeže- krátkodobé programy
- Projekty podporující vzdělávání v uplatnění na trhu práce – rekvalifikační forma nestátních organizací pro rizikovou mládež

V současné době jen omezeně se uvádí do pohybu program „rychlé intervence“, který se nechal inspirovat v zahraničí. Je to vytvořená informační databáze o dětech, které jsou nějakým způsobem ohroženi. Databázi doplňují všichni ti, kteří s dětmi pracují na úrovni škol, pedagogicko-psychologických poraden, lékaři a jiní kvalifikovaní pracovníci. Databáze je jakousi zpětnou vazbou pro všechny i pro bezpečnostní složky. Systém ošetřuje a zajišťuje orgán sociálně právní ochrany dětí. V dohledné době se očekává užší spolupráce dotčených stran pro efektivní využití systému.⁶²

Profesionalizace prevence

Jak nejlépe pochopit a řešit problémy mládeže? K dispozici máme nástroje sociální pedagogiky, sociální práce, výchovné instituce, potažmo vysoké školy produkující odborníky v různých oblastech. Kladen důraz by měl být hlavně na učitele se snahou o profesionalizaci procesů prevence. Proto je nezbytné, aby primární prevence byla koncipována integrovaně, efektivně do celku. Koncepce by měla mít takové nástroje metody a techniky, které budou schopné zasahovat do komunikace mladých lidí a a pokryjí širokou oblast sociálně patologických jevů.

Možnosti sociální pedagogiky, sociální práce

Bylo by mylné se domnívat, že výchovou i ekonomickými nástroji zvrátíme proces individualizace mládeže. Jedná se o globální jev světového významu. Sociální pedagogika a sociální práce mohou svým zásahem, přístupem pomoci tento jev eliminovat, kontrolovat

⁶²MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011, 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3. s. 96-98.

a předjímat další jeho možný vývoj. Bude to znamenat změnu obsahu práce a zainteresovat, jak sociální pedagogiku, tak i sociální práci a nezůstávat v subsidiárním postavení. Současná situace těchto vědních oborů je spíše chápána, jako role nenápadných sociálních hasičů, kteří nastupují do akce. Nastává doba, kdy společnost musí začít chápat sociální pedagogiku a sociální práci, jako běžnou praxi, jak v rovině teoretické, tak i praktické. K pochopení individualizace mládeže je zapotřebí nejen příslušných výzkumů sociologických, ale i sociálně psychologických, aby se, pedagogové a sociální pracovníci mohli lépe orientovat v nastupujících změnách a proměnách mládeže.⁶³

S jakými klienty se může při své práci setkat sociální kurátor? Nedobrovolný klient - Jedná se o klienta s antisociálním chováním, protispolečenského jednání, se kterým bylo vedeno řízení soudní či správní přestupkové řízení a byla přitom nařízena ochranná terapie. Doporučuje se sociálním pracovníkům jednat s takovým klientem rázně, otevřeně s patřičnou autoritou a s vymezením jasných pravidel a cílů. Postupovat profesionálně bez předsudků s dostatečným vysvětlením stávající situace a včetně následujících postupů. V případě, že jedinec odolává, je resistantní vůči všem snahám, nastupuje fáze porozumění, percepce příčin. Bude v takové situaci nutné vyjednat oboustrannou dohodu, která povede k aktivnímu přístupu. Na tomto příkladu můžeme vidět, jak je práce kurátorů opravdu náročná.

- Klient závislý - alkoholová, nealkoholová toxikománie
- Klient manipulativní (vyžaduje velké úsilí sociálního pracovníka)
- Klient nebezpečný⁶⁴

3.4 Zátěžové modelové situace

Sociální pracovník – ovlivňující zátěžové faktory

Hovoří se o tom, že postavení sociálního pracovníka v nestátním, neziskovém sektoru je mnohem lépe motivováno. Postavení sociálního pracovníka zařazeného pod obcí je mnohem náročnější. Má prakticky vliv na celkový jeho výkon, jak na samotnou realizaci tak i kvalitu

⁶³KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Konflikty mezi lidmi*. 1.vyd. Praha: Avicenum, 1973, 304. s. 5-6, 81-85.

⁶⁴ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*. Praha: Slon, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 41.

sociální práce. V rámci systému jsou na ně kladeny vysoké nároky. Počínaje zaměstnavatelem, spolupracovníky a klienty samotnými. Míra ztotožnění s organizací přináší požadavky kladené i na sebe. Tomuto faktoru by měla ulehčit realizovaná sociální reforma, která již neměla kombinovat sociální dávky s ostatními poskytovanými službami. Dalším vlivem může být dvojí vedení ze strany samosprávy, jako uvolňování prostředků na základě vlastních představ a vůlí samotné organizace, služby. Definice sociálního pracovníka vychází přesněji z jeho role.

Matoušek 2003, uvádí očekávání určitého standardu chování v souvislosti s výkonem jeho rolí. Bude záležet na tom, jak se zhostí své role a co může v takovém případě očekávat od druhých. Konflikty se mohou vyskytnout u jednoho člověka s jednou rolí nebo u člověka s různými rolemi, ale mohou být i v souladu.

Ukazuje se, že sociální reforma byla do jisté míry nutná. Sociálním pracovníkům na jednotlivých úřadech, to nikterak práci neulehčilo, naopak zkomplikovalo a destabilizovalo. Sociální pracovník se stále musí vyrovnávat s psychickou zátěží a zvyšujícími se nároky na odbornost směřující k celoživotnímu vzdělávání.⁶⁵

Stres u pomáhajících profesí

Ukazuje se, že zátěž do jisté míry jedince stimuluje a aktivuje, a proto ji nemůžeme zcela vyloučit z našeho života. Člověk by pravděpodobně žil pomaleji a monotónní život. Běžná zátěž nemusí nutně znamenat stres. Nicméně přejde-li zátěž do fáze stresu, kdy ztrácíme kontrolu nad věcí, jistotu vlastní existence. Tento stav naruší celkovou stabilitu osobnosti.

Dělení stresu

Hypostres - obvykle vytvoří takové podmínky, kdy znemožňuje adaptaci, hyperstres - nadlimitní zátěž, přesahuje možnost adaptace, eustres - kladně působící zátěž „otužuje“, distres – negativní stres, ohrožuje psychologické i fyziologické funkce.

Zátěžový stav přináší emoční napětí s psychosomatickými příznaky. Psychosomatické onemocnění je choroba, jejíž příčinou je narušená psychika. Není pochyb o tom, že sociální pracovník je stresovým povoláním. Protože při verbální interakci vstřebává problémy

⁶⁵KODYMOVÁ, Pavla a Dalibor Holda). *Metody sociální práce: sborník studentských prací*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 9788073082239.

druhých a hledá cesty k uspokojení potřeb jedince a využívá vertikálního myšlení (logicky hledá alternativy). Velkou roli sehrává empatie a připravenost pomáhajícího akceptovat klienta před sebou. Proto je v takovém případě velmi důležitá pravidelná duševní hygiena, kdy aktivujeme obranné mechanismy proti škodlivým vlivům. Člověk se tak stává preventivně více odolným. Také je důležité využívat optimálně svůj čas na práci a na odpočinek (Time management – být pánem svého času). Tímto způsobem se můžeme také vyhnout zbytečnému stresu. Pomáhající profese věnující se pomoci lidem- vychovatel, učitel, sociální pracovník, sociální pedagog, psycholog, lékaři, zdravotní sestry, kurátoři...

Sociální pracovník, se jako shora uvedené profese, potýká s problémy druhých a příčinou stresu mohou být tyto faktory - obecný model:

- Pravidelné setkávání s utrpením druhých/převažující negativa na pozitivy, absence uznání nebo vděčnosti, omezené možnosti a limity při práci/frustrující faktor, ztráta nadějí a ideálů, že něco změním, nepochopení ze strany zaměstnavatele, nedorozumění s nejbližšími (vlastní rodiny).

Vyhnout se syndromu vyhoření (syndromu burn-out) je možné za předpokladu dodržení pravidel duševní hygieny:

- Zásadní strategie nestrannost, udržet hranici mezi klientem, být si vědom vlastního limitu, připustit bezmocnost, občas měnit své pracovní postupy, time management – práce/relaxace, týmová práce – plánování práce, vzdělávat se a rozvíjet svůj potenciál, využít v hodných metod práce, plánovat si práci s klientem, využít techniky pro snížení napětí/meditace,

Shora uvedený seznam není považován za úplný. Cílem bylo ukázat způsob, který může pomoci se zvládnutím stresu při práci.⁶⁶

Provedený výzkum (Kodymová, P. 2008)

„Vyhodnocení testu – zranitelnosti stresem – do 30 let není zranitelný stresem, 30-50 zranitelný stresem, 50-75 silně zranitelný stresem a 75 a výš extrémně stresován.“

⁶⁶KODYMOVÁ, Pavla a Dalibor Holda). *Profese a etika sociální práce: sborník studentských prací*. Praha, 2008. ISBN 978-807-3082-222.

Na testu se podílelo 5 institucí včetně pracovníků ze sociálního odboru. V testu se účastnilo 10 mužů a 50 žen. Nahlédněme jen obecně (interpretace nebude přesná) do výsledků širokého výzkumu, jen pro představu zdali, bylo možné situaci očekávat či nikoliv:

Jistě stojí za zmínku výsledek, kdy respondenti podávali návrhy na změny, které by jim usnadnily, jejich náročnou práci - níže v bodech:

- Zavedení pravidelných supervizí, detailně zpracované sítě sociálních služeb, lepší technické vybavení, vzdělávání, semináře, školení a výcvik, zlepšení vnitřních interpersonálních vztahů - týmová koheze, soustavná výchova zaměstnanců, volání po spolupráci mezi dobrovolníky a odborným personálem, pružná pracovní doba – organizování práce a času, vyšší finanční ohodnocení, místnost pro odpočinek⁶⁷

Nadšení

Mnozí z nás alespoň jednou v životě prožívali nějaké to nadšení (entuziasmus) pro nějakou věc, jak si udržet zapálení a přitom se vyhnout syndromu vyhoření (burnout efektu)? Zaníceného a silně motivovaného člověka všichni poznáme, jak ovšem vypadá člověk, který je pravým opakem? Ani tady není těžké rozpoznat opačné znaky. Definic v tomto směru je také mnoho od nastupujících příznaků: únavy až po úplný nezájem (apatii), netečnost, lhostejnost. Ovšem skutečné vyhoření má znaky absolutního nezájmu ke všemu, co nás obklopuje. Jedná se o stav, který jedinec prožívá, jak po tělesné tak citové stránce a má velmi silné emotivní zabarvení, a to s příznaky psychického a fyzického vyčerpání. Pakliže naše vynaložená energie nemá patřičný efekt, ani ocenění nejbližšího okolí, může se dostavit zklamání, beznaděj a frustrace (neuspokojení našich potřeb).⁶⁸

Vztahy na pracovišti

Již ze zmíněných sociálních výzkumů, kazuistik, je patrné, že syndromu vyhoření předcházely velmi špatné interpersonální vztahy, jak v rodinách, tak v zaměstnáních. Špatný vztah můžeme definovat, jako spory, konflikty (otevřené), hádky, schválnosti,

⁶⁷KODYMOVÁ, Pavla a Dalibor Holda). *Profese a etika sociální práce: sborník studentských prací*. Praha, 2008. ISBN 978-807-3082-222.

⁶⁸KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Hořet, ale nevyhořet*. 2., přeprac. vyd., V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, 175 s. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), sv. 42. ISBN 978-807-1955-733. s. 7-18.

nedorozumění, zakázaná rétorika, manipulace, záměrně vyvolané disonance (nesoulad) skryté - otevřené. Soudržnost je podstatná, jak v rodině, tak i v zaměstnání.⁶⁹

Pojem konflikt – pochází z latinského původu a naznačuje vzájemný střet, srážku, boj či souboj. Tento pojem má mnoho dalších původů a významů slova. Není účelem této práce doslova rozebrat tento pojem, ale zkusme se na věc podívat z hlediska mezilidských vztahů, a jak velké dopady to může mít na jedince. Připustíme-li fakt, že každý z nás zastává ve svém životě určité hodnoty, názory, postoje a zájmy. Měli bychom být tedy schopni respektovat toho druhého.⁷⁰

„Je zavrženíhodné, jestliže člověk svůj úmysl uškodit druhým nejen zastírá, co by neškodný, ale dokonce mu dává rysy přívětivosti.“ „Vyřčeným slovem padne více obětí než mečem.“ (Leonardo da Vinci).⁷¹

Definice syndromu vyhoření (burnout): „Jedná se o odborný termín, který byl objeven v 70. letech 20. Století. Spadá do oblasti psychologie, psychoterapie. Tento pojem poprvé zmínil Hendrich Freudenberger.⁷²

⁶⁹KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Hořet, ale nevyhořet. 2.*, přeprac. vyd., V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, 175 s. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), sv. 42. ISBN 978-807-1955-733. s. 41.

⁷⁰KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Konflikty mezi lidmi. 1.vyd.* Praha: Avicenum, 1973, 304. str. 24, 78-79

⁷¹BECK, Gloria. *Zakázaná rétorika: 30 manipulativních technik. 1. vyd.* Praha: Grada, 2007, 266 s. ISBN 978-80-247-1743-2. s. 262.

⁷²KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Hořet, ale nevyhořet. 2.*, přeprac. vyd., V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, 175 s. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), sv. 42. ISBN 978-807-1955-733. s. 43-46, 58.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 EMPIRICKÁ ČÁST – FENOMENOLOGICKÉ ZAMĚŘENÍ

Sociální pracovník především posuzuje, realizuje a vede klienta k tomu, aby sám participoval na zlepšení svých životních podmínek. Vzniká tak mnoho otázek jakou pomoc nabízí, jakým způsobem a do jaké míry je pomoc přijímána a s jakou efektivitou? To úzce souvisí s jeho možnostmi a limity. Blíže se proto seznámíme, s jeho profesními možnostmi a limity a na to jaká je jeho současná pozice. Jakou úlohu sehraává sociální pracovník na úřadech III. stupně tj. obce s rozšířenou působností? Seznámíme se tak s rozsahem jeho sociální práce a s některými oblastmi jeho působení. Jakou úlohu může sehrát aplikovaná vědní disciplína - Sociální pedagogika, která se zaměřuje na hledání optimálních forem pomoci člověku? Na jedné straně očekáváme od sociálních pracovníků odolnost a na straně druhé empatii, a to celé stavíme na rovinu nezbytného profesionálního přístupu. Tušíme vůbec, jak křehká je hranice mezi těmito pojmy? Máme mechanismy pro sledování těchto jevů? Ten pomyslný bimetal, který nám oznámí varovný signál - sociální pracovník v nouzi. Naše těla zákonitě bijí na poplach. Jak se s těmito příznaky člověk v roli sociálního pracovníka vyrovnává?

4.1 Vymezení cílů

Téma diplomové práce „Sociální pracovník obce, jeho možnosti a limity“. Zeptáte-li sociálního pracovníka na jeho možnosti a limity zjistíte, že těmito pojmům přikládá svůj vlastní význam, což zpravidla vždy podhaluje nějaký vzniklý problém. Poukazuje to buď na absenci nějaké právní normy nebo oprávnění, kompetence, pracovní prostředí, limity osobní či klienta, a to celé dáváno do souvislostí s jeho motivací. Výzkum měl za cíl porozumět těmto jevům a zjistit relativní shodu, četnost těchto jevů. Který problém tíží sociální pracovníky nejvíce? Pokud to můžeme takto vůbec vyjádřit.

Hlavní cíl: Zaměřil jsem se na, *možnosti a limity sociálních pracovníků obce III. stupně. Dále poukázat na nelehkou úlohu sociálních pracovníků obce III. stupně, a s jakými problémy se při své práci potýkají, a jakou úlohu by mohla sehrát sociální pedagogika potažmo sociální pedagog.*

Díličí cíle vypadají takto: *Jaký faktor považují při své práci za limitující? Očekávají v dohledné době nějaké zlepšení? Jakou pomoc nabízí? Do jaké míry je pomoc přijímána? Jaké nástroje své práce využívá nejčastěji? Co mohou říci ke svým možnostem a limitům?*

Na jaké problémy naráží při své práci? Mohou uvést příklad, kdy jejich možnosti a limity stanový zákon? Jakou úlohu by mohl sehrát sociální pedagog v jejich resortu?

4.1.1 Výzkumný postup

Rozhodl jsem se proto danou problematiku uchopit formou kvalitativního výzkumu, který nejlépe vystihne hloubku problému sociálních pracovníků a umožní tak porozumět některým jevům. Bylo proto nutné zajistit určitý počet sociálních pracovníků, kteří by byli ochotni o svých problémech otevřeně hovořit a poskytnout relevantní údaje, které budou mít určitou vypovídající hodnotu do výzkumu. Bez účasti sociálních pracovníků by nemohl být tento výzkum proveden. V první řadě bylo nezbytné přesvědčit, oslovit sociální pracovníky a učinit předvýzkum, který by pomohl formulovat dotazy do semistrukturovaného rozhovoru. Pro výzkum se podařilo získat 11 respondentů (sociálních pracovníků), kteří byli ochotni se podělit o své zkušenosti. Rozhovory byly poté analyzovány, ať už z terénních poznámek nebo audiozáznamu, pokud s tím sociální pracovník souhlasil. S využitím metody analýzy obsahu byly hledány shody popřípadě nové teorie, nové poznatky. Sběr dat byl analyzován a vyobrazen v podobě sloupcových grafů, které mají ukazatel absolutní a relativní četnosti. Zajímavé části rozhovoru byly ponechány v odstavcích k zamyšlení a dalším analýzám do diskusí a závěru. Během položených 11 výzkumných zásadních otázek, které se rozváděly, měly mnohdy stejné nebo podobné odpovědi. Bylo to v situacích, kdy sociálního pracovníka tížil nějaký problém. Samozřejmě rozhovory byly korigovány, ale nemohl jsem si nepovšimnout opakujících pojmů a slov.

4.1.2 Charakteristika a popis vybraného souboru

Sociální pracovník, jeho možnosti a limity. Budeme-li hovořit o možnostech, můžeme diskutovat o tom, co můžeme reálně klientovi nabídnout. Samozřejmě to bude závislé od znalostí a schopností onoho sociálního pracovníka a jeho oprávnění. To celé podtrženo tím, co nám ve skutečnosti vyšší státní zřízení reguluje. Budeme-li hovořit o limitech, kde je ten určující strop za který nemůžeme jít a kolik času potřebujeme? Co je pro sociálního pracovníka limitující?, co z pohledu klienta spravedlivé? Je zřejmé, že se pohybujeme na tenkém ledě, co je či není objektivní. Kdo to je soc. pracovník? Především, je to člověk v roli, kterou si sám vybral? Uvědomuje si klient občan, že sociální pracovníci jsou také jenom lidé? Nezapomínají sociální pracovníci na to, že jsou především lidé? Budeme-li hovořit o možnostech, znamená to, že máme na výběr? Budeme-li hovořit o limitech (strop určující

hranici, angl. limited - omezený), znamená to hranici, za kterou nemůžeme jít? Můžeme ho vnímat, jako prostředníka zajišťujícího základní práva a principy naší společnosti při pomoci druhým lidem v nouzi.

4.1.3 Výzkumné metody

Ve své profesi jsem mnohokrát uplatňoval principy sociální práce, kdy situace vyžadovala interdisciplinární charakter a často se tak nevyhnutelně pasoval do role sociálního pracovníka. Proto širší znalosti různých oborů, se v praxi ukázaly, jako velmi přínosné a potřebné pro výkon této funkce. Policejní práce není vždy jen o trestu, i když to tak navenek může vypadat. Je to i o citlivém přístupu, správně a fundovaně se rozhodnout ve sklonku vteřin. Kolik času má sociální pracovník?

Praktická část práce - půjde cestou „Kvalitativního výzkumu“. Formulace prvotních výzkumných otázek v přípravné fázi, do výzkumu bylo zahrnuto 5 úřadů III. stupně. Sběr dat vycházel ze základní techniky analýzy obsahu přepisu textu a jeho významu - obsah z narativního rozhovoru, semistrukturovaného rozhovoru, profesního dotazování či zúčastněného pozorování. Nebyl ani vyloučen nelineární postup ke smíšenému (kvantitativnímu) výzkumu.

Kvalitativní vzorkování usiluje o získání mnoha informací o malém vzorku, kde pravidlem je vhodnost a adekvátnost položených výzkumných otázek. S cílem získat, co nejpřesnější informace vedoucí k popsání daného fenoménu. Základní výzkum bude proveden ve spolupráci s Městským úřadem III. stupně mezi - odborem sociálních věcí a zdravotnictví. Pro srovnání a porovnání s dalšími úřady stejného typu. Protože se jednalo o velmi citlivý kvalitativní výzkum, musela být vzata v úvahu etická stránka věci, kdy nebylo zveřejněno místo výzkumu, které by vedlo ke ztotožnění účastníků. Při výzkumu byly použity terénní poznámky popřípadě technického zařízení pro nahrávání. Základní zdroj informací považuji za velmi významný, kdy (účastníci, participant) jsou otevření a ochotní spolupracovat a toho si velmi vážím. Vytvořená důvěra mě tak zavazuje k velmi citlivému a diskrétnímu přístupu.

Kvalitativní přístup

Kvalitativní metody využíváme ve chvíli, kdy potřebujeme posoudit a uchopit určitý jev komplexně. Výzkumník v podstatě vstupuje do procesu a prostředí klienta, kdy může reagovat na různé podněty. Zpětnou vazbou přitom může dojít k závěrům, že i zdánlivě nepodstatné věci mohou mít významný charakter. Vychází se proto z předpokladu vybraného a vhodného nástroje pro měření, který nám umožní podívat se na problém do hloubky, jak a proč funguje či nefunguje. Opíráme se podrobně o rozhovory a pozorování s jednotlivými klienty, přičemž bychom měli vnímat i vlastní reakce (sebereflexe, introspekce – sebezpozorování). Doporučuje se o svých záměrech a cílech informovat účastníka výzkumu a předem ho informovat o roli výzkumníka a k čemu budou výsledky šetření využity. V opačném případě riskujeme ztrátu důvěry a nepřesné výsledky.⁷³

Podstata humanitního, sociálního výzkumu

Sociální výzkum využívají společenské vědy především pro zkoumání celé řady společenských problémů, jevů, jejichž nové poznatky slouží nejen těmto vědám pro blaho nás všech, ale i celé společnosti. V centru pozornosti stojí člověk, a proto je kladen důraz na humanistický přístup (lidský přístup, respektovat hodnoty člověka) a tudíž je nutné zdůraznit kodex, který ve vztahu k respondentovi má své limity. Musíme vzít v úvahu formu sdělení, citlivý přístup, popřípadě zneužití výsledků zkoumání. Tento přístup je blízký právě sociální pedagogice a sociální práci. Těmito obory je preferována kvalitativní analýza k pochopení vztahů společensko-historických a situačních, což souvisí s hermeneutickou pedagogikou, která se snaží nástrojem poznání odhalit vztahy a porozumět druhým. Snaha o odhalování příčin a následnou interpretaci. Chceme-li člověku porozumět, měli bychom mu naslouchat a pochopit jeho pohled a nahlédnout za horizont, nemusí být však jeden a na víc zde platí jiná pravidla a ty se snažíme pochopit.⁷⁴

- Etnografický přístup – snaha proniknout do zkoumaného prostředí, přitom jej nenarušit

⁷³MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011, 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3. s. 172-173.

⁷⁴KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 27-28, 31.

Kvalitativní výzkum se zabývá otázkami proč a jak a snaží se přitom pochopit podstatu daného fenoménu v kontextu emočního a psychosociálního. Většinou se jedná o terénní výzkum v přirozeném prostředí. Jedná se o menší počet respondentů. Informace získáváme rozhovorem i pozorováním respondenta i sebe. Předpokládá se humánní přístup, osobní kontakt, zkoumání procesů, zpřístupnit podrobnost skutečného života. Vyhodnocení Deskripce – popis detailu, obsahová analýza počet zaznamenaných jevů, diskursivní analýza – pokus o interpretaci odvozených souvislostí.⁷⁵

Narativní rozhovor – je otevřený rozhovor, kdy zkoumáme jev do hloubky, přičemž respondenta povzbuzujeme k vyprávění, nějakého životního příběhu. Odlišuje se od standardizovaného rozhovoru tím, že nepředčítá vytvořený dotazník s výzkumnými otázkami, a to s předem danými variantami. Nestandardizovaný rozhovor připomíná spíše důvěrný rozhovor.

Taktní přístup se snahou o získání důvěry, která povede k rozpovídání respondenta. Je nutná jistá znalost komunikace a orientace v situaci, kterou bychom měli umět předvídat. Seznámit respondenta stručně s cílem rozhovoru. Nastavit etický limit ujistit respondenta o anonymitě při interpretaci získaných dat. Začít rozhovor věcmi, které zajímají respondenta – jeho koníčky, pracovní úspěchy atd. Navodíme atmosféru, která přechází do důvěrného výzkumného rozhovoru. Neuspěchat cílený rozhovor. Pomoci povzbuzením respondentovi se vzpomínáním

Průběh rozhovoru. Být dobrým posluchačem i pozorovatelem a méně mluvit. Ve chvíli kdy respondent vyčerpá svoji komunikaci, můžeme navázat na rozhovoru. Konec rozhovoru. Zdůraznit význam rozhovoru pro výzkumníka. Rozvíjet daný rozhovor, připadá v úvahu i oponování výzkumníkovi. Odlehčit rozhovor tématem z úvodního rozhovoru. Záznam rozhovoru. Diktafon, kamera a samotný přepis rozhovoru. K výše uvedeným možnostem záznamu musí respondent souhlasit. V opačném případě se spokojíme s terénními poznámkami⁷⁶

⁷⁵KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 32-37.

⁷⁶ŠIROKÝ, J. *Tvoříme a publikujeme odborné texty*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2011, 208 s. ISBN 978-80-251-3510-5. s. 72-76.

Nestandardizované pozorování – následné metody

Například sledujeme respondenta v průběhu rozhovoru a činíme si o tomto poznámky, kdy si a priori nesestavujeme žádnou strukturu. Pozorujeme průběh a také stav svých pocitů. Rozhovor, pozorování přepisujeme do podoby textu, což nám umožní provést analýzu obsahu a jeho významu (rozklad). Dostaneme tak zpětnou vazbu pro správné pochopení situace. Zjištěná data můžeme dále kategorizovat a následně vyhodnocovat k propojování různých souvislostí (syntéza spojování částí do celku). Je také možné v tomto textu nalézt a tvořit hypotézy. Případovou studii (kazuistiku) sběrem dat postupně analyzujeme a ve výsledku interpretujeme a navazujeme na diskusi, kdy (srovnáváme a zobecňujeme). Stává se tak závěrečnou částí výzkumné práce. Tomu všemu předchází technika sběru dat, a to anamnéza proč je případ studován a katamnéza (historické zachycení případu). V neposlední řadě se v tomto výzkumu nabízí další spíše obecná teoretická metoda tzv. komparace tj. (srovnání) sociálního výzkumu s pilotním projektem, který běžel vedle diplomové práce. Tímto způsobem bychom mohli dosáhnout případné shody nebo nalezení rozdílů různých přístupů.⁷⁷

Úvod do rozhovoru s respondenty

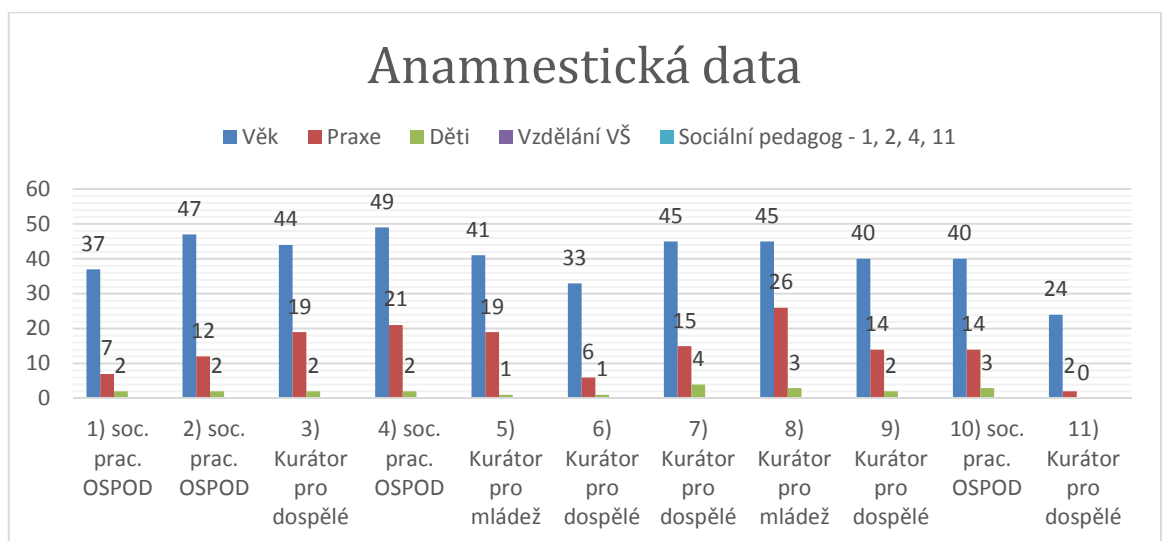
V teoretické části diplomové práce je zachycena historie, oprávnění, kompetence sociálního pracovníka, a to celé postaveno do souvislosti s jeho možnostmi a limity, což jednoznačně souvisí i s potřebami, nároky, zátěží a jiné... Hovoří se o tom, že „spokojenost“ zaměstnance pomáhá zdolávat překážky a nespokojenost je krůčkem k vyhoření (Křivohlavý, 2012). Jak vlastně chápe sociální pracovník problematiku svých možnosti a limitů? V čem spatřuje omezení při své náročné práci? Jaké potřeby jsou nezbytné pro výkon jeho funkce? Je vůbec možné propojit teorii sociální pedagogiky s praxí sociálního pracovníka? Jak se na to dívá člověk v roli sociálního pracovníka? V samotných rozhovorech můžeme vidět, co tíží sociální pracovníky a jakou sociální oporu potřebují oni sami.

⁷⁷ŠIROKÝ, J. *Tvoříme a publikujeme odborné texty*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2011, 208 s. ISBN 978-80-251-3510-5. s. 72-76.

4.2 Analýza získaných dat

Anamnestická data (Graf 1.1)

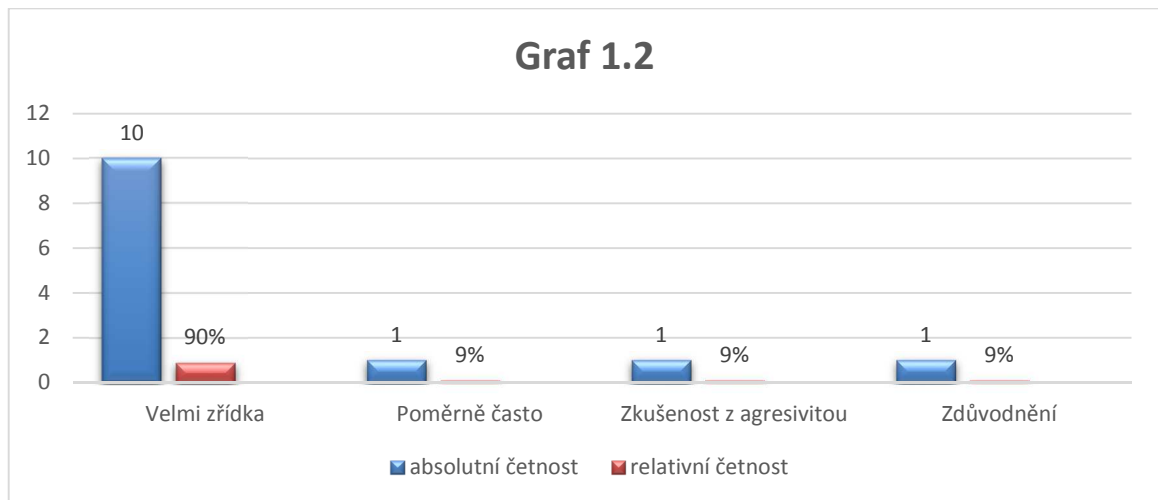
- Na výzkumné otázky odpovídalo celkem 11 sociálních pracovníků z odboru sociálních věcí ve věkovém rozpětí 24-49 let z toho jeden muž.
- Sociálně právní ochrana dětí (SPOD) – např. neplnění, zneužívání rodičovské výchovy...
- Kurátor sociálně právní ochrana dětí – pro mládež – např. chování dětí, drogy...
- Kurátor pro dospělé – pomoc občanům po výkonu trestu, závislým bez přístřeší...

- **Zastoupení sociálních pracovníků** 5 z 11 do 40 let = 45%, zastoupení sociálních pracovníků 6 z 11 nad 40 let = 54%, nejmladšímu sociálnímu pracovníkovi je 24 let, nejstarší pracovník byl ve věku 49 let, praxe 3 z 11 do 10 let = 27%, praxe 8 z 11 nad 10 let 72%, sociální pracovník 2 děti, 5z 11, 45%, sociální pracovník 3 děti, 2 z 11, 18%, sociální pracovník 4 děti, 1 z 11, 9%, sociální pracovník žádné dítě 1 z 11, 9%, všech 11 sociálních pracovníků má vysokoškolské vzdělání, sociální pedagogové v roli sociálních pracovníků 4 z 11 36%, celkem se anonymně zapojilo a vyjádřilo 5 městských úřadů s rozšířenou působností. Jednalo se o města cca s počtem obyvatel od 3000-20,000 obyvatel. Poděkování městským úřadům za profesionální a vstřícný přístup.

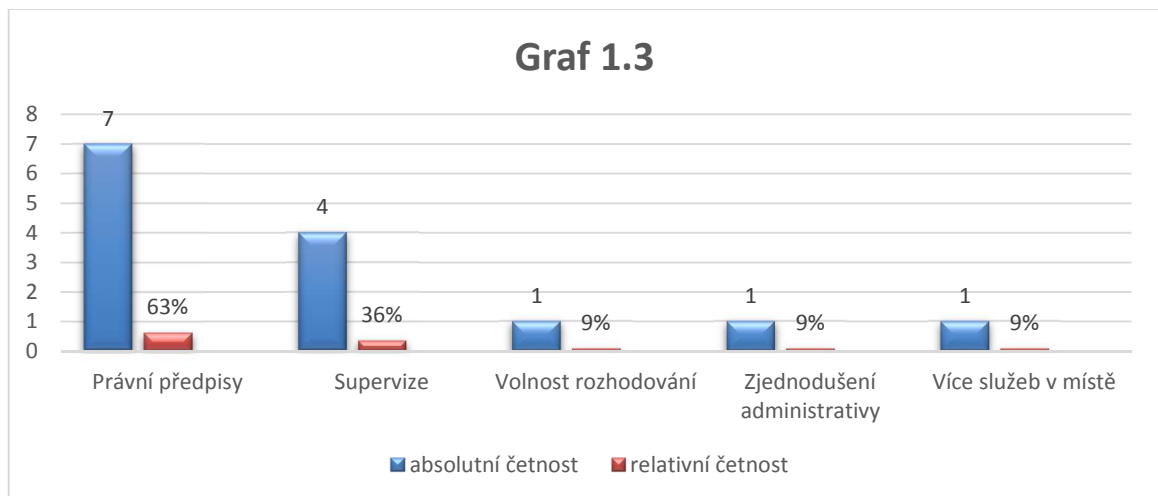
Celková bilance odpovědí

1. Jak často se setkáváte při své práci s agresivním jednáním?

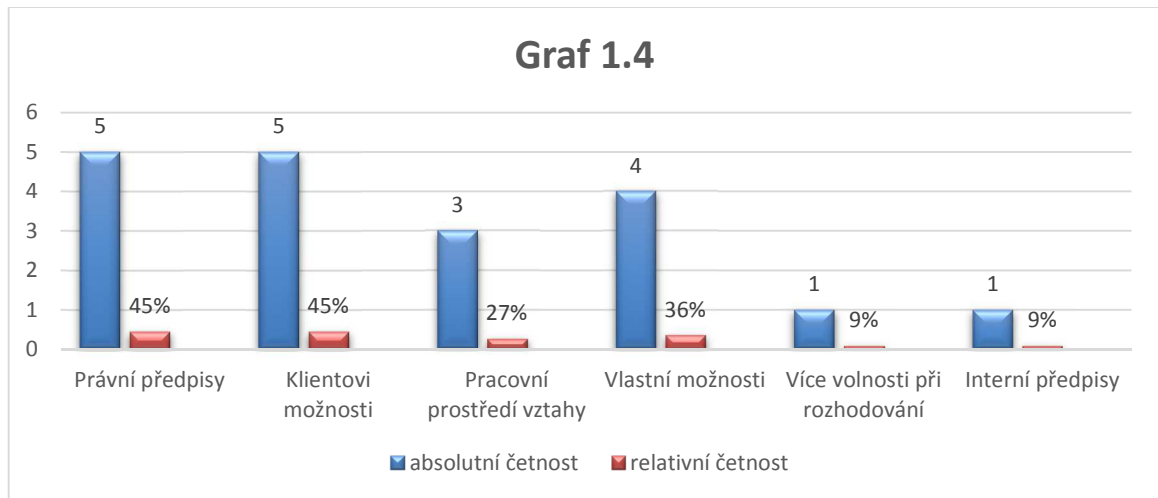
- **Analýza obsahu hledaná shoda:** velmi zřídka 10 z 11, 90%, poměrně často 1z 11, 9%, setkání s agresivitou 1 z 11, 9%, ovlivňují to dávky bydlení a sociální dávky 1 z 11 9%.

2. Jakou oporu byste při své práci uvítali?

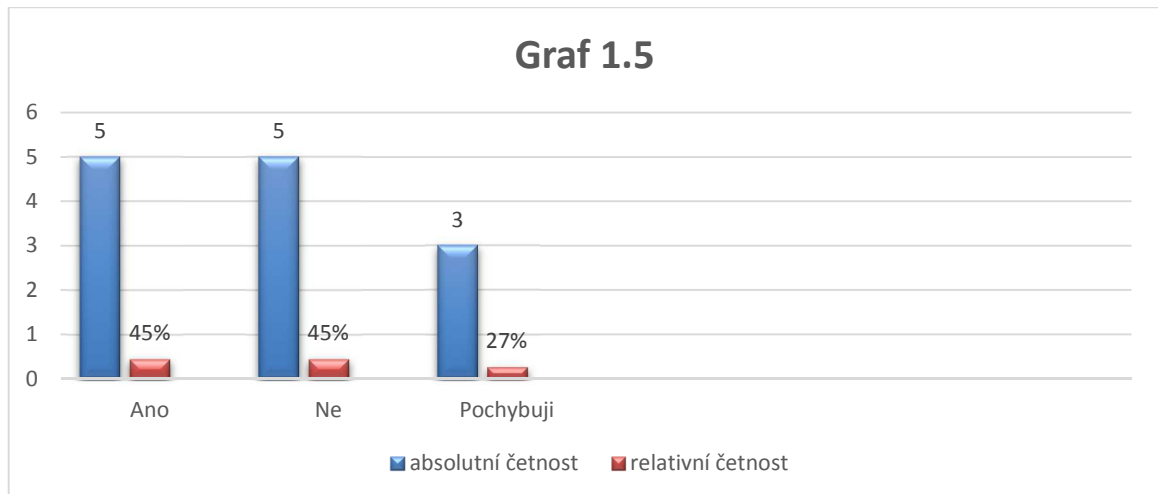
- **Analýza obsahu hledaná shoda:** rozšíření příslušných norem ČR 7 z 11 63%, (supervize v pomáhajících profesích 4 z 11 36%, větší volnost při rozhodování 1 z 11 9%, zjednodušení administrativy 1 z 11 9%, více zařízení a služeb v místě 1 z 11 9%.)

3. Jaký faktor považujete při své práci za limitující?

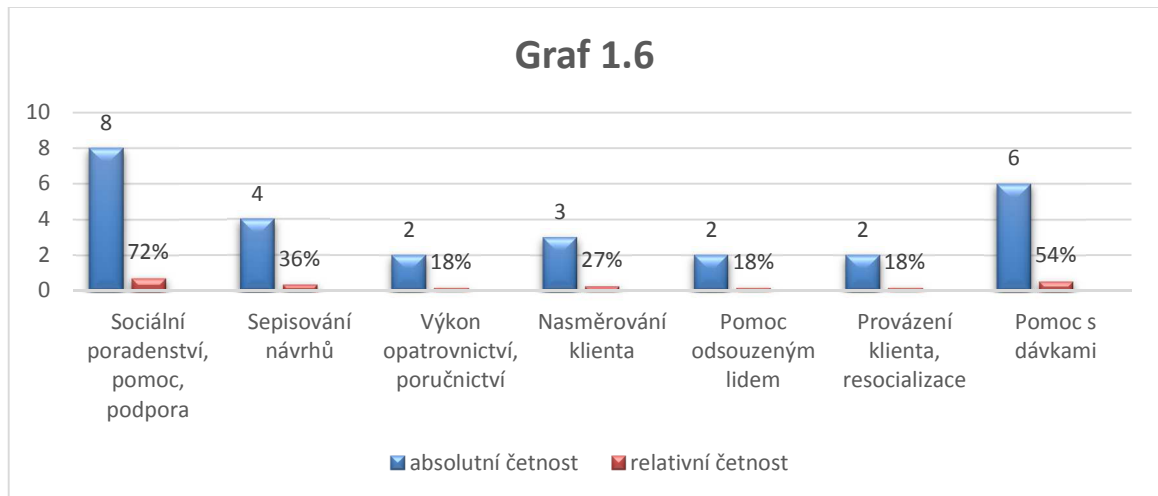
- **Analýza obsahu hledaná shoda:** obecně závazné právní předpisy 5 z 11 45%, klientovi možnosti, neochota 5 z 11 45%, pracovní prostředí interpersonální vztahy 3 z 11 27%, vlastní možnosti 4 z 11 36%, (více volnosti při rozhodování 1 z 11 9%), Interní předpisy 1 z 11 9%.

4. Očekáváte v dohledné době nějaké zlepšení?

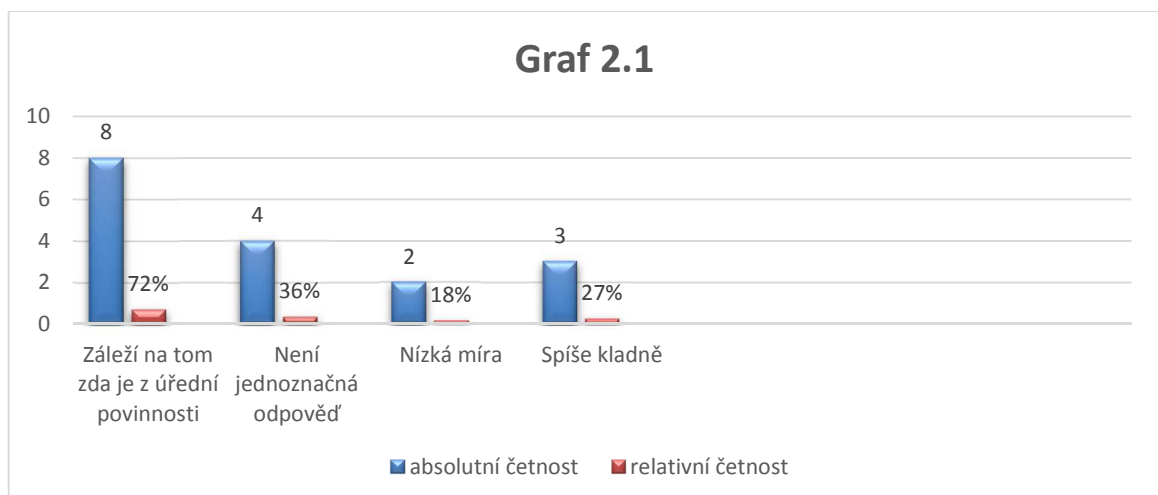
- **Analýza obsahu hledaná shoda:** ano 5 z 11 45%, ne 4 z 11 36%, pochybuji 2 z 11 18%, (stále více se odkláníme od terénu (administrativa) 1 z 11 9%).

5. Jakou pomoc nabízíte?

- Analýza obsahu hledaná shoda:** sociální poradenství, pomoc podpora 8 z 11 72%, sepisování návrhů 4 z 11 36%, výkon opatrovnickví, poručnictví 2 z 11 18%, nasměrování klienta na příslušná místa 3 z 11 27%, (nedostatek služeb v místě), pomoc odsouzeným lidem 2 z 11 18%, provázení klienta při resocializaci 2 z 11 18%, pomoc s dávkami, důchody, bydlení zadlužení 6 z 11 54%, pomoc při domácí násilí, (záškoláctví – neomluvené hodiny), pomoc při výchovných problémech, psycho podpora maminkám, pomoc rodinám, pomoc s dávkami, důchody bydlení, zadlužení, volání klientovi aby nezapomněl, ochrana oprávněných zájmů dítěte, Pc gramotnost, kuratela.

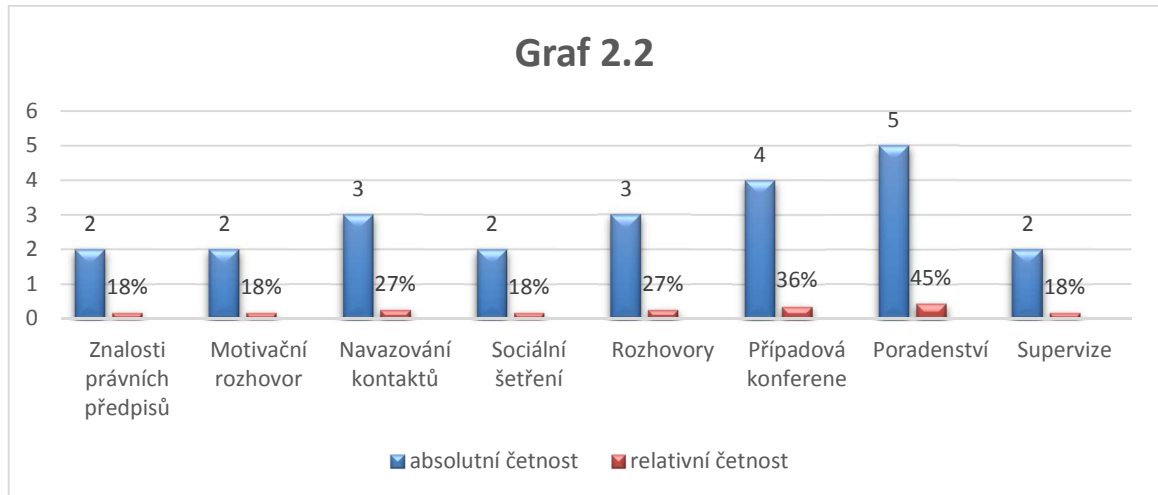
6. Do jaké míry je pomoc přijímána?

- Analýza obsahu hledaná shoda:** záleží na tom, jestli je z úřední povinnosti či nikoliv 8 z 11 72%, není možné jednoznačně odpovědět 4 z 11 36%, nízká míra 2 z 11 18%, ve většině případů spíše kladně 3 z 11 27%, (depistáž nepovažuji za moc efektivní), názor sociálního pracovníka níže: vděční za pomoc 15%, ti co to

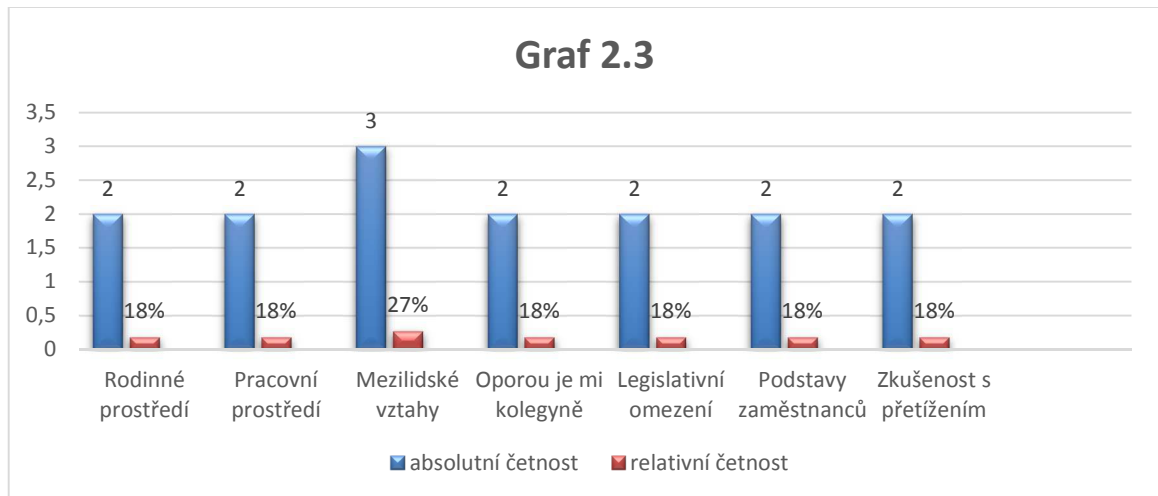
považují za vměšování 25%, běžné formální přijetí kritika pochvala 60%, 1 z 11 se vyjádřil takto (95%)

7. Jaké nástroje své práce využívám nejčastěji (možnosti)?

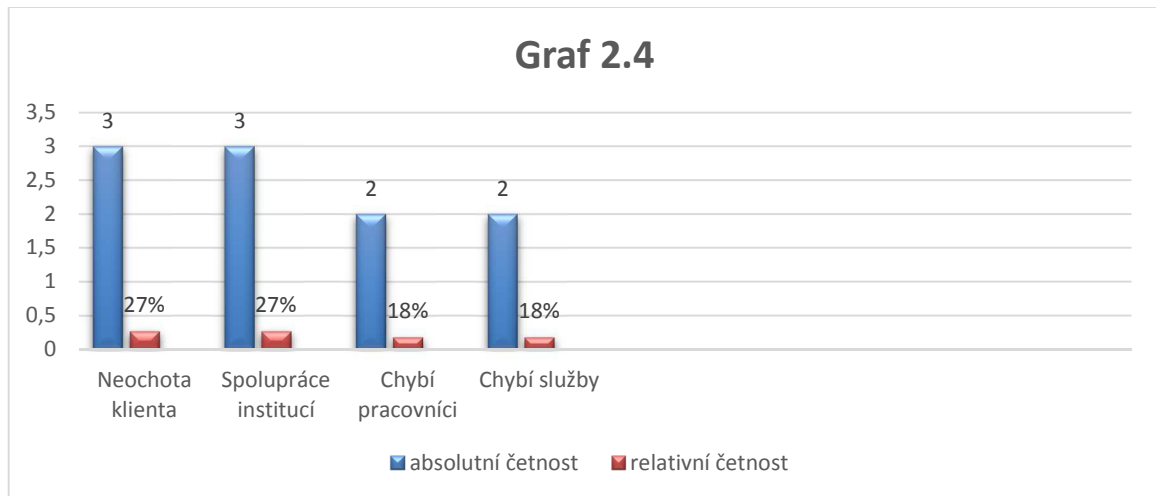
- **Analýza obsahu hledaná shoda:** znalosti právních předpisů, motivační rozhovor, navazování kontaktů, sociální šetření, Rozhovory, Případová konference, poradenství, supervize.
- **Ostatní** – supervize, mediace, doporučení, napomenutí, dohled, omezení, výchovné opatření, kreativita, flexibilita, (supervize s kolegyní (radíme se spolu), Odborné poradenství, telefonické zprostředkování pomoci, podpora kolegů z jiných úřadů (konzultace, předáváme si zkušenosti), častá akreditovaná školení, získávání důvěry, pozorování, studium materiálů sociální šetření, vstřícný přístup, nabídka asistence, zaslání informací do věznice pomoc s navázáním kontaktu s rodinou. Podílím se na tvorbě sociální politiky v regionu – komunitní plánování, prevence kriminality, protidrogová prevence, vznik nových sociálních služeb, rozhodování o financování apod. Aktivně ve vztahu ke klientům – organizace a facilitování případových konferencí, poradenství.
- **Problémy** -Máme k dispozici specialistu na duševní hygienu, ale spíše je využíván v oblasti etopedie. (Na duševní hygienu nezbývá čas). Tento pracovník je k dispozici jednou za měsíc a navíc je z velké dálky. (Motivační rozhovor – ne moc dobře spolupracují), kontakty odkaz na zařízení, asistence při jednání, posuzování stavu klienta. Máme pc program spojený s Úřadem práce. Dříve jsme viděli, jsme, co jsme potřebovali, ale nový program nám to zatím neumožňuje – je žádoucí a (nezbytná výměna informací).

8. Co můžete říci ke svým možnostem a limitům?

- Analýza obsahu hledaná shoda:** (pracovní prostředí – interpersonální vztahy směrem na horu), pokud se jedná o složitější věci, nemám se na koho obrátit, legislativní omezení, omezení prostředků, (nedostatek zařízení a služeb nás limituje, uvítala bych do terénu další sociální pracovníci), problém je kumulovaná funkce, nemám tolik času, kolik bych chtěla mít, nedostatečné personální zajištění, potřebovali bychom další sílu. Analýza odpovědi: vztahující se k lidskému potenciálu, (prožívání nepříjemných pocitů, bezmoc S příznaky syndromu vyhoření mi pomohla mateřská dovolená), dostala jsem prostor, vedení podporuje své zaměstnance, neustále se musíme vzdělávat, situace to vyžaduje, člověk si uvědomuje své limity, jsou dané mnoha faktory, osobním nastavením, rodinným prostředím, zdravotním stavem, zkušenostmi z praxe, (ovlivňují je pracovní podmínky, vztahy s kolegy), mnoho v naší profesi záleží na způsobu trávení mnoho času, vhodném způsobu odpočinku, (rozhodně by mi pomohla úzká spolupráce s dalším pracovníkem, který by pomáhal s terénní činností). Možnosti jsou samozřejmě dány dalšími vnějšími okolnostmi – zákon, pravidla soc. práce. Oba pojmy samozřejmě končí u klienta a jeho motivace, samozřejmě mám své limity, ale snažím se s tím pracovat a na sobě pracovat, možnosti jsou rozsáhlé, jen je musí člověk dobře využít, 2 z 11 sociálních pracovníků přiznalo přetížení 18%.

9. Na jaké problémy narazíte při své práci

- Analýza obsahu hledání shody: přístup klienta,** (neochota na straně klienta 5 z 11 45%), cílem je varovat klienta před možným nebezpečím, jak přimět někoho ke spolupráci, časté výmluvy, klient nechce spolupracovat, výsledky jsou podmíněny také osobním úsilím klientů, pokud jde o změny v jejich životě (zejména u těch, co v systému zůstávají déle) jsou změny dosti těžké, občas chybí adekvátní služba, která by klienta správně v souladu s jeho potřebami a požadavky okolí provázela, nechtění spolupracovat a zlepšit tak svoji situaci, Hledání cest, formou pohovorů a doporučení, často uvádíme příklady z praxe (anonymní forma). **Analýza obsahu hledání shody:** technické problémy, nedostatečná spolupráce s dotčenými institucemi, (alibismus), jak z toho ven, proč to má řešit někdo jiný, komplikovaná spolupráce institucí, organizací, diferenciací kompetencí, kdo co má udělat, (navýšení sociálních pracovníků se řídí počtem dětí do 18 let, v současné době nám chybí jeden pracovník do týmu), je žádoucí vytvořit úzkou spolupráci s úřadem práce, je nezbytná vzájemná spolupráce mezi úřadem práce, zajímají se spíše jen o vydávání dávek, (nedostatečné metodické vedení nadřízeného), komplikovanější legislativa, kterou přinesla novela směrnic v oblasti sociálně-právní ochrany, konkrétně spisová směrnice, způsobila nárůst administrativy, chybí dostatečný počet pedopsychiatrů - obtíže při diagnostikách i medikacích, které bývají často spíše chemické než-li práci s dítětem formou terapie, (znovu opakuji, chybí vhodná zařízení a služby), není propojení s dávkami na Úřad práce, (papírování je náročné velká administrativa), na pružnost a nepružnost navazujících služeb a úřadů, na existenci a (neexistenci navazujících služeb), na nepochopení veřejnosti,...(opět zmiňuji onu problematickost při kumulované funkci)...žádný zásadní problém nevnímám, možná by bylo dobré mít víc času....(Nedostatek personálních zdrojů) při aktivní sociální politice

– realizujeme řadu preventivních programů a také projekty financované z ESF. Máme celou řadu nápadů – na sociální podnikání, vzdělávání, primární prevenci atd. Vhodné by bylo navýšení personální, ne jen na to, co ORP ukládá zákon, ale také na aktivní činnosti, nemohu odpovědět.

10. Můžete říci něco k pojmu „záškoláctví“ neomluvené hodiny

- Analýza odpovědi: problém „Záškoláctví“ ponecháno diskusi
- je to nejvíce se vyskytující výchovný problém, kterým se zabýváme.
- Daří se jej řešit více či méně úspěšně, velmi motivační ve smyslu zajištění docházky dětí do školy bylo při dřívější právní úpravě odebrání peněz poskytovaných ze systému HN, nyní je to komplikované, nevyužívané-není to ale metoda funkční u všech typů záškoláctví
- Velmi důležitá je spolupráce rodina-škola, pak spolupracující instituce, nyní hodně pomáhá poměrně nově zavedená služba školních psychologů.
- Přestože mám tři děti, problém se nás osobně netýkal, ale v zaměstnání ho řeší často kolegyně na sociálně právní ochraně – zejména pak kurátorky pro mládež, se kterými nejvíce spolupracuji jako facilitátorka v jejich případech, které řeší – (jedním z největších problémů je právě záškoláctví).
- Řeší u nás kurátoři pro mládež ve spolupráci s OSPOD. V této problematice často realizujeme případové konference. Důležitá je multidisciplinární spolupráce, zejména se školou a motivace a iniciace dítěte a celé rodiny.
- Mohu říci jen jedno, (protože nejsem z tohoto oboru) záškoláctví je jen špatná komunikace s rodiči. Rodiče mají děti většinou mladé a tím mají jiný způsob výchovy. Přece mladí rodičové nebudou poslouchat své rodiče nebo starší pár, který má větší zkušenosti.
- Uveden příklad záškoláctví – neomluvené hodiny, kdy je nutná spolupráce různých dotčených stran, s tím souvisí výchovná komise na kterou je sociální pracovník zván do škol. Hledání příčin.

11. Můžete uvést příklad, kdy vaše možnosti a limity stanoví zákon?

- **Analýza odpovědi hledání shody:**
- (Chybí nám skutková podstata přestupku – záškoláctví)
- Zvyšujeme dohled, intervenujeme v rodinách

- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí 2 z 11 18%.
- např. zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, mnohdy bezzubé nástroje. Např. doporučení odborné pomoci, kterou můžeme nařídit i rozhodnutím, ale dotyčný pomoc využije jednou a v podstatě naplnil vydané rozhodnutí. Snaha ošetřit tento stav je stanovit po dohodě s institucí počet návštěv např. 5x za určité období např. na 6 měsíců. Vznikají určité pochybnosti o právní opoře takového opatření, kdy je otázkou zdali by toto rozhodnutí neměl vydat soud.
- Nástroj výchovného opatření „napomenutí“, když napomenu já, jako sociální pracovnice, tak soud už tento nástroj nemůže použít. Vystává otázka nechat napomenutí na soudech? Od koho to bude mít výchovnější aspekt?

12. Jakou úlohu by mohl sehrát sociální pedagog ve vašem resortu?

- Analýza obsahu: studovala jsem sociální pedagogiku a znalosti získané během studií nyní aplikuji. Jsem vděčná za vědomosti, znalosti získané při studiích na Institutu mezioborových studií Brno, „Škola mě připravila na danou problematiku z hlediska pedagogické, právní, a psychologické oblasti. Jsme schopni porozumět pojmům ve zprávách psychologů a jiných odborných profesí, se kterými úzce spolupracujeme.
- Není pochyb o tom, že sociální pedagog je pro roli sociálního pracovníka profesně připravený. Jsme dokonce schopni do této role vložit ještě mnohem víc tj. celou svoji odbornost. Máme možnost vidět a pracovat v situacích, kdy využíváme různé pohledy na věc, což nám umožňuje lépe předvídat událostem.
- Během studií mi hodně pomáhal manžel s domácími pracemi

Analýza slov – problémy sociálních pracovníků

Neochota, chybí, alibismus, komplikovaná spolupráce = **riziko/frustrace...** diferenciací kompetencí, časté výmluvy = **riziko**, chybí jeden pracovník = **riziko** spolupráce, nechce spolupracovat, komplikovanější legislativa, chybí vhodná zařízení a služby, program, který obsluhují je zkostratělý, není propojení s dávkami, papírování je náročné, kumulované funkce = **riziko**, mít víc času = **riziko**.

Analýza slov - možnosti a limity

interpersonální vztahy – nespokojenost = **riziko**, syndrom vyhoření = **riziko**, bezmoc = **riziko**, vlastní rodina, záškoláctví, více volnosti při rozhodování, závazné právní předpisy, oporou při práci je mi kolegyně, nemám se na koho obrátit = **riziko**, bezzubé nástroje, legislativní omezení, omezení prostředků, člověk si uvědomuje své limity **riziko**, vlastní možnosti = **riziko**, klientovi možnosti, způsobu odpočinku = **riziko** nedostatek zařízení a služeb nás limituje, do terénu další sociální pracovníci = **riziko** Interní předpisy organizace, kumulovaná funkce = **riziko**, **nemám** tolik času, kolik bych chtěla mít...= **riziko**.

Supervize – případová rodinná konference – zátěž – spolupráce, záškoláctví

Supervize- společné řešení jednotlivých kazuistik včetně řešení provozních problémů. Sociální pracovníci se schází i z jiných městských obvodů a vyměňují si mezi sebou zkušenosti. Přednášejí své zkušenosti na konkrétních případech a společně hledají nejvhodnější řešení pro daný případ. Nad tím vším dohlíží stanovená supervizorka.

Případová rodinná konference - se moc nevyužívá, není aplikována, protože je to závislé od toho zdali může vzdálená či rozšířená rodina nějak pomoci. Tento stav se nejprve posuzuje, až poté se rozhodne, jestli to může přinést nějaký pozitivní efekt. Těžko bude moci slabší rodina s narušeným zázemím někomu pomáhat. Když už je rodinná konference svolána. Sociální pracovník v takovém případě je spíše pozorovatelem, kdy nehodnotí komunikaci v rodině ani z ní nečiní žádný výstup.

Zátěž - často odcházím domů s myšlenkami, které ve mně zanechal nějaký případ. Přesto by měl tuto práci vykonávat sociální pracovník, který má bohaté zkušenosti s vlastními dětmi, je to jakýsi předpoklad pro výkon této práce. Je skoro až nezbytné, aby sociální pracovník měl zkušenosti z rodinného života. Krátce před mateřskou dovolenou sociální pracovník pociťoval v zaměstnání bezmoc, prožíval nepříjemné pocity. Mateřská dovolená vše vyřešila, kdy obtíže s příznaky syndromu vyhoření pozvolna odezněly.

Spolupráce - voláme po úzké spolupráci mezi obcemi I. a II. stupně s úřadem III. stupně, kdy jejich osobní a místní znalost je pro nás, jako pro úřady s rozšířenou působností nezbytná. Přesto mají tyto úřady snahu odpovědnost přenést na vzdálenější obecní úřad III. stupně. Úřad III. stupně se neobejde bez spolupráce místních úřadů.

Záškoláctví - Záškoláctví neomluvené hodiny je to jistá forma asociální poruchy tj. porušení společenských norem a zvyklostí, morálky, kdy ještě nedochází k porušení obecně závazných právních předpisů, ale její charakter o různé intenzitě může vykazovat znaky společenské škodlivosti a nebezpečnosti. V otázce číslo 10 sociální pracovníci zmiňují pojem záškoláctví – neomluvené hodiny. V případě řešení tohoto problému chybí sociálním pracovníkům nástroj, který by přiměl rodiče k větší odpovědnosti a dodržení pravidel školní docházky pro správný vývoj dítěte.

4.3 Vyhodnocení - interpretace

Sociální výzkum byl zaměřen na „Sociálního pracovníka jeho možnosti a limity“ na úřadech III. stupně tj. s rozšířenou působností popřípadě vystupuje i jako pověřený úřad. Celkem bylo do výzkumu zahrnuto 5 Městských úřadů s rozšířenou působností, kdy byl proveden semistrukturovaný rozhovor s jedenácti sociálními pracovníky, ať už byla jejich funkce kumulovaná či nikoliv. Jejich úloha v současnosti opravdu není jednoduchá a rozhodně zaslouží pozornost a oporu. Zeptáme-li se sociálního pracovníka na jeho možnosti a limity skončíme u nějakého problému. Zeptáme-li se sociálního pracovníka na problém, skončíme u jeho možností a limitů. Jejich práce je velmi náročná na čas, už jen proto, že někteří sociální pracovníci mají kumulované funkce.

V průběhu psaní teoretické části DP jsem si uvědomil obtížnost zadaného tématu a nelehkou práci sociálních pracovníků. Když víme, co se od těchto pracovníků očekává, je velmi obtížné udržet si objektivitu. Jakmile vklouznete do jejich reality, máte v momentě tendence těmto lidem jakkoli pomoci. Na druhou stranu není opravdu snadné zachytit realitu samotných sociálních pracovníků, protože čas je pro ně velmi zásadní a času se jim opravdu nedostává. Mohli jste posoudit sami, nakolik jejich informace zachycují skutečnou realitu a mají vypovídající hodnotu. Domnívám se, že to vystihuje význam a náročnost sociální práce, kdy sociální pracovníci potřebují naši pomoc, pomoc od okolí, dotčených institucí na všech úrovních, podporu ze strany nadřízených pracovníků a v neposlední řadě pomoc a podporu vlastních rodin.

Diskuse

Sociální pracovník zaslouží více pochopení, uznání i ze strany vedoucích pracovníků, kteří by se měli více spoléhat na jejich schopnosti a dát jim větší rozhodovací prostor. Každý případ, se kterým se sociální pracovníci setkávají a hledají řešení pro svého klienta, jej činí profesně kompetentními. Potvrzuje se, že sociální pracovníci mezi sebou konzultují jednotlivé případy a dokonce nevypínají svoji mysl ani po pracovní době. Jsou v podstatě v domácím prostředí ochuzeni o část svého odpočinku, protože musí přemýšlet nad svým případem. Tady je velmi důležitá v dané chvíli duševní hygiena, a jaké má dotyčný/á vytvořené rodinné zázemí, které napomáhá s odezněním nuceného pracovního nasazení. Na duševní hygienu, jak říkají sociální pracovníci, nezbyvá čas. Samozřejmě, že jistá analýza pracovního dne je součástí běžného života. Vedoucí pracovník by měl ke svým zaměstnancům zvolit citlivý přístup s nezbytným psychologickým aspektem a být tak relevantní oporou, poradním článkem - podotýkám nesoupeřit. Naučit se pojem neznamená porozumět.

Položíme-li otázku sociálnímu pracovníkovi ve smyslu jeho možností a limitů bude vám zpravidla odpovídat v několika rovinách, jak to vidí ze svého pohledu: například bude veden rozhovor na téma nepříjemné pocity, bezmoc to znamená prožívání příznaků související se syndromem vyhoření nebo bude hovořit o legislativě, která se ho přímo dotýká, která nepokrývá některé případy nebo dojde na překážky, problémy vztahující se k pracovnímu prostředí tj. (interpersonální vztahy) potažmo nedostatečná spolupráce při participaci na případě, nepřehledná diferenciací oprávnění ostatních dotčených organizací, institucí. Sociální pracovník dostává zpětnou vazbu ve smyslu, těžiště odpovědnosti leží na vás. V prvé řadě, se radí se svým vnitřním profesním hlasem, stěžejní je pro něj sociální opora, zpětná vazba nejbližšího kolegy v kanceláři. Druhým záchytným bodem je supervize, konzultace s jinými úřady na stejné úrovni (výměna informací, zkušeností). Dále nastupuje možnost poradit se s odbornými profesemi, kdy postupuje podle pravidel týmové spolupráce, to znamená konzultace s psychology, s lékaři se školou a jinými specialisty. Ovšem závěrečné stanovisko leží na jeho bedrech, a pokud nedostane všechny odpovědi na své otázky týkající se případu, nemá na koho se obrátit. Jsou zmiňovány těžké případy, kdy se neobejde bez informací, místní a osobní znalosti úřadů I. a II. stupně. Sociální pracovník úřadu III. stupně nemůže ze své pozice dohlédnout za horizont a rozklíčovat problematiku nižších úřadů. Bez toho aniž by úřady sami poskytly, alespoň částečnou nezbytnou součinnost. Není v silách úřadu s rozšířenou působností bez podpory nižších úřadů odhalovat

latentní případy, které mnohdy není schopno odhalit nejbližší okolí. Součinnost všech tří úřadů je nezbytná, přičemž ze zákona každý nese svůj díl odpovědnosti a nemůže přenášet celou odpovědnost na vyšší stupeň úřadu nebo na jeden z nich. Tady se spíše nabízí jistá forma koordinační smlouvy, která bude vybízet k užší týmové kohezi mezi úřady. Podobně je tomu ve větších městech, kde mezi státní policií a městskou policií se například vytvoří koordinační smlouva a ujasní si obě strany svoji roli a diferenciaci úkolů, které kooperují, koexistují.

Řekli jsme si jaké možnosti má sociální pracovník, tak si je tedy shrňme:

1. Konzultace se svým já, vnitřní hlas
2. Konzultace s občanem – získávání prvotních informací
3. Konzultace se svým nejbližším kolegou
4. Konzultace s jinými úřady – supervize, výměna informací
5. Konzultace a spolupráce se specialisty
6. Šestý element - metodik – pomoc při pracovních postupech

Šestý element (prvek) ne méně významný chybí, ptáte se, proč nestačí shora uvedené možnosti? Protože sociální pracovníci tuto možnost, potřebují a hledají. Proč tento článek považují za důležitý prvek? Zmínili jsme složitosti určitých případů a stává se, že sociální pracovník je zatížen natolik, že si své pracovní starosti nosí domů. Je evidentní, že o věcech přemýšlí a že do své úlohy vkládá mnohem víc, a to bychom měli ocenit po všech stránkách mimo jiné nabídnout mu sociální oporu, kterou sám nabízí. Mohlo by se zdát, že sociální pracovník je v kruhu, to je, ovšem omyl kruh není uzavřený. Navrhují řešení, jak sociálnímu pracovníkovi odlehčit a zmírnit tuto zátěž a eliminovat rizika s tím spojená. Zbytečně nejít na hranici limitů a riskovat, že ztratíme zkušeného odhodlané pracovníka, člověka. Víme, že sociální pracovník případ zahájí a ukončí. Řečeno ve zjednodušené formě. Ostatní oslovení specialisté do případu v kročí s plní úlohu a případ dále rozpracovává sociální pracovník. Protože ke své práci potřebuje různá stanoviska a podklady je nucen tyto analyzovat a hledat spojitosti, ale s kým to dále konzultovat? Může mu to ulehčit pouze další člověk v jeho blízkosti (zdůrazňuji význam slova blízkosti) ten tu, ale není. Dovedl bych si představit situaci, kdy se vytvoří pozice pracovníka, který na sebe částečně vezme úlohu specialisty na duševní hygienu a bude nabízet i metodickou pomoc (metodik na pracovní postupy). Ten by v určitých chvílích vytvořil další poradní orgán a odlehčil by už jen tím, že by se podílel na

tomto případu, který evidentně přetěžuje sociálního pracovníka a působil by tak preventivně. Víme, že komunikace mezi nejbližšími kolegy je nejvýznamnější. Sociální pracovník této úloze přikládá velkou váhu, a proto bychom ho měli vyslyšet. Uvedu příklad z prostředí fitness center, kde působí trenér, který vás povede tréninkovou fází, postará se o složení jídelníčku a podpoří vás. Vedle této role působí na tomto poli ještě metodik, který odlehčuje trenérské roli, a spolu vytvářejí poradní tým. Kdyby měl tento metodik dojíždět z velké dálky do centra a vyskytovat se v tomto centru 1x do měsíce nebyla by to spolupráce, ale očekávaná návštěva. Tím chci říci, nastavme pracovní prostředí podle představ sociálních pracovníků, podle jejich potřeb. Signály od nich dostáváme otázkou je, jak na ně reagujeme. Kdo pomoc druhým dává, ji čas od času sám potřebuje. Vyžadujeme od nich empatii a zároveň odolnost vůči stresu. Uvědomme si, že empatie to jsou psychické procesy, které potřebujeme k porozumění toho druhého, prožíváme osudy druhých a dobrovolně podstupujeme rizika, že naše psychika má svoji frustrační odchylku, která je jakým si bimetalem upozorňujícím na zátěž. Neriskujme zbytečně. Pracoval jsem nějakou dobu na úřadě III. stupně, takže vím, jakou zátěží prochází všichni pracovníci. Proto navrhuji, aby na úřadě pracoval člověk, který odlehčí těmto pracovníkům a bude jim dávat dostatečnou zpětnou vazbu. Kolegové vzdálených oborů se zajímali o obor sociální pedagogika, když jsem jim osvětlil úlohu sociálního pedagoga, působil jsem jako pracovník, který odlehčuje, zmírňuje napětí a nabízí pochopení. Dovedu si představit, že by tuto úlohu na úřadě mohl plnit sociální pedagog.

Úloha sociálního pracovníka –

nabízí poradenskou pomoc, podporu, pomoc v krizových situacích, sepisování návrhů různých událostí, opatrovnictví, návrh na stanovení výživného, pomoc při domácím násilí, záškoláctví...

psycho podporu maminkám, základní právní poradenství, pomoc při výchovných problémech, ps gramotnost, sepisování návrhů k soudům, snaha o rozklíčování problému a nasměrování do příslušných středisek, s čímž souvisí problém nedostatek odborných služeb v místě klienta, kterému se nechce dojíždět do vzdálené poradny, protože nemá finanční prostředky, pomohlo by rozšíření požadovaných a dostupných služeb v místě bydliště....

Sociální poradenství, pomoc s dluhy, bydlení, nejvíce pomoc s dávkami, doprovod hájení zájmu klienta, nároky důchody, základní poradenství, volání klientovi, aby nezapomněl na povinnou návštěvu.

preventivní poradenská činnost, stěženi je zákon 359/1999 Sb., sociálně-právní ochrana dětí, řešení rodinných vztahů, poměrů, všechno v zájmu dítěte, hledáme v hodné alternativní řešení, a to v zájmu dítěte, poradenství, provázení, podporu

různá poradenství – bydlení - sociální dávky – důchody, odkazují na pomoc do různých zařízení, zvláštní příjemce důchodu, ve správním řízení za toho oprávněného kuratela, pomoc odsouzeným lidem ve výkonu trestu - individuální písemná forma žádosti jiné.

Komplexní sociální práci, včetně sociálního poradenství, písemná vyjádření, podklady pro Úřad práce, doprovod, nasměrování, asistence, písemná komunikace s osobami ve výkonu trestu, osobní návštěvy ve výkonu trestu,...

Úloha sociálního pedagoga z pohledu sociálního pracovníka –

studovala jsem sociální pedagogiku a znalosti získané během studií nyní aplikuji, jsem vděčná za vědomosti, znalosti získané při studiích IMS, škola mě připravila na danou problematiku z hlediska pedagogické, právní a psychologické oblasti. Jsme schopni porozumět pojmům ve zprávách psychologů a jiných odborných profesí, se kterými úzce spolupracujeme. Není pochyb o tom, že sociální pedagog je pro roli sociálního pracovníka profesně připravený. Jsme dokonce schopni do této role vložit ještě mnohem víc tj. celou svoji odbornost. Máme možnost vidět a pracovat v situacích, kdy využíváme různé pohledy na věc, což nám umožňuje lépe předvídat událostem. Během studií mi hodně pomáhal manžel s domácími pracemi.

studovala jsem sociální pedagogiku a mám přehled. Usnadňuje mi to práci v mnoha ohledech, například k větší samostatnosti.

Podpora sociálního pracovníka –

burn-out syndrom tj. syndrom vyhoření, prožívání nepříjemných pocitů, bezmoc, vlastní rodina je v takových případech důležitým článkem, s příznaky syndromu vyhoření mi pomohla mateřská dovolená. Pokud se jedná o složitější věci, nemám se na koho obrátit. Člověk si uvědomuje své limity. Vlastní limity jsou dané mnoha faktory, osobním nastavením, rodinným prostředím, zdravotním stavem, zkušenostmi z praxe, neustále se také

jejich parametry v průběhu praxe vyvíjí, ovlivňují je pracovní podmínky, vztahy s kolegy. Mnoho v naší profesi záleží na způsobu trávení mnoho času, vhodném způsobu odpočinku.

Samozřejmě mám své limity, ale snažím se s tím pracovat a na sobě pracovat – rozšiřovat obzory, číst zajímavou literaturu, zkoušet nové postupy – problém je kumulovaná funkce, ještě pracuji jako facilitátorka, drogová preventistka – nemám tolik času, kolik bych chtěla mít...

Můžeme vidět, že každý shora uvedených sociálních pracovníků si uvědomuje svoji hranici možností. Během rozhovoru jsem jim vyjádřil podporu do další práce, a to s ohledem na choulostivou problematiku jsem tyto otázky dále nerozvíjel. Jednak měli před sebou zpravidla celý den v zaměstnání a nebylo by ani vhodné ani taktické vracet je v myslí do situací, které prožívali. Jeden případ přetížení nevzešel příčinou ani tak v zaměstnání, ale z nesouladu v rodině a jiné, a proto budu respektovat přání sociálního pracovníka nerozvíjet jeho anamnézu a popřeji všem podporu a porozumění v rodině i v zaměstnání. Děkuji vám za otevřenost a důvěru.

Analýza prostředí sociálního pracovníka

pracovní prostředí – interpersonální vztahy směrem na horu, agresivita ze strany klientů je definována, jako jev, který se objevuje velmi zřídka. Jen ojediněle stoupá, když se jedná o otázky bydlení a sociálních dávek. V případě bydlení, sociálních dávek se agrese zvyšuje, ale pořád bych to neviděla, jako poměrně častý jev. Z deseti respondentů se setkal sociální pracovník s přímým fyzickým útokem pouze jednou. Sociální pracovníci z pravidla sedí ve stejné kanceláři a mají tak možnost vidět toho druhého během práce s klientem. Jejich funkce se různě kumulují, což je velmi náročné i na čas, který také často sociální pracovníci zmiňují. Mohou však v jedné kanceláři vytvářet tým, kdy jeden nebo druhý je schopen podpořit toho druhého a pomoci mu s posouzením daného případu. Tuto zpětnou vazbu sociální pracovníci velmi oceňují a vítají.

4.3.1 Komparace – pilotní projekt

Zahájil jsem pilotní projekt, který běžel od 20. 8. 2014 souběžně a vedle diplomové práce s doznívajícími pocity doteď. *Francouzský sociolog Alain Bihr konstatoval fakt, že každý člověk by měl svůj lidský kapitál neustále zhodnocovat a obohacovat, a to i tehdy, kdy se mu pracovní příležitosti nedostává. Každý jsme sám sobě podnikatelem. Je-li na tom někdo ještě hůře, znamená to, že svůj vnitřní kapitál málo zhodnocoval (Keller, 2010).* Pilotní

projekt měl za cíl nejen provést průzkum mikroprostředí, ve kterém byl realizován, ale co je důležité pomoci lidem v nouzi formou sociální opory (sociálně-pedagogického poradenství s psychologickými přístupy). Bylo zacíleno i na konkrétní skupinu občanů v konkrétním prostředí (potencionální osoby bez přístřeší). Využití 19 let praxe ve státní správě a spolu s vědomostmi, znalostmi, získanými v průběhu studií. Pomoc lidem, kteří se nacházeli v nějaké nepříznivé sociální situaci.

Cíle pilotního projektu

- Vytvořit sociální oporu na pomoc lidem v nouzi (podpora, pomoc, prevence)
- Dostat do povědomí lidí obor sociální pedagogika (informační nástěnka)
- Věnovat úsilí prevenci, primární, sekundární, pomoci s udržením životního standardu naučit se vyrovnávat s každodenními překážkami.
- Pomáhat s naplňováním strategického cíle „Evropa 2020 - vzdělanostní Evropa“.

Metody – kvalitativní

- Narativní interview
- Semistrukturovaný rozhovor
- Analýza obsahu

Dnes už vím, že jen dobré úmysly nestačí. Věděl jsem, že v podobných situacích mají sociální pracovníci průpravu v terapiích, v nácvicích, v supervizích a ve znalostech. Já měl mnoho zkušeností ze života a své profese v oblasti sociálně patologických jevů a protiprávního jednání. Také jsem zapojoval svoji intuici a své znalosti, které jsem si do jisté míry osvojil při studiích na VŠ IMS. Samozřejmě jsem se nebránil dalšímu možnému vzdělávání v těch oblastech, které povinně absolvují sociální pracovníci. Kdybych měl popsat celý pilotní projekt, bylo by to s velkým přesahem, protože každé jednání jsem si zapsal (terénní poznámky) od prvotní intervence po jednotlivé kroky s účastníkem. Projekt byl po dvou měsících ukončen, měl 11 účastníků. Samozřejmě jsem těmto lidem poskytoval oporu po nezbytně nutnou dobu a nové nepřijímal. Lidé se na mě obrazejí stále, a to v rámci sousedských vztahů, jen už to nepojímám v rámci projektu, ale lidského přístupu. Podpora a pomoc spočívala především v psaní různých návrhů, žádostí a oslovením věcně i místně příslušných institucí, organizací. Spolupráci s pečovatelskou službou a jinými.

Zjišťuji, že snaha nakonec nebyla úplně marná. Účastníci projektu už dnes vědí, že s úřady musí komunikovat, jen tak můžeme nalézat další nástroje na řešení svých problémů a eliminovat tak sociálně-ekonomické dopady. Žiji 9 let mezi těmito lidmi, znám jejich potřeby obraceli se na mě v podstatě celou tu dobu. Jen jsem to od 20. 08. 2014 tuto pomoc pojal jako pilotní projekt, který mi pomůže zodpovědět některé otázky mé diplomové práce. Za poměrně krátkou dobu jsem získal obrovskou zkušenost, protože osudy lidí jsou velmi rozmanité a komplikované. Svoji vůli jsem nikomu nevnucoval a rozhodnutí bylo vždy na účastnících. Někdy stačilo o věci si jen povykládat a pomoci dotyčnému uspořádat si myšlenky v hlavě. Nebo někomu věnujete svůj čas - obzvlášť seniorům nebo lidem v nouzi. Téma mé diplomové práce je „Sociální pracovník jeho možnosti a limity obce III. stupně“ To mě přivedlo na myšlenku vyzkoušet si sociální práci v rámci pilotního projektu, který běžel po nějakou dobu vedle DP. Zakusit možnosti a limity člověka poskytujícího sociální práci, jako dobročinnost. Projekt jsem po dvou měsících bezpečně ukončil, protože začal vytvářet na jednoho člověka (výzkumníka poměrně velkou zátěž, jak na čas, tak na hranici lidských možností).

Poznatky z projektu

Musím vyjádřit znepokojení nad tím, jak funguje spolupráce tísňové linky a praktického lékaře. Připomíná to diplomacií a hraní se slovíčky. Tak moc si hlídáme své vlastní kompetence, až zapomínáme na to jít vstříc lidské přirozenosti. Přál bych si, aby pomoc lékařů nebyla postavena na tom, zdali občan chce nebo nechce pomoci, ale aby tam bylo to profesní odborné posouzení, při kterém nezapomeneme na lidské hledisko a ukazatel kvality života. Občan laik v roli záchranáře se při zprostředkování pomoci ocitá v situaci, kde mu obě strany dávají najevo, že spolupráce těchto složek není ideální. I na tomto poli slyšíme neochotu a výmluvy. V podstatě oni sami se potýkají s provozními problémy, náklady, kdy balancují nad propastí. Dostat lékaře k pacientovi do domácího prostředí je nad lidský výkon. Stojíte přitom v roli zprostředkovatele pomoci druhému člověku a cítíte se, jako člověk, který obtěžuje okolí. Všechno to má společného činitele provozní náklady, kdy i pomoc člověku má v popředí otázku finančních nákladů a podle toho poměřujeme vše ostatní. Ať už překrucujeme argumenty k vlastní obhajobě jakkoli výsledek popřít nemůžeme. Pilotní projekt, který jsem zahájil v roce 2014 s názvem „Druhý start“, měl za cíl pomoci lidem v nouzi především lidem v kategorii potencionálních osob bez přístřeší. Opět jsem narážel na neochotu a výmluvy, jako poradenských služeb máme nepřeberné množství nebo finanční

dotace jsou dávno rozebrány, klidně si svoji dobročinnost dělejte, ale pomoc neočekávejte. Když bylo nutné zaspolupracovat s nějakou odbornou profesí, musel jsem vynaložit obrovskou energii, že vám mnoho rezerv nezbývalo. Musel jsem ujít dlouhou cestu, abych člověku, kterému jste pomocnou ruku nabídl, pomohl. Tyhle snahy zřejmě vyčerpávají člověka v pomáhajících profesích nejvíce. Dostávají se pocity bezmoci. V případě zjištěných překážek se můžete dobrovolně rozhodnout, že vystoupíte z této role a budete hledat jiná východiska, nevzdáte to. Sociální pracovník nemá možnost vystoupit a vzít to za jiný konec, musí se držet nastaveného systému, ať je dobrý nebo špatný. Ať už se opíráme o naše statistiky, jako o zásadní měřítko, nevypovídá to v podstatě o skutečné realitě. Vstoupíme-li však přímo do reality jednotlivých případů, problémů zjistíme, že to není jeden případ, ale že jich mnohem víc. Poté si uvědomíme, že preventivní opatření selhala na všech úrovních. Proto pro sociálního pracovníka je důležitá spolupráce, jako prevence v podobě osobní a místní znalosti, samosprávy, policie a občanů. Územní odpovědnost neseme mi všichni. Není v silách sociálního pracovníka odhalit včas případná rizika, když po něm zároveň požadujeme mnohokrát odůvodněnou a nezbytnou administrativu, která určuje režim dne. Naučme se správně vyhodnocovat prevenci a číňme opatření, které pochopí všichni. Dejme prevenci zpět význam, který si zaslouží. Prevence má význam, když náš zájem o daný jev neustane, je permanentně stálý. Praxe ukazuje, že prevence funguje tehdy, jak se nám to hodí. Selhávají-li naše statistiky a nemáme se, jak obhájit tehdy tlačíme na prevenci, která má všechno zachránit. Jakmile se obhájíme, prevence ustane a čeká opět na své probuzení až do chvíle, kdy si nějaký vrcholový management vzpomene, že je o... sezóna, promiňte mi ten výraz, to je realita, která by neměla být zamlčována. Přestaňme se tvářit „JAKO“ a číňme rozhodnutí ku prospěchu nás všech. Tímto se nechci dotknout lidí, kteří pro prevenci dělají maximum, aplikují ji, ale chci probudit ty, kteří se za prevenci pouze schovávají.

Při své snaze o dobročinnost jsem poskytoval obdobnou službu, jako sociální pracovník, kdy jsem nabízel základní poradenství, odkazoval na příslušná kompetentní místa a pomáhal s psaním dopisů, návrhů a jiné (podpora a pomoc, prevence). Sociální pracovník využívá rozsahu své pracovní doby, kdežto v mém případě si řídíte čas vy sami dle svého uvážení, možností (vlastních dispozic), kdy jste neustále konfrontováni s nějakou vzniklou situací. Sociální práci jsem provozoval v přirozeném prostředí lidí, kteří pomoc potřebují tedy ze svého nejbližšího okolí. K tomuto jsem využíval osobní a místní znalost daného prostředí. Nejnáročnější však bylo přizpůsobení se v jedné hodině několika různým situacím, kdy jste

nuceni se přeladovat a vhodně reagovat na odlišnosti jednotlivých případů. V jedné chvíli je to podání žádosti na obec za účelem získání startovacího bytu ve druhé chvíli řešíte korespondenci s exekutorským úřadem, kde vás tlačí běžící lhůty. Podle povahy věci řešíte relaxaci, odpočinek a volíte nezbytnou duševní hygienu, která se sama přihlásí, protože tělo si o to samo řekne. Dovedu si představit situaci, kdy sociálnímu pracovníkovi nezbývá čas na duševní hygienu, protože to pramení s jeho nastavené administrativy, která se stává překážkou v oblasti duševní hygieny, supervize a může způsobit přehlédnutí nebo, nevěnování pozornosti důležitým faktorům přetížení.

Závěr pilotního projektu

Závěrem musím konstatovat, že své možnosti a limity jsem pocítil na vlastní kůži. Mohl jsem si tak ověřit silné a slabé stránky své osobnosti a stanovit si tak nové cíle, které mi pomohou zvládnout podobné situace mnohem úspěšněji. Cíle, jako zlepšit poradenskou část až do nezbytné socioterapie a vše co s tím souvisí. Projekt mě velmi obohatil, nyní vím, že odvaha, entuziasmus je jen pouhým základem úspěchu. Projekt byl záměrně široký, pokrýval všechny oblasti společenského života, kterým jsem čelil u policie. Dalším cílem bylo zjistit, které z těch mnoha činností bych se mohl v budoucnu naplno věnovat a které v současnosti převažují. Ověřil jsem si u klientů anamnézu osobní, rodinnou i sociální. V mnoha případech poskytované sociální opory, jsem se setkal s faktem, kdy významnou roli sehrála výchova v dětství autoritářská a nejednotná. „*J. F. Lyotard (postmoderní filozofie) – výchova by měla být pojímána jako pomoc s respektem k jedinci a zbavená veškerého autoritativního přístupu s přiznáním pluralitního myšlení*“. S čímž nemohu jinak, než souhlasit, protože doba je velmi proměnlivá a čas ve výchově se stává zásadním aspektem.

ZÁVĚR

Diplomová práce se v úvodu teoretické části poměrně šířeji zmiňuje o historii a počátcích sociální práce, potažmo vzniku profesionálních sociálních pracovníků, včetně jejich metod a přístupů. Víme také, že tomuto předcházela praxe dobročinných spolků, ty ukázaly, jakým směrem se bude práce sociálních pracovníků ubírat, a to položením základního kamene. V dalších kapitolách je vyobrazena úloha a kompetence sociálního pracovníka MěÚ s rozšířenou působností. Pro srovnání se můžeme dočíst o úloze sociálního pracovníka v Polsku, který má obdobné vzdělání, kompetence i přístupy. Víme také, s jakými problémy se musí potýkat sociální pracovník v ČR, jaké má možnosti a limity. V popředí všeho je samozřejmě rodina, škola, specialisté, záškoláctví, zaměstnání, klient v nesnázích. Není pochyb o tom, že „Sociální pedagog“ má stejnou oblast zájmu a může přitom využít svých širokých znalostí s příbuzných vědních oborů. *„Brněnská sociálně pedagogická škola je koncipována na oblast sociální, biodromální, interdisciplinární, transdisciplinární“*. *Jediná VŠ na které je státnicový předmět právo*“, což umožňuje především orientaci v právních výkladech, ale i schopnost aplikovat vnitrostátní normy a pohybovat se i na poli mezinárodního práva. Sociálně-pedagogická pomoc, podpora, prevence s psychologickými přístupy. Čtyři z jedenácti sociálních pracovníků (respondentů), jsou sociální pedagogové. Výzkum potvrdil, že úspěšně aplikují přístupy a znalosti ze svého oboru, kdy využívají naplno svých zkušeností ze studií. Další kapitoly se soustředí na oblast současného působení sociálních pracovníků zařazených, jako sociální kurátoři pro dospělé a děti. Velmi často je zmiňován pojem záškoláctví tj. neomluvené hodiny v souvislosti s chybějící skutkovou podstatou přestupku. Dále se objevují také rozporuplné diskuse (problémy) nad supervizemi, depistážemi, technickou podporou, komplikovanou administrativou, nedostatečným personálním zajištěním - požadavky na terénní pracovníky, kumulovanými funkcemi, na duševní hygienu nezbyvá čas, nedostatek služeb. Je nutné nastavit podmínky prostředí tak, aby sociální pracovník cítil sociální oporu tu oporu, kterou sám nabízí svým klientům. Co se týče depistáží, ta se neobejde bez týmové koheze všech stupňů úřadů i strážníků, policistů, kteří mají místní a osobní znalosti a mohou sociální pracovníky nasměrovat a upozornit na případná rizika. Další sociální výzkum by se mohl dříve či později zabývat myšlenkou, komunikace mezi rodiči, kteří spolu nežijí. Je možná intervence, která by včas odhalila, eliminovala, zabránila syndromu zavrženého otce?. Existují nějaké mechanismy, které by včas odhalily absolutní ztrátu jednoho z rodičů v důsledku špatné komunikace? Pokud se vztah mezi otcem a dcerou nevytvoří v raném dětství, má ještě nějakou naději?

Výzkum měl za cíl poukázat na nelehkou úlohu sociálních pracovníků obce III. stupně a umožnit jim zpětnou vazbu. Zjištěná bilance by mohla být jakýmsi vodítkem pro Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, okresní správy sociálního zabezpečení, Úřad práce České republiky. Protože úzká spolupráce a vytvoření optimálních podmínek pro tyto pracovníky, může přinést požadovaný efekt, který je navíc žádoucí pro ty, co pomoc poskytují, ale hlavně pro ty, co pomoc přijímají. Tímto apeluji na územně samosprávné celky zvážit dostupnost sociálních služeb v místě, jako vytvořit nebo nasmlouvat „sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (slabé rodiny)“, „klinický psychoterapeut“. Dále je to nedostatečné personální zajištění, chybí pracovníci v terénu, prevence, komunitního plánování, veřejného opatrovnictví.

V závěru bych chtěl poděkovat své škole IMS za přípravu a vzdělávání velmi si toho vážím.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1]BLATNÝ, L., JÚVA, V. Kapitoly z dějin pedagogiky. Brno: MU, s 46, 38, 31, 1996, ISBN 80-210-1295-1.
- [2]BAKOŠOVÁ, Z. Sociální pedagogika jako životná pomoc. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008, 251 s. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [3]BECHYŇOVÁ, V. Vzdělávací program pro kurátory pro mládež - sociální práce s klientem a jeho rodinou. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2005, 31 s. ISBN 80-868-7819-8.
- [4]BARBOŘÍKOVÁ, J. Uplatnění absolventů magisterského stupně vysokých škol v oboru sociální pedagogika/sociální práce. Brno: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, FHS, 2010.
- [5]GOJOVÁ], [editorka sborníku Alice. Sborník studijních textů pro sociální kurátory. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-807-3686-277.
- [6]GORNICKA, B., SIERADZKA, K. Characterization of impregnating varnish with silica nanofiller. ISBN 10.1109/stysw.2010.5714173.
- [7]HAVRDOVÁ, Z. Kompetence v praxi sociální práce. Praha: Osmium, 1999. ISBN 80-902081-8-5.
- [8]HAVRDOVÁ, Z. Kompetence v praxi sociální práce: metodická příručka pro učitele a supervizory v sociální práci. Praha: Osmium, vydavatelství a nakladatelství, 1999, 167 s. ISBN 80-902-0818-5.
- [9]HAYES, N. Základy sociální psychologie. Vyd. 6. Překlad Irena Štěpaníková. Praha: Portál, 2011, 166 s. ISBN 978-80-7367-909-5.
- [10]HURNÍKOVÁ, K., Končerková Kvardová, K. Základy pedagogiky: studijní opora pro kombinovanou formu studia. Ostrava: Obchodní akademie a Vyšší odborná škola sociální Ostrava-Mariánské Hory, 2011. ISBN 978-808-7540-329.
- [11]CHALUPNÝ, E. Sociologie a školy. Praha: Masarykova soc. společnost, 1929, Signát.: 6343.
- [12]JANEBOVÁ, R. Posuzování životní situace v sociální práci: sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce, Hradec Králové 24. až 25. října 2008. Vyd. 1. Editor

- Martin Smutek. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, 322 s. ISBN 978-807-0414-194
- [13]KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [14]KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. 7. vyd., V SPN vyd. 2., rozš., a dopl. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2005, 829 s. ISBN 80-7235-272-5.
- [15]KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2013, 132 s. ISBN 978-80-246-2256-9.
- [12]KELLER, J. *Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, 211 s. Studie (Sociologické nakladatelství), sv. 64. ISBN 978-80-7419-031-5.
- [13]KŘIVOHLAVÝ, J. *Povídej-naslouchám*. 1. vyd. Praha: Navrat, 1993, 105 p. ISBN 80-854-9518-X.
- [14]KODYMOVÁ, P., Holda, D.; In: *Metody sociální práce*. 1. vyd. 2008, Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy; s. 75-95. ISBN 978-80-7308-223-9.
- [15]KODYMOVÁ, P., Holda, D. *Profese a etika sociální práce: sborník studentských prací*. Praha, 2008. ISBN 978-807-3082-222.
- [20]KŘIVOHLAVÝ, J., PEČENKOVÁ, J. *Duševní hygiena zdravotní sestry*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2004, 78 s. Sestra. ISBN 80-247-0784-5.
- [21]KŘIVOHLAVÝ, J. *Hořet, ale nevyhořet*. 2., přeprac. vyd., V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, 175 s. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), sv. 42. ISBN 978-807-1955-733.
- [22]KŘIVOHLAVÝ, J. *Konflikty mezi lidmi*. 1.vyd. Praha: Avicenum, 1973, 304.
- [23]KELLER J. *Tři sociální světy*. 1 vyd. Praha: Slon, 2010, ISBN 978-80-7419-031-5.
- [24]KOMENSKÝ J. A. *Jeho význam pro vědu, výchovu a mezinárodní porozumění*. Přerov: Muzeum komenského, 2002.
- [25]KANT, E. *Kritika praktického rozumu*. Praha: Jan Laichter, 1944, s. 233, sv. 31.
- [26]LACA, S., a kol. *Sociální pedagogika v kontextu teorie a praxe I*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2013. ISBN 978-808-7182-451.
- [27]LINDNER, G. A. *A jeho odkaz dnešku*. Praha: SPN, 1970, č. 94-0-122.

- [28] LOUBEK, R. Strategie a cíle sociální práce s osobami bez přístřeší. Brno: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, FHS, Institut mezioborových studií 2013.
- [29] MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011, 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3.
- [30] MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vyd. 2.* Praha: Portál, 2010, 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
- [31] MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce. Vyd. 3.* Praha: Portál, 2012, 309 s. ISBN 978-80-262-0211-0.
- [32] MÜLLER, D. Kultura organizace je cestou ke strategii. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2013, 267 s. Action Learning - praktický management. ISBN 978-80-7261-265-9.
- [33] MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 175 s. ISBN 978-80-262-0090-1.
- [34] MÜHLPACHR, P. Sociální práce. Brno: MU, 2004. ISBN 80-210-3323-1.
- [35] MÜHLPACHR, P. Kapitoly ze sociální patologie. Vydal Institut mezioborových studií Brno, 2003.
- [36] Makarenko, A. S. Pedagog, spisovatel, člověk. Praha: SPN, 1988, s. 312, č. 4-04-34/1.
- [37] NEŠPOR, K. Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby. Vyd. 4., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 173 s. ISBN 978-80-7367-908-8.
- [38] ONDREJKOVIČ, P. Negatívne stránky individualizácia mládeže. 1. vyd.. Bratislava: 1997. ISBN 80-88868-17-3.
- [39] PESTALOZZI, J. J. Ze života a díla. Vyd. 1, Praha: SPN, 1968, s. 137, č. 84-0-114.
- [40] PROCHÁZKA, M. Sociální pedagogika. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 208 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
- [41] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013, 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.
- [42] ŘEZNÍČEK, I. Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům. Dotisk 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, 80 s. ISBN 80-858-5000-1.

- [43] SIROVÁTKA, T., ed. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, 2004, 237 s. Rubikon (Masarykova univerzita), sv. 9. ISBN 80-86251-19-5.
- [44] ŠIROKÝ, J. *Tvoříme a publikujeme odborné texty*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2011, 208 s. ISBN 978-80-251-3510-5.
- [45] *20 let oboru Sociální práce a budoucnost sociální práce v regionu: symposium: 16. září 2010 v Kladně*. Vyd. 1. Kladno: Středočeský vysokokoškolský institut, 2011. ISBN 978-809-0366-428.

Legislativa

- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí
- zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí
- vyhláška č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů
- vyhláška č. 505/2006 Sb., prováděcí předpis o sociálních službách
- zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí
- vyhláška č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů.

Internetové zdroje

Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Marie_Riegrová-Palacká

Dostupné z: <http://www.cervenkykriz.eu/cz/kdojsme.aspx>

Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/alice-masarykova>

Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/ohrozeni-socialniho-statu.html>

Dostupné z: <http://uok.msmt.cz/uok/home.php>

Dostupné z: <http://eapraha.cz/joomla/images/dokumenty/kompetence.pdf>

Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

Dostupné z: <http://www.institutpraha.cz/vykon-statni-spravy/akreditace-a-rovnocennost-vzdelavani>

Dostupné

z:http://socialniprace.cz/soubory/Pracovni_dokument_profesni_zakon_FINAL.pdf

Dostupné z: <http://www.uplnezneni.cz/zakon/108-2006-sb-o-socialnich-sluzbach/>

<http://www.mpsv.cz/cs/13929>

Dostupné z: <http://www.uplnezneni.cz/zakon/108-2006-sb-o-socialnich-sluzbach/>

<http://www.mpsv.cz/cs/13929>

Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/277>

Dostupné z: <http://promuze.blesk.cz/clanek/pro-muze-novinky/132447/zemrel-psycholog-eduard-bakalar.html>

<http://www.kdejsitato.cz/rodina/dusledky-vylucne-pece-jednoho-rodice/syndrom-zavrzeneho-rodice.html>

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1.2 : Anamnestická data sociálních pracovníků.....	68
Graf 1.3 : Jak často se setkáváte při své práci s agresivním jednáním?.....	69
Graf 1.4 : Jaký faktor považujete při své práci za limitující?.....	69
Graf 1.5 : Očekáváte v dohledné době nějaké zlepšení?.....	70
Graf 1.6 : Jakou pomoc nabízíte?.....	71
Graf 2.1 : Do jaké míry je pomoc přijímána?.....	71
Graf 2.2 : Jaké nástroje své práce využívám nejčastěji?.....	72
Graf 2.3 : Co můžete říci ke svým možnostem a limitům?.....	73
Graf 2.4 : Na jaké problémy narážíte při své práci?.....	74

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I Korespondence originál Polsko 3 strany A4

Příloha P II Korespondence překlad originálu 3 strany A4

Příloha P III Výzkumné otázky respondent 1, 5, 10

PŘÍLOHA PI: KORESPONDENCE POLSKO

MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ
DEPARTAMENT POMOCY I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

ul. Nowogrodzka 1/3/5, 00-513 Warszawa, tel.+48 22 66 10 277, fax+48 22 66 10 276
www.mpips.gov.pl ; E-mail: sekretariat.dps@mpips.gov.pl

DPS-VI. 5120.20.JI.M/2015
L. dz. 680

Warszawa, dnia 05 lutego 2015

Pani
René Loubek
Česká Republika
Brno-Bohunice 625 00
adres do korespondencji:
Loubek.rene@seznam.cz

Szanowna Pani,

Nawiązując do treści pisma z dnia 28 stycznia br., przesłanego drogą elektroniczną, przekazuję poniżej informacje dotyczące zawodu pracownika socjalnego:

Zawód pracownika socjalnego jest w Polsce zawodem regulowanym, a prawo do jego wykonywania jest określone przepisami ustawy o pomocy społecznej. Działalność zawodowa pracowników socjalnych ma na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie, udzielanie informacji i pomocy w zakresie rozwiązywania spraw życiowych osobom, aby były zdolne odzyskać samodzielność życiową. Elementem pracy socjalnej jest również pobudzanie społecznej aktywności i inspirowanie działań samopomocowych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób i środowisk społecznych.

Pracownicy socjalni w Polsce są grupą zawodową, która nie posiada własnego samorządu zawodowego. Obowiązki zawodowe tej grupy zostały wskazane w art. 119 ust. 1 powołanej wyżej ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 182, z późn. zm.).

Do zadań pracownika socjalnego należy w szczególności:

- 1) praca socjalna;
- 2) dokonywanie analizy i oceny zjawisk, które powodują zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej oraz kwalifikowanie do uzyskania tych świadczeń;
- 3) udzielanie informacji, wskazówek i pomocy w zakresie rozwiązywania spraw życiowych osobom, które dzięki tej pomocy będą zdolne samodzielnie rozwiązywać problemy

będące przyczyną trudnej sytuacji życiowej; skuteczne posługiwanie się przepisami prawa w realizacji tych zadań;

- 4) pomoc w uzyskaniu dla osób będących w trudnej sytuacji życiowej poradnictwa dotyczącego możliwości rozwiązywania problemów i udzielania pomocy przez właściwe instytucje państwowe, samorządowe i organizacje pozarządowe oraz wspieranie w uzyskiwaniu pomocy;
- 5) udzielanie pomocy zgodnie z zasadami etyki zawodowej;
- 6) pobudzanie społecznej aktywności i inspirowanie działań samopomocowych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób, rodzin, grup i środowisk społecznych;
- 7) współpraca i współdziałanie z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania patologii i skutków negatywnych zjawisk społecznych, łagodzenie skutków ubóstwa;
- 8) inicjowanie nowych form pomocy osobom i rodzinom mającym trudną sytuację życiową oraz inspirowanie powołania instytucji świadczących usługi służące poprawie sytuacji takich osób i rodzin;
- 9) współuczestniczenie w inspirowaniu, opracowaniu, wdrożeniu oraz rozwijaniu regionalnych i lokalnych programów pomocy społecznej ukierunkowanych na podniesienie jakości życia.

Przy wykonywaniu wymienionych wyżej zadań pracownik socjalny jest obowiązany:

- 1) kierować się zasadami etyki zawodowej;
- 2) kierować się zasadą dobra osób i rodzin, którym służy, poszanowania ich godności i prawa tych osób do samostanowienia;
- 3) przeciwdziałać praktykom niehumanitarnym i dyskryminującym osobę, rodzinę lub grupę;
- 4) udzielać osobom zgłaszającym się pełnej informacji o przysługujących im świadczeniach i dostępnych formach pomocy;
- 5) zachować w tajemnicy informacje uzyskane w toku czynności zawodowych, także po ustaniu zatrudnienia, chyba że działa to przeciwko dobru osoby lub rodziny;
- 6) podnosić swoje kwalifikacje zawodowe poprzez udział w szkoleniach i samokształcenie.

Pracownik socjalny posiada wyłączność na przeprowadzanie rodzinnego wywiadu środowiskowego, o którym mowa w przepisie art. 107 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 182, z późn. zm), w celu ustalenia sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej osób i rodzin, a następnie wydania opinii w celu udzielenia i przyznania pomocy oraz zawarcia kontraktu socjalnego, o którym mowa w przepisie art. 108 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 182, z późn. zm).

Pracownicy socjalni są zatrudniani przede wszystkim w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, w tym w ośrodkach pomocy społecznej, centrach pomocy rodzinie, domach pomocy społecznej oraz placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Pracowników socjalnych mogą również zatrudniać inne instytucje, a w szczególności jednostki

organizacyjne właściwe w sprawach zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu, szpitale, zakłady karne, jak również organizacje pozarządowe – w celu wykonywania zadań tych jednostek w zakresie pomocy społecznej.

Na podstawie przepisu art. 116 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 182, z późn. zm), począwszy od dnia 1 stycznia 2014 roku kwalifikacje do wykonywania zawodu pracownika socjalnego można obecnie nabyć wyłącznie poprzez ukończenie:

- 1) trzyletniego kolegium pracowników służb społecznych (ust.1 pkt 1), po ukończeniu którego absolwenci otrzymują dyplom – tytuł zawodowy pracownika socjalnego (dyplom na poziomie szkoły pomaturalnej)
- lub
- 2) studiów wyższych pierwszego stopnia (licencjackich) o kierunku praca socjalna (ust.1 pkt 1)
- lub
- 3) studiów wyższych drugiego stopnia (uzupełniających magisterskich) o kierunku praca socjalna (ust. 1 pkt 2).

Uprawnień do zatrudnienia na stanowisku pracownika socjalnego nie można uzyskać poprzez ukończenie kursów, studiów podyplomowych czy też w drodze zaliczenia staży zawodowych uznanych jako równoważne z uzyskaniem kwalifikacji do wykonywania zawodu pracownika socjalnego.

Z kolei uprzejmie wyjaśniam, że w kwestiach dotyczących kuratora społecznego i kuratora sądowego działających na rzecz dzieci i młodzieży, według właściwości, należałoby się zwrócić bezpośrednio do Ministerstwa Sprawiedliwości, adres do korespondencji: Ministerstwo Sprawiedliwości, Al. Ujazdowskie 11, 00-950 Warszawa; adres strony internetowej : www.ms.gov.pl

W odniesieniu do problematyki dotyczącej opieki nad rodziną i dzieckiem oraz związanych z nią działań asystenta rodziny, wychowawcy oraz pedagoga, jak też kwestii placówek wsparcia dziennego, placówek opiekuńczo-wychowawczych i regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych, zapytania według właściwości należałoby skierować bezpośrednio do Departamentu Polityki Rodzinnej na adres: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Polityki Rodzinnej, ul. Nowogrodzka 1/3/5, adres e-mail: info@mpips.gov.pl z dopiskiem w tytule „polityka rodzinna”.

Z poważaniem

ZASTĘPCA DYREKTORA
Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej

Anna Prekurat

PŘÍLOHA P II: KORESPONDENCE PŘEKLAD ORIGINÁLU

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍ POLITIKY
ODDĚLENÍ SOCIÁLNÍ POMOCI A INTERGRACE

ul. Nowogrodzka 1/3/5, 00-513 Warszawa, tel. + 48 22 66 10 277, fax + 48 22 66 10 276

www.mpips.gov.pl, email: sekretariat.dps@mpips.gov.pl

DPS-VI. 5120.20.JLM/2015

Varšava, dne 5. února 2015

Poř. č. 680

Pan
René Loubek
Česká republika
Brno – Bohunice, 625 00
Korespondenční adresa:
Loubek.rene@seznam.cz

Vážený pane,

v návaznosti na dopis ze dne 28. ledna letošního roku, zasláného elektronickou cestou, Vám níže předávám informace o povolání sociálního pracovníka:

Povolání sociálního pracovníka je v Polsku regulovaným povoláním, oprávnění k jeho výkonu je stanoveno předpisy zákona o sociální pomoci. Profesionální činnost sociálních pracovníků si klade za cíl pomoc osobám a rodinám posilovat nebo opětovně získat schopnost fungovat ve společnosti, poskytovat informace a pomoc v oblasti řešení životních situací osob tak, aby byly schopny se opět v životě osamostatnit. Součástí sociální práce je také podpora sociální aktivity a iniciace svépomocných činností za účelem uspokojování základních životních potřeb osob a sociálního prostředí.

Sociální pracovníci jsou v Polsku profesní skupinou, která nemá vlastní profesní samosprávu. Profesionální povinnosti této skupiny byly uvedeny v čl. 119 odst. 1 výše zmíněného zákona ze dne 12. března 2004 o sociální pomoci (Sb. zákonů z roku 2013, pol. 182 ve znění pozd. změn).

K úkolům sociálního pracovníka především patří:

- 1) sociální práce
- 2) provádění analýz a hodnocení jevů, u nichž vzniká potřeba poskytovat sociální pomoc a posuzování pro poskytování těchto služeb
- 3) poskytování informací, pokynů a pomoci v oblasti řešení životních situací osob, které budou díky této pomoci schopny samostatně řešit problémy, *jež jsou příčinou obtížné životní situace; účinné uplatňování právních předpisů při řešení těchto úkolů*
- 4) pomoc v tom, aby osoby, jež jsou v obtížné životní situaci, získaly poradenství o možnostech řešení problémů a poskytování pomoci ze strany příslušných státních, samosprávních nebo nestátních institucí, podpora při získávání pomoci
- 5) poskytování pomoci podle pravidel profesní etiky
- 6) podpora sociální aktivity a podněcování svépomocných činností, které uspokojí nutné životní potřeby osob, rodin, skupin nebo sociálních prostředí
- 7) spolupráce s dalšími specialisty, aby se předešlo výskytu a omezil se výskyt patologie a následků negativních sociálních jevů, mírnění následků chudoby

- 8) iniciace nových forem pomoci osobám a rodinám v obtížné životní situaci a podněcování zřizování institucí, které poskytují služby pro zlepšení situace těchto osob a rodin
- 9) spoluúčast v podněcování, vypracování, zavádění a rozvoji regionálních a místních programů sociální pomoci, které směřují ke zlepšení kvality života

Při výkonu výše uvedených úkolů je sociální pracovník povinen:

- 1) řídit se pravidly profesní etiky
- 2) řídit se pravidlem dobra osob a rodin, jimž slouží, respektovat jejich důstojnost a právo na sebeurčení těchto osob
- 3) zabraňovat nehumánním praktikám diskriminujícím osobu, rodinu nebo skupinu
- 4) poskytovat osobám kompletní informace o službách a dostupných formách pomoci, na něž mají nárok
- 5) zachovávat v tajnosti informace získané během výkonu profese, také po skončení zaměstnání, pokud to není s rozporu se zájmy osoby a rodiny
- 6) zvyšovat svou profesní kvalifikaci účastní na školeních a sebevzdělávání.

Sociální pracovník má výlučné právo k tomu, aby se dotázal na rodinnou situaci, o níž se hovoří v ustanovení čl. 107 zákona ze dne 12. března 2004 o sociální pomoci (Sb. zákonů z roku 2013, pol. 182 ve znění pozd. změn), aby zjistil osobní, rodinnou, finanční a majetkovou situaci osob a rodin, následně aby vydal posudek za účelem poskytování a přiznání pomoci a uzavření sociální smlouvy, o níž se hovoří v ustanovení čl. 108 zákona ze dne 12. března 2004 o sociální pomoci (Sb. zákonů z roku 2013, pol. 182 ve znění pozd. změn).

Sociální pracovníci jsou zaměstnáni především v organizačních jednotkách sociální pomoci, včetně středisek sociální pomoci, center pomoci rodinám, v domech sociální pomoci a v pečovatelských a výchovných pracovištích. Sociální pracovníci mohou být také zaměstnáni v dalších institucích, zvláště v organizačních jednotkách řešících záležitosti zaměstnání a potírání nezaměstnanosti, nemocnice, věznice, tak i nestátní organizace – aby plnili úkoly těchto jednotek v oblasti sociální pomoci.

Na základě ustanovení čl. 116 odst. 1 zákona ze dne 12. března 2004 o sociální pomoci (Sb. zákonů z roku 2013, pol. 182 ve znění pozd. změn) počínaje dnem 1. ledna 2014 je nyní možné kvalifikaci k výkonu povolání sociálního pracovníka získat pouze po absolvování:

- 1) tříletého kolegia pro pracovníky sociálních služeb (odst. 1 bod 1), po jehož ukončení absolventi získají diplom – profesní titul sociálního pracovníka (diplom na úrovni pomaturitního studia) nebo
- 2) vysokoškolského studia prvního stupně (bakalářského) v oboru sociální práce (odst. 1 bod 1) nebo
- 3) vysokoškolského studia druhého stupně (magisterského) v oboru sociální práce (odst. 1 bod 2).

Oprávnění k zaměstnání na pozici sociálního pracovníka není možné získat na základě absolvování kurzů, pomaturitního studia nebo také formou absolvování profesních stáží, které jsou považovány za rovnocenné se získáním kvalifikace pro výkon povolání sociálního pracovníka.

Dále laskavě vysvětluji, že v otázkách týkajících se sociálního kurátora a soudního kurátora pracujících s dětmi a mládeží, podle povahy, by bylo vhodné se obrátit přímo na ministerstvo spravedlnosti,

korespondenční adresa: Ministerstwo Sprawiedliwości, Al. Ujazdowskie 11, 00-950 Warszawa, adresa internetové stránky: www.ms.gov.pl

O problematice týkající se péče o rodiny a děti a s ní spojených činností rodinného asistenta, vychovatele a pedagoga, tak i otázku pracovišť denních stacionářů, pečovatelských a výchovných pracovišť a regionálních pečovatelských a terapeutických pracovišť, by bylo vhodné tyto otázky podle povahy směřovat přímo k Oddělení rodinné politiky na adresu: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Polityki Rodzinnej, ul. Nowogrodzka 1/3/5, adresa email: info@mpips.fov.pl, v předmětu zprávy připsat „polityka rodzinna“.

S úctou

Razítko: Zástupce ředitele
Oddělení sociální pomoci a integrace
Anna Prekurat /podpis/

PŘÍLOHA P III: VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Respondent č. 1

- Sociální pracovníce - 37 let – praxe 7 let, počet dětí – 2
- Odbor sociální a zdravotní - sociální referent na úseku OSPOD
- Kurátela: institut opatrovnictví, trestně právní rovina
- Vzdělání VŠ
- Rozhovor zahájen základními výzkumnými otázkami

1. Jak často se setkáváte při své práci s agresivním jednáním?

- Odpověď: velmi zřídka

2. Jakou oporu byste při své práci uvítali?

- Odpověď: rozšíření příslušných norem ČR

3. Jaký faktor považujete při své práci za limitující?

- Odpověď: pracovní prostředí – interpersonální vztahy směrem nahoru

4. Očekáváte v dohledné době nějaké zlepšení?

- Odpověď: ne

5. Jakou pomoc nabízíte?

- Odpověď: poradenskou pomoc, podporu
- Pomoc v krizových situacích
- Sepisování návrhů různých událostí
- Opatrovnictví, návrh na stanovení výživného
- Pomoc při domácím násilí
- Záškoláctví

6. Do jaké míry je pomoc přijímána?

- Odpověď: na to nedokáži jednoznačně odpovědět, záleží na tom, zdali je z úřední povinnosti nebo je to pomoc, o kterou klient požádá, participuje

7. Jaké nástroje své práce využívám nejčastěji (možnosti)?

- Odpověď: chronologicky: Pohovory, výchovné pohovory
- Případová konference, supervize, mediace
- Doporučení, napomenutí, dohled, omezení, výchovné opatření

8. Co můžete říci ke svým možnostem a limitům?

- Odpověď: burn-out syndrom tj. syndrom vyhoření

- Prožívání nepříjemných pocitů, bezmoc
- Vlastní rodina je v takových případech důležitým článkem
- S příznaky syndromu vyhoření mi pomohla mateřská dovolená

9. Na jaké problémy narážíte při své práci

- Odpověď: neochota na straně klienta
- Nedostatečná spolupráce s dotčenými institucemi
- Hledání cest, formou pohovorů a doporučení
- Často uvádíme příklady z praxe (anonymní forma)
- Cílem je varovat před možným nebezpečím

10. Můžete uvést příklad, kdy vaše možnosti a limity stanoví zákon?

- Odpověď: chybí nám skutková podstata přestupku – záškoláctví, neomluvené hodiny
- Zvyšujeme dohled, intervenujeme v rodinách
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- Případ končí z pravidla u policie ČR

11. Jakou úlohu by mohl sehrát sociální pedagog ve vašem resortu?

- Odpověď: studovala jsem sociální pedagogiku a znalosti získané během studií nyní aplikuji
- Jsem vděčná za vědomosti, znalosti získané při studiích IMS
- Škola mě připravila na danou problematiku z hlediska pedagogické, právní, a psychologické oblasti. Jsme schopni porozumět pojmům ve zprávách psychologů a jiných odborných profesí, se kterými úzce spolupracujeme.
- Není pochyb o tom, že sociální pedagog je pro roli sociálního pracovníka profesně připravený. Jsme dokonce schopni do této role vložit ještě mnohem víc tj. celou svoji odbornost. Máme možnost vidět a pracovat v situacích, kdy využíváme různé pohledy na věc, což nám umožňuje lépe předvídat událostem
- Během studií mi hodně pomáhal manžel s domácími pracemi

Respondent č. 5

- Sociální pracovnice - 41 let – praxe 19 let, počet dětí - 1
- Odbor sociálních věcí - kurátor pro mládež
- Vzdělání VŠ

1. Jak často se setkáváte při své práci s agresivním jednáním?

- Odpověď: velmi zřídka

2. Jakou oporu byste při své práci uvítali?

- Odpověď: rozšíření příslušných norem ČR -spíše jejich změna, zjednodušení administrativy

3. Jaký faktor považujete při své práci za limitující?

- Odpověď: obecně závazné právní předpisy
- Vlastní možnosti
- Klientovi možnosti

4. Očekáváte v dohledné době nějaké zlepšení?

- Odpověď: Ano

5. Jakou pomoc nabízíte?

- Odpověď: poradenství, provázení, podporu

6. Do jaké míry je pomoc přijímána?

- Odpověď: většinou velmi dobře, občas někdo nechce přijmout vlastní zodpovědnost
- občas chybí disciplína v plnění dojednaného

7. Jaké nástroje své práce využívám nejčastěji (možnosti)?

- Odpověď: rozhovor, pozorování, studium materiálů, případové konference

8. Co můžete říci ke svým možnostem a limitům?

- Odpověď: Jsou dané mnoha faktory, osobním nastavením, rodinným prostředím, zdravotním stavem, zkušenostmi z praxe, neustále se také jejich parametry v průběhu praxe vyvíjí, ovlivňují je pracovní podmínky, vztahy s kolegy. Mnoho v naší profesi záleží na způsobu trávení mnoho času, vhodném způsobu odpočinku

9. Na jaké problémy narazíte při své práci?

- Odpověď: Komplikovanější legislativa, kterou přinesla novela směrnic v oblasti sociálně-právní ochrany, konkrétně spisová směrnice, způsobila nárůst administrativy.
- Výsledky jsou podmíněny také osobním úsilím klientů, pokud jde o změny v jejich životě (zejména u těch, co v systému zůstávají déle) jsou změny dosti těžké, občas chybí adekvátní služba, která by klienta správně v souladu s jeho potřebami a požadavky okolí provázela

- Chybí dostatečný počet pedopsychiatrů - obtíže při diagnostikách i medikacích, které bývají často spíše chemické než-li prací s dítětem formou terapie

10. Můžete říci něco k pojmu „záškoláctví“ neomluvené hodiny?

- Odpověď: je to nejvíce se vyskytující výchovný problém, kterým se zabýváme.
- Daří se jej řešit více či méně úspěšně, velmi motivační ve smyslu zajištění docházky dětí do školy bylo při dřívější právní úpravě odebrání peněz poskytovaných ze systému HN, nyní je to komplikované, nevyužívané-není to ale metoda funkční u všech typů záškoláctví
- Velmi důležitá je spolupráce rodina-škola, pak spolupracující instituce, nyní hodně pomáhá poměrně nově zavedená služba školních psychologů.

Respondent č. 10

- Sociální pracovnice - 40 let – praxe 14 let, počet dětí 3
- Odbor sociálních věcí – sociální pracovník OSPOD 9 let
- Vzdělání – VŠ

1. Jak často se setkáváte při své práci s agresivním jednáním?

- Odpověď: velmi zřídka

2. Jakou oporu byste při své práci uvítali?

- Odpověď: rozšíření příslušných norem ČR

3. Jaký faktor považujete při své práci za limitující?

- Odpověď: klientovi možnosti

4. Očekáváte v dohledné době nějaké zlepšení?

- Odpověď: ano

5. Jakou pomoc nabízíte?

- Odpověď: Pro různé cílové skupiny pomoc specifickou. Pracujeme v rámci OSPOD dle povinností uloženými zákonem 359/99 Sb., máme terénní sociální pracovníci pro staré a zdravotně postižené a pro osoby společensky nepřizpůsobivé. Nabízená pomoc koresponduje s možnostmi sociální práce – poradenství, případové konference, i specifické poradenství – finanční situace a zadluženost, řešení bytové otázky, využití dávkového systému apod....

6. Do jaké míry je pomoc přijímána?

- Odpověď: Míra odpovídá motivaci a situaci. Nelze generalizovat, je to zcela individuální.

7. Jaké nástroje své práce využívám nejčastěji (možnosti)?

- Odpověď: Má pozici je manažerská. Podílím se na tvorbě sociální politiky v regionu komunitní plánování, prevence kriminality, protidrogová prevence, vznik nových sociálních služeb, rozhodování o financování apod. Aktivně ve vztahu ke klientům organizace a facilitování případových konferencí, poradenství...

8. Co můžete říci ke svým možnostem a limitům?

- Odpověď: Limity jsou zejména v nedostatečném personálním zajištění – potřebovali bychom další sílu na preventivní činnosti, komunitní plánování, veřejné opatrovnictví.

9. Na jaké problémy narážíte při své práci

- Odpověď: Nedostatek personálních zdrojů při aktivní sociální politice – realizujeme řadu preventivních programů a také projekty financované z ESF. Máme celou řadu nápadů na sociální podnikání, vzdělávání, primární prevenci atd. Vhodné by bylo navýšení personální, ne jen na to, co ORP ukládá zákon, ale také na aktivní činnosti.

10. Můžete říci něco k pojmu „záškoláctví“ neomluvené hodiny

- Odpověď: Řeší u nás kurátoři pro mládež ve spolupráci s OSPOD. V této problematice často realizujeme případové konference. Důležitá je multidisciplinární spolupráce, zejména se školou a motivace a iniciace dítěte a celé rodiny.

Respondent č. 11

- Sociální pracovník - 24let – praxe - , počet dětí - žádné
- Odbor sociálních věcí – sociální pracovník
- Vzdělání – VŠ

1. Jak často se setkáváte při své práci s agresivním jednáním?

- Odpověď: poměrně často

2. Jakou oporu byste při své práci uvítali?

- Odpověď: rozšíření příslušných norem ČR
- Supervize v pomáhajících profesích

3. Jaký faktor považujete při své práci za limitující?

- Odpověď: klientovi možnosti
- Pracovní prostředí

- Vlastní možnosti

4. Očekáváte v dohledné době nějaké zlepšení?

- Odpověď: ano

5. Jakou pomoc nabízíte?

- Odpověď: Všechno, ale hlavní mojí náplní práce je vypisování žádosti těm, kteří si je nemohou vypsát.

6. Do jaké míry je pomoc přijímána?

- Odpověď: Do veliké, ale zase říkám jak kdy.

7. Jaké nástroje své práce využívám nejčastěji (možnosti)?

- Odpověď: to je od případu

8. Co můžete říci ke svým možnostem a limitům?

- Odpověď: Možnosti jsou rozsáhlé, jen je musí člověk dobře využít.

9. Na jaké problémy narážíte při své práci

- Odpověď: Nemohu odpovědět.

10. Můžete říci něco k pojmu „záškoláctví“ neomluvené hodiny

- Odpověď: Mohu říci jen jedno, (protože nejsem z tohoto oboru) záškoláctví je jen špatná komunikace s rodiči. Rodiče mají děti většinou mladé a tím mají jiný způsob výchovy. Přece mladí rodičové nebudou poslouchat své rodiče nebo starší pár, který má větší zkušenosti.